

**NASTAVNI PLAN I PROGRAM OBAVEZNIH
PREDMETA PRVOG CIKLUSA STUDIJA BIOLOGIJE**

BIOHEMIJA I FIZIOLOGIJA

PRVA GODINA

I GODINA

R.br.	Naziv predmeta	Semestar	Broj kredita	Predavanja	Vježbe	Seminarski	Konsultacije	Teren	Samostalno
1	Biologija ćelije	I	6	45	45	-	30	-	30
2	Sistematika algi i gljiva		6	45	45	-	15	15	30
3	Sistematika nižih ahordata		6	45	45	-	15	15	30
4	Opća i anorganska hemija		6	45	45	-	30	-	30
5	Biofizika		6	45	30	-	35	-	40
	UKUPNO			30					
1	Morfologija biljaka	II	6	45	45	-	30	-	30
2	Histologija i embriologija životinja i čovjeka		6	45	45	-	30	-	30
3	Sistematika viših ahordata		6	45	45	-	15	15	30
4	Organska hemija		6	45	45	-	30	-	30
5	Tjelesni odgoj		3	15	30	-	15	-	15
6	Sociologija		3	30	15	-	15	-	15
	UKUPNO		30						

Šifra modula	CIT 100	Fakultet	PMF
--------------	---------	----------	-----

Modul

BIOLOGIJA ĆELIJE NASTAVNI PROGRAM

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički			
Odsjek	Biologija			
Smjer	Nastavnički, Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija			
Semestar	I			
Naziv modula	Biologija ćelije			
Tip modula	Obavezni			
Broj kreditnih bodova	6			
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Konsultacije
	120	45	45	30
Samostalan rad	30			
Modul relevantan za module	Morfolologija biljaka, Histologija i embriologija životinja i čovjeka, Uporedna anatomija životinja i čovjeka, Biohemija, Opća fiziologija biljaka, Opća mikrobiologija, Opća fiziologija životinja i čovjeka, Molekularna biologija, Opća genetika			

B. CILJEVI MODULA

Upoznavanje studenata s građom ćelije i funkcijom njenih struktura do molekularnog nivoa.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Pregled aktuelnih znanja o morfološkoj organizaciji ćelije, strukture ćelijskih kompartimenata i njihove specifične funkcije, o njihovim međusobnim odnosima i odnosima koje ćelija uspostavlja sa svojom okolinom kao i jedinstvenom ćelijskom osnovom raznolikog živog svijeta.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Teorijsko i praktično poznavanje strukture i funkcije ćelije. Studenti će dobiti pregled metoda koje se koriste u istraživanju ćelije, a bit će osposobljeni za istraživanje ćelije i njenih struktura mikroskopskim metodama kroz izradu nativnih i trajnih citoloških preparata, dokazivanje hemijskih sastojaka ćelije citohemijskim metodama, te upoznavanje ultrastrukture ćelije analizom elektronskomikroskopskih snimaka.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br	Nastavne teme i jedinice	Sati rada				Samostalno
		Kontakt			Ukupno	
		P	V	K		
1	Kratak pregled razvitka citologije. Metode proučavanja ćelije. Hemijski sastojci ćelije: voda, ioni, elementi, ugljikohidrati, lipidi, nukleinske kiseline i proteini.	9	12	5	26	4
2	Plan organizacije ćelije: prokariotska i eukariotska ćelija. Acelularni oblici.	3	3	2	8	2
3	Biološke membrane: molekularna organizacija plazma membrane; transport plinova, iona, malih molekula, vode i lipida kroz plazma membranu; receptori; endocitoza i egzocitoza; glikokaliks; ekstracelularni matriks; međućelijske veze.	6	3	4	13	4
4	Ribozomi - struktura i funkcija u biosintezi proteina. Signalna hipoteza. Endomembranski sistem eukariotske ćelije: Endoplazmatski retikulum. Golgi kompleks. Vezikularni transport. Lizozomi. Endozomi. Bioenergetika i metabolizam: mitohondrije, hloroplasti, peroksizomi. Citosol. Citoskelet i ćelijska pokretljivost (mikrotubule, intermedijerni filamenti, mikrofilamenti, cilije, flagelumi, centrioli, centrosom). Specifičnosti biljne eukariotske ćelije: plastidi; ćelijski zid; plazmodezmije; biljna vakuola.	15	12	10	37	10
5	Jedro. Jedarce. Hromozomi. Ćelijski ciklus. Mitoza. Mejoza.	6	12	4	22	5
6	Ćelijsko signaliziranje i regulacija: signalne molekule i njihovi receptori; unutarćelijski prenos signala; regulacija programirane ćelijske smrti. Kancerogena transformacija ćelije.	4	3	4	11	4
7	Evolucija ćelije.	2	0	1	3	1
Ukupno		45	45	30	120	30

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Angažman u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama.

² Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

G. LITERATURA

Obavezna

Jerković-Mujkić A., Pilić S. (2014): *Priručnik za vježbe iz citologije*. Prirodno-matematički fakultet, Sarajevo.

Cooper, G. M., Hausman, R. E. (2004): *Stanica: molekularni pristup*. Medicinska naklada, Zagreb.

Šerban, N. M. (2001): *Ćelija: strukture i oblici*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

Hrnjičević, M. (1995): *Funkcionalna citologija*. Aden, Sarajevo.

Dopunska

Alberts, B., Bray, D., Lewis, J., Raff, M., Roberts, K., Watson, J. D. (1994): *Molecular biology of the cell*. Garland Publishing, New York. (i novija izdanja)

Šifra modula	SAG 101	Fakultet	PMF
--------------	---------	----------	-----

Modul

SISTEMATIKA ALGI I GLJIVA
NASTAVNI PROGRAM

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Nastavnički, Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija				
Semestar	I				
Naziv modula	Sistematika algi i gljiva				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	6				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Teren	Konsultacije
	120	45	45	15	15
Samostalan rad	30				
Modul relevantan za module	Sistematika kormofita, Morfologija biljaka, Ekologija algi i gljiva, Ekologija biljaka, Ekologija, Hidrobiologija, Pejzažna ekologija, Ekološko planiranje				

B. CILJEVI MODULA

Osnovni cilj programa modula „Sistematika alga i gljiva“ je spoznaja filogenetskih odnosa između različitih grupa organizama kroz hijerarhiju sistematskih kategorija. Sticanje znanja o sistematici podrazumijeva povezivanje strukturne organizacije i funkcije, mogućnost stvaranja spoznaje o svrsishodnosti bioloških sistema različitih nivoa organizacije i njihovoj ulozi u sistemu globalnog kruženja materije na planeti Zemlji. Spoznaja stepena biodiverziteta alga, gljiva i lišajeva je postavljena kao osnova za sticanje znanja i shvatanja uloge biodiverziteta na svim nivoima.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Specifični zadatak modula „Sistematika alga i gljiva“ je produbljivanje interesa za raznolikost biološke organizacije. Postavljenom cilju su podređeni i teoretski i praktični vidovi nastave kroz upućivanje na spoznaju svih nivoa organizacije. Stečeni interes treba da služi kao osnova za prepoznavanje biološke komponente okruženja, od prepoznavanja značaja strukturnih osobina, do prepoznavanja značaja vrste u njenoj ekološkoj niši.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Realizacija ciljeva i zadataka ovog modula rezultira osnovnim znanjima o organizaciji prirode s jedne strane te o zadatku i nastojanju nauke da prepozna i klasificira pojave iz ljudskog okruženja, s druge strane. Znanja stečena na modulu služe kao osnova kako za dalja sticanja i produbljivanja znanja iz oblasti sistematike živog svijeta tako i za shvatanja globalne uloge pojedinih grupa organizama u prometu materije na planeti. Povezivanje strukture sa funkcijom na različitim novoima i smještanje upoznatih oblika diverziteta alga, gljiva i lišajeva u opći sistem prirodnog okruženja je rezultat kojem je podređen nastavni proces ovog modula.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br	Nastavne teme i jedinice	Sati rada					
		Kontakt					Samo-stalno
		P	V	K	Teren	Ukupno	
1	Sistematika u poretku prirodnih nauka: odnos i veza sa drugim naukama. Hijerarhijski odnos sistematskih kategorija. Principi nomenklature i tipovi taksonomije. Tro i petocarstveni sistem. Osnovne karakteristike organizacije i klasifikacija <i>Archaea</i> , <i>Bacteria</i> i <i>Eukarya</i> .	4		2		6	1
2	Alge sa prokariotskim tipom organizacije ćelije. Cyanobacteria: morfologija i struktura: ćelijski zid, protoplazmatske strukture, nukleoplazma, organizacija DNK, hromatoplazma, pigmenti i fotosinteza, fikobilizomi, gasna vakuola; rast i razmnožavanje, trihomi i hormogonije, akinete, heterociste, cijanotoksini. Klasifikacija, rasprostranjenost i način života pojedinih vrsta.	4	6	2		12	3
3	Alge sa eukariotskim tipom organizacije ćelije: evolucija i filogenija, endosimbiotska teorija, pigmenti, tipovi organizacije talusa; načini razmnožavanja algi, životni ciklusi, smjena jedrovih faza, smjena generacija, gametofit, sporofit. Tipovi ishrane i načini života algi; životne zajednice.	4		2		6	2
4	Opće karakteristike, struktura (ćelijski zid, konekcije, pigmenti i hloroplasti, rezervna materija, reproduktivne strukture), fertilizacija, životni ciklusi, morfologija, biodiverzitet, klasifikacija, rasprostranjenost i način života <i>Rhodophyta</i> .	2	3	2	2	9	2
5	Opće karakteristike, struktura (ćelijski zid, konekcije, pigmenti i hloroplasti, rezervna materija, reproduktivne strukture), fertilizacija, životni ciklusi, morfologija, biodiverzitet, klasifikacija, rasprostranjenost i način života <i>Phycobionta</i> / <i>Heterokontophyta</i> , <i>Haptophyta</i> , <i>Euglenophyta</i> , <i>Dinophyta</i> , <i>Chlorophyta</i> /.	20	24	3	10	57	13

6	Carstvo gljiva: specifičnosti carstva, opće karakteristike, struktura, ishrana, rezervna materija, načini života gljiva. Uloga gljiva u procesima kruženja materije. Aktivne supstance gljiva, otrovi, simptomi. Opće karakteristike (plodonosna tijela, tipovi razmnožavanja, nastanak spora, životni ciklus) klasifikacija, način života i korištenje oblika <i>Myxomycota</i> i <i>Eumycota</i> .	8	9	2	1	20	6
7	Lišajevi. Specifičnosti životnih oblika nastalih simbiozom algi i gljiva. Građa talusa. Načini razmnožavanja. Klasifikacija. Upotreba. Indikatorske vrijednosti pojedinih vrsta.	3	3	2	2	10	3
Ukupno		45	45	15	15	120	30

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Angažman u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama.

² Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

G. LITERATURA

Obavezna

Blaženčić, J., Marinković, R. (1984): Sistematika algi, gljiva i lišajeva. Prirodno matematički fakultet Univerziteta u Beogradu I jugoslovenski zavod za produktivnost rada I informacione sisteme, Beograd.

Dopunska

Hoek, C. van den, Mann, D.G., Jahns, H.M. (1995): Algae: an introduction to phycology. Cambridge University Press, Cambridge.

Lee, R.E. (1999): Phycology. 3 ed., Cambridge University Press, Cambridge.

Bellinger, E.G., Siegel, D.C. (2010): Freshwater algae. Identification and Use as Bioindicators. Wiley-Blackwell.

Šifra modula	SNA102	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

**SISTEMATIKA NIŽIH AHORDATA
NASTAVNI PROGRAM**

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Nastavnički, Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija				
Semestar	I				
Naziv modula	Sistematika nižih ahordata				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	6				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Teren	Konsultacije
	120	45	45	15	15
Samostalan rad	30				
Modul relevantan za module	Sistematika hordata, Uporedna anatomija životinja i čovjeka, Uporedna fiziologija životinja i čovjeka, Ekologija životinja sa zoogeografijom				

B. CILJEVI MODULA

Cilj modula "Sistematika nižih ahordata" je upoznavanje studenata sa biodiverzitetom ove izuzetno brojne i heterogene skupine životinja, te sagledavanje osnovnih pojmova sistematike životinja i poimanja načela klasifikacije kao bitnog elementa osnova zoologije.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

U ostvarivanju glavnog cilja zadaci su da studenti na praktičnim primjerima predstavnika pojedinih taksonomskih skupina ovladaju znanjima u vezi sa biološko-biosistematskim karakteristikama različitih taksonomskih grupa nižih ahordata.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

- Poimanja i sagledavanja posebnosti i specifičnosti ahordata,
- sagledavanje evolutivnog razvoja životinjskog svijeta preko jednoćelijskih organizama do mekušaca,
- ovladavanje tehnikama istraživanja i analize kao temeljnih osnova sistematike životinja.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br	Nastavne teme i jedinice	Sati rada					Samo-stalno
		Kontakt				Ukupno	
		P	V	K	Teren		
1	Načela klasifikacije životinja. Metode u biosistematici životinja.	2				2	2
2	Osnovni sistematski karakteri: simetrija tijela, nivo organizacije, karakteristike embrionalnog razvića, tjelesna duplja, linije razvoja pojedinih organskih sistema.	3				3	2
3	Carstvo Protista - Potcarstvo Protozoa: Tip Sarcocystophora (podtip Mastigophora, podtip Opalinata, podtip Sarcodina);- upoznavanje sa vrstama praživotinja: Foraminiferida, <i>Amoeba</i> .	4	6	3	3	16	3
4	Tip Apicomplexa (klasa Sporozoa); tip Microspora; tip Ciliophora- upoznavanje sa građom Ciliata: <i>Paramecium caudatum</i> , <i>Colpidium</i> i <i>Vorticella</i> .	3	6	2		11	3
5	<i>Metazoa</i> - tip Porifera: Calcarea, Hexactinellida, Demospongia, Sclerospongiae – praktično upoznavanje sa građom <i>Sycon raphanus</i> , morfološki oblici: (<i>Geodia</i> , <i>Suberites</i> , <i>Vioa</i> , <i>Ircinia</i> , <i>Aplysina</i>).	3	6	1	3	13	3
6	Tip Cnidaria: Hydrozoa, Scyphozoa, Anthozoa, Cubozoa. Građa slatkovodne hidre, morfološki oblici koralja (<i>Alcyonium palmatum</i> , <i>Actinia equina</i> , <i>Pennatula rubra</i> , <i>Cladocora cespitosa</i> , <i>Madrepora verucosa</i>).	4	6	1		11	2
7	Tip Ctenophora, Tip Platyhelminthes: opće osobine, klasa Turbellaria – planarije.	3				3	2
8	Klasa Trematoda – metilji, upoznavanje sa građom malog metilja <i>Dicrocoelium lanceolatum</i> . Klasa Cestodes – pantljičare, građa <i>Taenia sp.</i>	4	5	2	2	13	3
9	Tip Nemertina (klase Enopla i Anopla). Upoznavanje građe na primjeru <i>Lineus sp.</i>	2	3			5	2
10	Tip Nematoda (detaljno paraziti čovjeka i domaćih životinja kao i neki predstavnici biljnih parazita). Upoznavanje sa građom na primjeru čovječije gliste <i>Ascaris lumbricoides</i> .	4	4	2	2	12	
11	Tip Rotifera (klase: Seisonidea, Bdelloidea, Monogononta)	2				2	
12	Tip Mollusca – upoznavanje sa osnovnim odlikama svijeta mekušaca i klasifikacija.	3		1		4	3
13	Klase: Monoplacophora, Polyplacophora, Amphineura, Scaphopoda.	2			2	4	
14	Klasa Gastropoda – morfološki oblici puževa: <i>Patella</i> , <i>Planorbis</i> , <i>Murex</i> , <i>Ceritium</i> , <i>Dolium</i> , <i>Scaphander</i> . Disekcija vrste <i>Helix pomatia</i> .	4	5	1	1	11	3
15	Klasa Cephalopoda (glavonožci). Upoznavanje sa anatomskom građom <i>Sepia officinalis</i> i <i>Loligo sp.</i>	2	4	2	2	10	2
Ukupno		45	45	15	15	120	30

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹.Angažman u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama.

². Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

G. LITERATURA

Obavezna

1. Brajković M. (2001): *Zoologija invertebrata, I deo*. Zavod za zdžbenike i nastavna sredstva Beograd.
2. Krunić, M. (1994): *Zoologija invertebrata, I deo*. Naučna knjiga, Beograd
3. Matoničkin, I. (1978): *Beskralješnjaci, I*. Školska knjiga, Zagreb.
4. Matoničkin, I., Habdija, I., Durbešić, P., Erben, R., Primc, B. (1986): *Praktikum iz avertebrata*. Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet.

Dopunska

1. Hickman, Jr., C. P., Roberts, L. S., Larson, A. (1997): *Integrated Principles of Zoology*. WCB McGraw-Hill, Boston, Burr Ridge, Dubuque, Madison, New York, San Francisco, St. Louis.
2. Ruppert, E. E., Barnes, R. D. (1991) : *Invertebrate Zoology*. Saunders College Publishing, Harcourt Brace College Publishers, Fort Worth, Philadelphia, San Diego, New York, Orlando, San Antonio, Toronto, Montreal, London, Sydney, Tokyo.

Šifra modula	OAH103	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

**OPŠTA I ANORGANSKA HEMIJA
NASTAVNI PROGRAM**

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički			
Odsjek	Biologija			
Smjer	Nastavnički, Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija			
Semestar	I			
Naziv modula	Opšta i anorganska hemija			
Tip modula	Obavezni			
Broj kreditnih bodova	6			
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Konsultacije
	120	45	45	30
Samostalan rad	30			
Modul relevantan za module				

B. CILJEVI MODULA

Utvrđivanje i proširivanje stečenih znanja iz opšte hemije i usvajanje osnovnih hemijskih zakonitosti; razumijevanje savremene atomske i molekularne strukture i sticanje znanja i sposobnosti razumijevanja periodnog sistema elemenata i hemijskih veza, osobina hemijskih elemenata i spojeva, kao i vrsta i kinetike hemijskih reakcija; osposobljavanje za samostalna jednostavna hemijska izračunavanja i upoznavanje sa osnovnim laboratorijskim tehnikama.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Spoznaja o važnosti hemijskih elemenata, spojeva, reakcija i procesa za živi svijet kao i o njihovoj međusobnoj povezanosti

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Usvajanje fundamentalnih znanja iz opšte i anorganske hemije, a koja će biti temelj za izučavanje i razumijevanje srodnih i specifičnih modula u nastavku studija

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br	Nastavne teme i jedinice	Sati rada				
		Kontakt				Samostalno
		P	V	K	Ukupno	
1	Osnove hemije. Materija, elementi, spojevi i smjese	1		2	3	
2.	SI sistem jedinica. Relativna atomska i molekulska masa; brojnost jedinki; količina tvari. Empirijska i molekulska formula	2	6	2	10	
3.	Energija. Zakon o očuvanju energije. Entalpija. Egzotermni i endotermni procesi. Entropija	3		2	5	
4.	Agregatna stanja materije. Gasni zakoni	3	3	2	8	
5.	Struktura atoma. Savremeni model atoma. Atomske orbitale. Elektronska konfiguracija	3	3	2	8	
6.	Periodni sistem elemenata. Pregled elemenata i opštih osobina po grupama i periodama	3		2	5	
7.	Hemijske veze. Jonska, kovalentna i metalna veza. Polarna i nepolarna kovalentna veza. Vodikova veza	3	3	2	8	
8.	Vrste hemijskih reakcija. Redoks reakcije. Brzina hemijske reakcije. Hemijska ravnoteža	3	6	2	11	
9.	Disperzni sistemi: suspenzije, koloidi, rastvori	3		2	5	
10.	Kvantitativno izražavanje sastava rastvora	3	9	2	14	
11.	Koligativne osobine rastvora. Difuzija i osmoza. Osmotski pritisak	3	3	2	8	
12.	Rastvori elektrolita. Kiseline i baze. Kiselinobazne teorije	3		2	5	
13.	Ravnoteže u rastvorima kiselina i baza. Jonski produkt vode. pH vrijednost. Pufferi	3	5	2	10	
14.	Osnovne laboratorijske tehnike		1	2	3	
15.	Osnovne klase anorganskih spojeva; pregled, definicija, nomenklatura, osobine, dobijanje	9	6	2	17	
Ukupno		45	45	30	120	30

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 – 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit	45	25	85 – 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹.Angažman u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama.

². Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

G. LITERATURA

Obavezna

1. I. Filipović, S. Lipanović, *Opća i anorganska kemija* I dio, Školska knjiga Zagreb, 1995
2. E. Kahrović, *Anorganska hemija*, Bemust, Sarajevo 2005
3. M.Tomljanović, *Opća kemija*, Hijatus, Zenica, 2004

Dopunska

- 1.M. Sikirica, *Stehiometrija*, Školska knjiga Zagreb, 2001
- 2.P.Atkins, L. Jones, *Chemistry-Molecules, Matter, and Change*, Freeman & Co, Third Edition, 1997
- 3.S.S. Zumdahi, *Chemistry*, Houghton, Mifflin Eorth Edition, 1997

Šifra modula	BFZ104	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

BIOFIZIKA
NASTAVNI PROGRAM

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički			
Odsjek	Biologija			
Smjer	Nastavnički, Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija			
Semestar	I			
Naziv modula	Biofizika			
Tip modula	Obavezni			
Broj kreditnih bodova	6			
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Konsultacije
	110	45	30	35
Samostalan rad	40			
Modul relevantan za module	Organska hemija, Biohemija, Molekularna biologija, Genetika, Biomedicina, Uporedna anatomija životinja i čovjeka			

B. CILJEVI MODULA

Cilj ovog modula je sticanje osnovnih znanja iz fizike koja omogućuju razumijevanje osnovnih životnih funkcija. Student će na ovom modulu steći osnovna znanja za praćenje svojih stručnih predmeta. Eksperimentalne vježbe omogućuju bolje razumijevanje gradiva, ali i pripremu studenta za eksperimentalni rad i istraživanja u biologiji.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

U ljudskim i životinjskim organizmima i biljkama se odvijaju različiti procesi, koji su fizičke naravi, pa se uspješno mogu opisati zakonima fizike. Poseban zadatak ovoga modula je fizičko objašnjenje pojava u biljnom i životinjskom svijetu kao što su: krvotok, ishrana biljaka, disanje, transport materije, normalan i poremećen hod, čvrstoća biljaka, process viđenja i slušanja, ...

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Nakon ovoga modula, student će imati osnovno znanje iz biofizike i biće spreman za druge module u kojima se raspravlja o fizičko-hemijskim procesima u živom svijetu (npr. molekularna biologija). Također će dobiti informacije o metodama i instrumentima koji se koriste u istraživanjima u biologiji (mikroskopija, spektroskopija, radioaktivnost, ...).

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

B r	Nastavne teme i jedinice	Sati rada				
		Kontakt				Samostalno
		P	V	K	Ukupno	
1	<i>Uvod:</i> Fizikalne veličine i njihove jedinice; SI jedinice; Naučne metode i notacija	1	-	-	1	-
2	<i>Biomehanika:</i> Biomehanika biljaka i životinja; Kretanja i sile; Elastična svojstva biomaterijala; Biomehanika procesa disanja i krvotoka; Biomehanika mišića. Viskoznost bioloških materijala; Površinski napon i kapilarnost	6	4	5	15	4
3	<i>Transportni procesi u živom sistemu:</i> Transport toplote – kondukcija, konvekcija i radijacija. Fizički procesi u ćelijskim membranama i ravnoteža kroz membranu. Difuzija, pasivni i aktivni transport; Prenos jona kroz membranu	4	2	4	10	4
4	<i>Oscilacije i valovi:</i> Harmonijske oscilacije; Prigušene oscilacije; Zvučni valovi; Biofizika sluha. Ultrazvuk, primjena u medicini, biologiji i tehnici; Dopplerov efekat, Color-Doppler, 4D Doppler	4	2	3	9	4
5	<i>Termodinamika:</i> Zakoni termodinamike; Temperatura i toplota; Mjerenje temperature; Specifična toplota i toplotni kapacitet; Termodinamički potencijali	4	4	4	12	4
6	<i>Elektricitet i magnetizam:</i> Električno polje, napon i potencijal; Električna struja; Električna provodnost elektrolita; Električna struja u biološkim tkivima i tečnostima; Djelovanje istosmjerne struje na žive organizme; Magnetne osobine živih sistema; Elektromagnetna indukcija; Naizmjenična struja	6	4	4	14	4
7	<i>Optika:</i> Geometrijska optika; Oko kao optički aparat. Oko čovjeka i oči insekata; Mikroskop; Optička vlakna i njihova primjena u biologiji; Kvantna optika: zračenje apsolutno crnog tijela; Termografija; Holografija u biologiji; Fizička optika: interferencija, polarizacija, difrakcija	6	4	4	14	5

8	<i>Spektroskopija u biologiji</i> : Elektromagnetno zračenje; Generisanje i spektar elektromagnetnog zračenja; UV i IR zračenje u biologiji i medicini; Apsorpcija zračenja, atomski spektri; Molekularni spektri; Luminiscencija; Fotobiološki procesi; Osnove procesa viđenja; Cirkularni dihroizam	4	2	3	9	5
9	<i>Atomska fizika</i> : Struktura materije; Atomski modeli; Korpuskularno–valni dualizam; Elektronski mikroskop; Kvantnomehanički model atoma; Elektronske ljuske složenih atoma; Laseri i njihova primjena u medicini; Elektronska paramagnetna i magnetna rezonancija i njihova primjena u biologiji i medicini	4	4	4	12	5
10	<i>Nuklearna fizika i jonizirajuća zračenja</i> : Atomsko jezgro; Defekt mase, energija veze; Radioaktivnost i radioaktivni raspad; Interakcija jonizirajućeg zračenja sa živom materijom; Učinci jonizirajućeg zračenja na molekularnom i ćelijskom nivou; Doze zračenja i dozimetrija; Zaštita od jonizirajućeg zračenja; X-zraci; Spektroskopija X-zraka	6	4	4	14	5
Ukupno		45	30	35	110	40

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Angažman u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama.

² Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

G. LITERATURA

Obavezna

Hilyard N. C., Biggin H. C. (1989): *Fizika za biologe*, Školska knjiga, Zagreb.

Davidovits P. (2001): *Physics in Biology and Medicine*, Academic Press, New York.

Vobornik S. (2006): *Medicinska fizika i biofizika*, Univerzitetski udžbenik, Sarajevo.

Dopunska

Pattabhi V., Gautham N. (2002): *Biophysics*, Kluwer Academic Publishers, New York.

Goldfarb D. (2011): *Biophysics Demistified*, McGraw-Hill, New York.

Šifra modula	MOB 105	Fakultet	PMF
--------------	---------	----------	-----

Modul

MORFOLOGIJA BILJAKA
NASTAVNI PROGRAM

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički			
Odsjek	Biologija			
Smjer	Nastavnički, Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija			
Semestar	II			
Naziv modula	Morfologija biljaka			
Tip modula	Obavezni			
Broj kreditnih bodova	6			
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Konsultacije
	120	45	45	30
Samostalni rad (sati)	30			
Modul relevantan za module	Sistematika kormofita, Fiziologija biljaka, Ekologija biljaka, Evolucija			

B. CILJEVI MODULA

Priloženi program omogućava sticanje znanja iz unutrašnje (anatomske) i izvanjske građe biljnih organizama uz korištenje kvalitetnog biljnog materijala u živom i prepariranom stanju.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Histologija: podjela tkiva, karakteristike pojedinih vrsta tkiva. Morfologija i anatomija biljnog tijela: vegetativni i generativni biljni organi. Razmnožavanje biljaka: bespolno i spolno razmnožavanje alga, mahovina, papratnjača i sjemenjača.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Student će steći znanja o građi biljaka kako unutarnjoj tako i izvanjskoj, a ta znanja će biti značajna potpora za savladavanje programa predmeta Sistematika biljaka, posebno u dijelu koji se odnosi na determinaciju biljnog materijala, također kao potpora u razumijevanju funkcija biljnog organizma i njegovog odnosa prema životnoj sredini. Ova znanja će također dobro doći za razumijevanje historijskog razvitka biljnog svijeta.

Pored toga student će steći vještinu izrade privremenih i trajnih mikroskopskih preparata potrebnih za posmatranje, razlikovanje i prepoznavanje pojedinih tkiva kao i njihovog raporeda u biljnim organima, kao i vještinom prenošenja posmatranog objekta pod mikroskopom na vlastiti crtež.

Također student će ovladati bogatim fondom stručnih termina koji se koriste u ovoj grani biologije.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada				
		Kontakt				Samo- stalno
		P	V	K	Ukupno	
1	<i>Histologija:</i> Tvorna tkiva: podjela, vrste i nastanak. Trajna tkiva: kožna, mehanička, apsopciona, provodna, fotosintetička, spremišna, te tkiva za provjetravanje i izlučivanje	9	12	3	24	8
	Provjera znanja					
2	<i>Morfologija i anatomija biljnog tijela:</i> Pojava kopnenih biljaka. Grananje. Simetrija organa. Osnovna forma i metamorfoze. Homologija, analogija, konvergencija, redukcija, atavizmi, korelacija.	3	3	2	8	2
3	Vegetativni organi: Klica i klijanje. Stablo: forma, veličina, trajanje. Anatomska građa stabla papratnjača, golosjemenjača i skrivenosjemenjača. Primarna i sekundarna građa. Sekundarno debljanje stabla. Izdanak: dugački i kratki izdanci, pupoljci grananje, metamorfoze. Korijen: vrste, dužina, funkcija. Anatomska građa. Metamorfoze korijena. List: vrste, dijelovi, forma, nervatura. Anatomska građa. Listovi sjene i listovi sunca. Zalisci. Heterofilija i anizofilija. Raspored listova. Metamorfoze. Filogeneza.	21	15	14	50	10
4	<i>Razmnožavanje biljaka:</i> Vegetativno razmnožavanje. Bespolno i spolno razmnožavanje alga, mahovina i papratnjača.	3	6	3	12	2
5	Spolno razmnožavanje sjemenjača. Cvijet: porijeklo, građa, cvjetna formula i dijagram, veličina, trajanje. Cvati: nastanak i podjela. Oprašivanje. Polen: građa, način prenošenja.	6	6	6	18	4
6	Oplođenje. Sjemenka. Plod: vrste, podjela, anatomska građa, rasprostiranje	3	3	2	8	4
Ukupno		45	45	30	120	30

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

<i>Provjera znanja – kriteriji</i>			<i>Ocjenjivanje</i>		
Kriterij	Maksimalni broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojeni broj bodova	Ocjena	
				BiH	ECTS
Pohađanje nastave	5	4	< 55,00	5	F
Angažman u nastavi ¹	14	26	55,00 – 64,99	6	E
Testovi ²	36		65,00 – 74,99	7	D
			75,00 – 84,99	8	C
Pismeni završni ispit	45	25	85,00 – 94,99	9	B
Ukupno	100	55	95,00 – 100,00	10	A

¹ Angažman u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama.

² Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog

G. LITERATURA

Obavezna

- Tatić B., Petković B. (1998): Morfologija biljaka. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

Dopunska

- Denfer D., Ziegler, H. (1982): Udžbenik botanike za visoke škole – morfologija i fiziologija. Školska knjiga, Zagreb.
- Bowes B. G. (1997): A Colour Atlas of Plant Structure. Manson Publishing, London.
- Evert R. F. (2006): Esau's Plant anatomy: meristems, cells, and tissues of the plant body: their structure, function, and development. 3rd ed. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey.
- Simpson M. G. (2006): Plant systematics. Elsevier Academic Press, Amsterdam, Boston, Heidelberg, London, New York, Oxford, Paris, San Diego, San Francisco, Singapore, Sydney, Tokyo.

Šifra modula	HEŽČ 106	Fakultet	PMF
--------------	----------	----------	-----

Modul

HISTOLOGIJA I EMBRIOLOGIJA ŽIVOTINJA I ČOVJEKA
NASTAVNI PROGRAM

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički			
Odsjek	Biologija			
Smjer	Nastavnički, Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija			
Semestar	II			
Naziv modula	Histologija i embriologija životinja i čovjeka			
Tip modula	Obavezni			
Broj kreditnih bodova	6			
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Konsultacije
	120	45	45	30
Samostalan rad	30			
Modul relevantan za module	Uporedna anatomija životinja, Opšta fiziologija životinja i čovjeka, Uporedna fiziologija životinja			

B. CILJEVI MODULA

Cilj nastave ovog predmeta je da prikaže studentu ultrastrukturne, citohemijske i funkcionalne karakteristike različito diferenciranih ćelija u tijelu životinja; strukturno i funkcionalno povezivanje istovrsnih i raznovrsnih ćelija u osnovna tkiva te strukturno i funkcionalno objedinjavanje različitih tkiva u organe (citologija u histologiji, opšta histologija i mikroskopska anatomija organizama). Iz područja embriologije upoznaće se studenti sa osnovnim pojmovima iz reprodukcije, ranog razvića zametka, funkcije embrionalnih ovojnica i razvića pojedinih organa i organskih sistema. Poseban osvrt će biti na štetne faktore vanjske sredine i njihov uticaj na biologiju razvića (teratologija). Prateći ontogenetski razvoj različitih životinja upoznaće se sa postembrionalnim razvićem, regeneracijom, metamorfozom i aseksualnom reprodukcijom kao i genetičkom kontrolom razvića.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Zadaci modula iz oblasti histologije i embriologije životinja i čovjeka su upoznavanje studenata sa cjelokupnim sadržajima u ciljevima nastave, osnovnim klasičnim i savremenim metodama izučavanja mikroskopske građe životinjskog tijela i savladavanje vještine mikroskopiranja primjenjene na prepoznavanje karakterističnih ćelija, tkiva i organa na histološkim preparatima. Nastava iz embriologije će upoznati studente sa eksperimentalnim metodama izučavanja razvića životinja i omogućiti im savladavanje mikroskopije primjenjene na preparatima embrionalnih struktura. Upoznaće se sa metodama kontrolisane oplodnje i njenim praktičnim aspektima.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Očekuje se da stečena znanja studenti koriste u drugim oblastima i da im posluži za cjelovito razumjevanje biološke problematike osobito u morfološkim i fiziološkim disciplinama.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br	Nastavne teme i jedinice	Sati rada				
		Kontakt				Samo-stalno
		P	V	K	Ukupno	
1	Uvodni čas: definicija, podjela i metode istraživanja, molekularna organizacija plazmaleme i transport kroz plazmalemu. Upotreba mikroskopa, histološka tehnika, ultrastruktura jedra, organela i citoskeleta, te intercelularnih veza.	6	6	2	14	6
2	Nauka o tkivima: definicija pojma, karakteristike, klasifikacija, morfološke i fiziološke karakteristike epitelnih, vezivno-potpornih, mišićnih i nervnog tkiva.	12	12	4	28	6
3	Mikroskopska građa organa: digestivna cijev i pridružene žlijezde, respiratorni, kardio-vaskularni, ekskretorni, limfatičko-imuni, osjetni, spolni i endokrini organi.	12	12	8	32	6
4	Uvod u embriologiju i metode istraživanja, spolni ciklus, klasifikacija jajnih ćelija, ovojnice jaja i vitelogeneza. Oplodnja, partenogeneza, blastogeneza i tipovi blastula. Gastrulacija (tipovi) i diferenciranje zametnih listova. Diferencijacija, determinacija i indukcija. Gastrulacija pojedinih klasa hordata, embrionalne ovojnice.	12	12	8	32	6
5	Razvoj organskih sistema: neurilacija, primitivno crijevo i razvoj usne šupljine, jetre i pankreasa. Razvoj srca i krvnih žila, vitelusni i alantoični krvotok i promjene nakon rođenja. Razvoj urogenitalnog sistema, kože i njenih derivata u ptica, riba i sisara. Razvoj respiratornog sistema (škrge u riba i pluća u ptica i sisara).	3	3	8	14	6
Ukupno		45	45	30	120	30

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Angažman u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama.

² Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

G. LITERATURA

Obavezna:

1. Iunqueira i sar.(2005).Osnovi histologije.Školska knjiga, Zagreb.
- 2.Duančić,V.(1990).Osnove embriologije čovjeka.Medicinska knjiga, Zagreb.
- 3.Pantić,V.(1990).Embriologija.Naučna knjiga,Beograd
- 4.Šuško,I.(2014). Histologija i embriologija životinja-Teorijske osnove vježbi sa radnom sveskom.

Dopunska:

1. Balinsky, B.I.(1963).An introduction to embryology.Saunders comp.Philadelphia,London.

Šifra modula	SVA107	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

**SISTEMATIKA VIŠIH AHORDATA
NASTAVNI PROGRAM**

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Nastavnički, Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija				
Semestar	I				
Naziv modula	Sistematika viših ahordata				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	6				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Teren	Konsultacije
	120	45	45	15	15
Samostalan rad	30				
Modul relevantan za module	Sistematika hordata, Usporedna anatomija životinja i čovjeka, Usporedna fiziologija životinja i čovjeka, Ekologija životinja sa zoogeografijom				

B. CILJEVI MODULA

Osnovni cilj modula “Sistematika viših ahordata” je da se na temelju sagledavanja biološko-sistematskih karakteristika viših ahordata formira jasna slika o ovoj heterogenoj i složenoj skupini životinja tj. upoznavanje raznovrsnosti velikog broja skupina viših ahordata počev od Annelida pa do bodljokožaca – Echinodermata. Posebna pažnja se posvećuje upoznavanju sa biosistematskim karakteristikama brojnih skupina kao što su: Arachnida, Myriapoda, Crustacea i Insecta.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Polazeći od činjenice da je biosistematski pristup izučavanja ahordata u proteklim decenijama prolazio kroz određene izmjene, kao i od osnovnog cilja ovog modula, postavljeno je više specifičnih zadataka. Pored ostalog, zadatak je izučiti detaljno biološko-biosistematske karakteristike slijedećih tipova viših ahordata (Annelida, Arthropoda, Echinodermata, Phoronida, Bryozoa, Brachiopoda i Pogonophora). Predviđeno je da studenti ovladaju znanjima o značaju viših ahordata za čovjeka i njihovom uticaju na biljke i životinje, te da se studenti upoznaju sa filogenijom skupine ahordata uopće.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Nakon uspješnog savladavanja osnovnih i specifičnih ciljeva i zadataka modula iz viših ahordata očekuje se da će studenti biti osposobljeni za uspješno sagledavanje specifičnosti viših ahordata i da će porasti svijest o razumijevanju razloga za izučavanje ovih životinja. Podrazumijeva se da će studenti bolje poznavati način života, građu, način ishrane, razmnožavanja i ponašanja pojedinih skupina viših ahordata. Kompleks stečenih znanja poslužit će kao solidna osnova za izučavanje ostalih zooloških disciplina na starijim godinama studija kao što su: usporedna anatomija životinja, fiziologija i ekologija čovjeka.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br	Nastavne teme i jedinice	Sati rada					Samo-stalno
		Kontakt				Ukupno	
		P	V	K	Teren		
1	Uvodne napomene o općim odredbama skupine viših ahordata, njihov značaj i stupanj istraženosti	1				1	
2	Tip Annelida: (Archannelida, Polychaeta, Oligochaeta, Hirudinea). <i>Lumbricus</i> –disekcija. Građa pijavica.	4	3		1	8	3
3	Tip Arthropoda: podtip Trilobita; podtip Chelicerata: Merostomata, Arachnida, Pycnogonida. Morfologija i anatomija Aranea.	5		2		7	2
4	Podtip Crustacea (Branchiata): Remipedia, Cephalocarida, Branchiopoda, Maxillopoda, Malacostraca; <i>Daphnia</i> , <i>Cyclops</i> , <i>Asellus</i> , <i>Gammarus</i> , <i>Astacus</i> - (disekcija i ekstremiteti, larvenis tadjji - nauplius, metanauplius, zoëa, mysis).	5	10	5	2	22	3
5	Podtip Uniramia (Tracheata), Myriapoda: Diplopoda, Chilopoda, Pauropoda, Symphyla.	5		1	2	8	3
6	Klasa Insecta: potklasa Apterygota: <i>Entognatha</i> (<i>Protura</i> , <i>Collembola</i> i <i>Diplura</i>); <i>Ectognatha</i> : <i>Tysanura</i> ; potklasa Pterygota: Ephemeroptera, Odonata, Blattodea, Isoptera, Mantodea, Dermaptera, Plecoptera, Orthoptera, Phasmida, Mallophaga, Anoplura, Hemiptera, Megaloptera, Neuroptera, Coleoptera, Mecoptera, Aphaniptera, Diptera, Trichoptera, Lepidoptera, Hymenoptera Klasa Insecta (morfološka građa <i>Periplaneta orientalis</i> , tipovi usnog aparata , upoznavanje redova, familija, rodova i nekih vrsta insekata, determinacija larvi vodenih insekata).	15	22	5	6	48	10
7	Tip Echinodermata: Asteroidea, Ophiruoidea, Echinoidea, Holothuroidea, Crinoidea; Asteroidea (<i>Asterias</i> , <i>Astropecten</i> , <i>Asterina</i>), Ophiruoidea (<i>Ophioderma</i>), Echinoidea (<i>Arbacia</i> - disekcija).	6	7	1	3	17	3
8	Tip Phoronida; Tip Bryzoa; Tip Brachiopoda; Pogonophora	2			1	3	3
9	Pregled filogenije Achordata	2	3	1		6	3
Ukupno		45	45	15	15	120	30

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Angažman u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama.

² Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

G. LITERATURA

Obavezna

1. Brajković M. (2004): *Zoologija invertebrata, II deo*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva-Beograd.
2. Krunić, M. (1995): *Zoologija invertebrata, II deo*. Naučna knjiga, Beograd.
3. Krunić M. (1999): *Sistematika invertebrata sa praktikumom, II deo*. Biološki fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd.
4. Matoničkin, I. (1991): *Beskralješnjaci, II*. Školska knjiga, Zagreb.

Dopunska

1. Hickman, Jr., C. P., Roberts, L. S., Larson, A. (1997): *Integrated Principles of Zoology*. WCB McGraw-Hill, Boston, Burr Ridge, Dubuque, Madison, New York, San Francisco, St. Louis.
2. Ruppert, E. E., Barnes, R. D. (1991) : *Invertebrate Zoology*. Saunders College Publishing, Harcourt Brace College Publishers, Fort Worth, Philadelphia, San Diego, New York, Orlando, San Antonio, Toronto, Montreal, London, Sydney, Tokyo.

Šifra modula	ORH108	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

ORGANSKA HEMIJA
NASTAVNI PROGRAM

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički			
Odsjek	Biologija			
Smjer	Nastavnički, Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija			
Semestar	II			
Naziv modula	Organska hemija			
Tip modula	Obavezni			
Broj kreditnih bodova	6			
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Konsultacije
	120	45	45	30
Samostalan rad	30			
Modul relevantan za module				

B. CILJEVI MODULA

Osposobljavanje studenta da razumije i stekne osnovna znanja iz hemije glavnih funkcionalnih grupa u organskoj hemiji, a u okviru klasičnog pristupa podjeli organskih spojeva, kao i upoznavanje sa osnovnim elementima savremene teorije organskih reakcija.

U okviru hemije prirodnih proizvoda, student će se upoznati sa strukturom i svojstvima važnih biomolekula, produkata primarnog metabolizma koji su neophodni za održavanje životnih procesa.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Sticanje osnovnih znanja o reakcijama organskih spojeva koje se razmatraju sistematski prema vrsti spojeva, s osvrtom na biološki važne predstavnike u svakoj klasi spojeva.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Osigurati studentu uvod u važne biološke teme koje se proučavaju u okviru biohemije, fiziologije i genetike.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br	Nastavne teme i jedinice	Sati rada				
		Kontakt				Samostalno
		P	V	K	Ukupno	
1.	Struktura i veze u organskim spojevima	2		1	3	1
2.	Metode za odvajanje i prečišćavanje organskih spojeva. Kvalitativna elementarna analiza organskog spoja.		6	2	8	2
3.	Vrste organskih reakcija	2		1	3	1
4.	Najvažnije funkcionalne grupe u organskim spojevima. Imenovanje organskih spojeva.	4	3	3	10	3
5.	Karbohidrogeni (ugljikovodici): alkani, alkeni, alkini. Aromatski karbohidrogeni	6	5	4	15	4
6.	Halogeni derivati organskih spojeva: haloalkani i halobenzeni	2	2	1	5	1
7.	Alkoholi. Tioli. Fenoli. Eteri. Tioeteri.	5	5	3	13	3
8.	Aldehidi i ketoni	5	5	3	13	3
9.	Karboksilne kiseline i njihovi derivati (hloridi, anhidridi, esteri i amidi).	5	6	4	15	4
10.	Organski spojevi sa nitrogenom: alifatski i aromatski amini.	3	2	2	7	2
11.	Heterociklusi, Alkaloidi	3	3	2	8	2
12.	Karbohidrati (Klasifikacija, struktura i osobine)	2	2	1	5	1
13.	Lipidi (Struktura i osobine masti i ulja; Voskovi; Kompleksni lipidi; Steroidi)	2	2	1	5	1
14.	Proteini (Aminokiseline; Klasifikacija i struktura proteina)	2	2	1	5	1
15.	Nukleinske kiseline i njihove komponente	2	2	1	5	1
Ukupno		45	45	30	120	30

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Angažman u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama.

² Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

G. LITERATURA

Obavezna

1. K. P. C. Vollhardt, N. E. Schore, **ORGANSKA HEMIJA: struktura i funkcija**, IV izdanje, Data status, Beograd, 2004.
ili
S. H. Pine, J. B. Hendrickson, D. J. Cram, G. S. Hammond, **ORGANSKA KEMIJA**, Školska knjiga - Zagreb, 2004.
2. M. Maksimović, S. Čavar, D. Vidic, **PRAKTIKUM IZ OSNOVA ORGANSKE HEMIJE**, PMF, Sarajevo, 2009.

Dopunska

1. M. Maksimović, **KARBOHIDROGENI - Zadaci i rješenja iz organske hemije**, PMF, Sarajevo, 2003.

Šifra modula	TOD109	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

TJELESNI ODGOJ NASTAVNI PROGRAM

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički			
Odsjek	Biologija			
Smijer	Nastavnički, Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija			
Semestar	II			
Naziv modula	Tjelesni odgoj			
Tip modula	Obavezni			
Broj kreditnih bodova	3			
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Konsultacije
	60	15	30	15
Samostalni rad	15			
Modul relevantan za module				

B. CILJEVI MODULA

Cilj modula „Tjelesni odgoj“ je da se putem nastavnih sadržaja izgrađuju i oblikuju svestrano razvijene ličnosti. Taj proces se ostvaruje morfološkim, biomotoričkim, funkcionalnim i društvenim usavršavanjem studentske populacije. Dalji cilj je usavršavanje i razvijanje kardiovaskularnog, respiratornog, mišićnog, nervnog i ostalih organskih sistema čovjeka, posebno funkcionalnih sposobnosti: snage, brzine, izdržljivosti, spretnosti i okretnosti.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Realizacijom ciljeva i zadataka ovog modula doprinosi se razvoju svijesti o neophodnosti dijagnosticanja morfološkog razvoja i biomotoričkih sposobnosti. Nakon inicijalnog utvrđivanja psihofizičkih sposobnosti na početku nastavnog procesa i finalnog mjerenja na završetku semestra, studenti se uvjeravaju i utvrđuju promjene koje su nastale nakon intenzivnog upražnjavanja tjelesnih aktivnosti.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Realizacijom ciljeva i zadataka ovog modula doprinosi se razvoju svijesti o neophodnosti dijagnosticiranja morfološkog razvoja i biomotoričkih sposobnosti.

Nakon inicijalnog utvrđivanja psihofizičkih sposobnosti na početku nastavnog procesa i finalnog mjerenja na završetku semestra, studenti se uvjeravaju i utvrđuju promjene koje su nastale nakon intenzivnog upražnjavanja tjelesnih aktivnosti.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada			
		Kontakt			
		P	V	K	Ukupno
1	Razvoj tjelesnog odgoja kroz historiju i osnovni pojmovi u tjelesnom odgoju.	2	-	-	2
2	Utjecaj tjelesnog vježbanja na zdravlje i organske sisteme.	2	-	2	4
3	Gimnastički sadržaji kao osnovni standardi tjelesnog odgoja.	4	-	-	4
4	Higijena, ishrana i tjelesne aktivnosti.	2	-	-	2
5	Povrede i tjelesna aktivnost - rehabilitacija nakon povreda.	2	-	2	4
6	Tjelesna aktivnost poslije završenog studija - izrada individualnih programa.	3	-	2	5

7	Utvrđivanje morfološkog razvoja. Utvrđivanje biomotoričkih sposobnosti -inicijalno i finalno mjerenje.	-	5	2	7
8	Sportske igre: košarka, odbojka, rukomet, nogomet, stoni tenis i tenis - prema opredjeljenju studenta -.	-	20	5	25
9	Atletika i gimnastika.	-	1	1	2
10	Plivanje: rad sa plivačima i obuka neplivača.	-	2	-	2
11	Skijanje i planinarenje.	-	2	1	3
Ukupno		15	30	15	60

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja-kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalni broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojeni broj bodova	Ocjena	
				BiH	ECTS
Pohađanje nastave - predavanje	20	10	do 59,99	nije ispunio obaveze	
Pohađanje nastave - vježbe	30	25	60,00 do 100,00	ispunio obaveze	
Osobni karton Studenta*	10	5			
Morfološki razvoj i biomotoričke sposobnosti Inicijalno i finalno mjerenje	20	15			
Angažman u nastavi*	20	10			
Ukupno	100	60			

*Osobni karton studenta sadrži utvrđivanje morfološkog razvoja i biomotoričkih sposobnosti na početku i na kraju semestra.

*Angažman u nastavi - tačnost, uredna sportska oprema, maksimalno korištenje vremena za tjelesne aktivnosti.

G. LITERATURA

Burić, Z., & Čalija, M. (1977). *Provjera funkcionalnih sposobnosti*. CEDUS, Sarajevo.

Čalija, M. (1975). *Tvoje zdravlje u tvojim rukama*. CEDUS, Sarajevo.

Kadrić, Š. (1990). *Planinarenjem do zdravlja*. CEDUS, Sarajevo.

Kavazović, B. (1998). *Plivanje kao sport*. Svjetlost, Sarajevo.

Kuper, K.H. (1975). *Novi aerobik*. Beograd.

Medved, R. (1990). *Sportska medicina*. Zagreb.

Popović, B. (2003). *Osnovi tjelesnog odgoja*. Ekonomski fakultet u Sarajevu, Sarajevo.

Šifra modula	SOC110	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

SOCIOLOGIJA
NASTAVNI PROGRAM

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički			
Odsjek	Biologija			
Smjer	Nastavnički, Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija			
Semestar	II			
Naziv modula	SOCIOLOGIJA			
Tip modula	Obavezni			
Broj kreditnih bodova	3			
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Konsultacije
	60	30	15	15
Samostalan rad	15			
Modul relevantan za module	-			

B. CILJEVI MODULA

Modul ima kao osnovni cilj upoznavanje studenata sa metodama i sadržajima u sociološkom naučnim pristupu razumijevanja društva i uloge pojedinca, ali i razumijevanju društvene stvarnosti, imajući u vidu složenost savremenih globalizacijskih društvenih procesa i protivrječnosti savremenog svijeta, odnosno bosanskohercegovačkog društva kao društva složene tranzicije i postkonfliktne stvarnosti.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Specifični užii ciljevi modula su: ovladavanje znanjima i vještinama u i poznavanja sa teorijskim izvorima i metodologijom sociologije kao nauke, te specifičnim temama osposobljavanja studenata za njihovo aktivno učešće u društvenim procesima, društvenim institucijama, vladinom i nevladinom sektoru, te na prevenciji društveno negativnih pojava, a imajući u vidu ukupni studij biologije, i upoznavanje sa osnovama specijaliziranih oblasti koje se izučavaju u sociologiji, kao što su socijalna i kulturna ekologija, sociobiologija i bioetika.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Kroz ovaj modul se očekuje da studenti budu upoznati i sa načinima i metodskim postupcima u sagledavanju i istraživanju u oblasti društva, kako bi se lakše razumijevali složeni društveni procesi i

sagledavalo stvarno mjesto i uloga nauke u društvu, vodeći računa o humanističkim aspektima i postignućima savremene civilizacije u oblasti ljudskih prava i sloboda, razvoja demokratije i humanističkih vrijednosti, bogatstvu multikulturalnosti BiH društva, ali i odgovornosti čovjeka za procese narušavanja ekološke ravnoteže, odnosa prema drugom i drugačijem i ukupnog odgovornog odnosa u prirodnom i društvenom okruženju.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br	Nastavne teme i jedinice	Sati rada				
		Kontakt				Samostalno
		P	V	K	Ukupno	
1	Uvod: Historija misli o čovjeku i društvu. Filozofske preteče i osnovni pojmovi. Osnovne sociološke teorije, mjesto i uloga sociologije, naučni metodi, predmet istraživanja, ciljevi i multidisciplinarnost u istraživanju raznih segmenata društva. Posebno oko veze sociologije i biologije od osnivanja do savremenog doba. Veza sa drugim znanostima i ukupna ljudska spoznaja.	4	2	2	8	2
2	Osnovni pojmovi u sociologiji. Ljudsko društvo, tipovi i vrste. društvenost, društvene grupe, društvena struktura, socijalizacija. Društvene grupe i njihova klasifikacija. Porodica, birokratija, nacijai različite teorije o naciji. Stratifikacija i mobilnost društva. Društvena promjena. Rad i fenomeni tržišnog sistema privređivanja.	6	4	4	14	4
3	Politika i političke organizacije i institucije: moć i vlast, politički sistem, demokratija i totalitarizam, političke stranke. Država. Društvena pravila i odstupajuća ponašanja. Pravo, moral, običaji, devijantna ponašanja, društveni sukobi, rat, rtni zločin, etničko čišćenje, genocid, agresija, mir i sigurnost.	5	2	2	9	2
4	Novi društveni pokreti, ekologija i ekološka paradigma savremenog svijeta, odgoj i obrazovanje. Kultura i društvo, funkcije i oblici kulture, umjetnost, mediji i društvo, sport. Odgovornost čovjeka za svjetove oko sebe o za opstanak Zemlje. Koncept održivog razvoja, kultura i ekologija, razvoj ekološke svijesti.	5	3	3	11	3
5	Oblici društvene svijesti: religija, suština monteističkih religija i multireligioznost svijeta, sekte, kultovi, mitologija, magija. Povratak religije. Ideologija, etika, znanost.	4	2	2	8	2
6	Sociološka obilježja bosanskohercegovačkog društva. Historija, autohtonost i autonomnost. Mulilaterallost, otvorenost za drugo i drugačije, fizionomija diskontinuiteta bosanske države, sinkretizam u kulturi, strukturalne promjene izazvane izvanbosanskim uticajima. Tranzicija i obnova državnosti, problemi i	6	2	2	10	2

političko ustrojstvo, destrukcije i globalizacija. Perspektive.					
Ukupno	30	15	15	60	15

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	05	03	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	05	03	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	50	26	65 – 74,99	7	D
Seminarski rad	15	08			
Esej	05	03	75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit	20	12	85 – 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Angažman u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama, te u ispunjavanju na vrijeme obaveza samostalne izrade seminarskih radova i eseja. Izrada seminarskog rada je uvjet za izlazak na završni ispit.

² Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog

G. LITERATURA

Obavezna

1. Žiga Jusuf, Đozić, Abid (2013) Sociologija, BKC i OFF-SET, Tuzla/ Sarajevo
2. Ibraković, Dželal (2014), Ekologija u društvenim naukama, skripta, FPN, Sarajevo

Dopunska:

1. Gidens, Entoni (2005), Sociologija, Ekonomski fakultet, Beograd (seminarski)
2. Wilson, O. Edvard (2009), Stvorenje (poziv za spas života na Zemlji), Jesenski i Turk: Zagreb (za seminarske)
3. Cifrić, Ivan (2012), Leksikon socijalne ekologije, Školska knjiga: Zagreb (dijelovi)

DRUGA GODINA

II GODINA

R.br.	Naziv predmeta	Semestar	Broj kredita	Predavanja	Vježbe	Seminarski	Konsultacije	Teren	Samostalno
1	Uporedna anatomija životinja i čovjeka	III	6	45	45	-	30	-	30
2	Biohemija		6	45	45	-	30	-	30
3	Opća mikrobiologija		6	45	45	-	30	-	30
4	Opća genetika		6	45	45	-	30	-	30
5	Engleski jezik		3	30	15	-	15	-	15
6	Informatika		3	30	30	-	5	-	10
	UKUPNO			30					
1	Sistematika hordata	IV	6	45	30	-	30	15	30
2	Molekularna biologija		6	45	45	-	30	-	30
3	Sistematika kormofita		6	45	45	-	15	15	30
4	Opća fiziologija biljaka		6	45	45	-	30	-	30
5	Opća fiziologija životinja i čovjeka		6	45	45	-	30	-	30
	UKUPNO			30					

Šifra modula	UAŽČ201	Fakultet	PMF
--------------	---------	----------	-----

Modul

UPOREDNA ANATOMIJA ŽIVOTINJA I ČOVJEKA
NASTAVNI PROGRAM

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički			
Odsjek	Biologija			
Smjer	Nastavnički, Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija			
Semestar	III			
Naziv modula	Uporedna anatomija životinja i čovjeka			
Tip modula	Obavezni			
Broj kreditnih bodova	6			
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Konzultacije
	120	45	45	30
Samostalni rad	30			
Modul relevantan za module	Opća fiziologija životinja i čovjeka, Uporedna fiziologija životinja, Fiziologija čovjeka			

B. CILJEVI MODULA

Osnovni cilj proučavanja prezentiranog programa nastave je izučavanje i stjecanje znanja o zajedničkom porijeklu, te anatomskim sličnostima i razlikama u okviru svakog izučavanog organskog sustava, počevši od najjednostavnijih organizama, Placozoa pa do najsloženijih, kralješnjaka. Stjecanje neophodnih znanja bazira se na usporednom proučavanju anatomske građe funkcionalnih sustava i općim planovima anatomske građe različitih stupnjeva složenosti tjelesne organizacije.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Zadatak nastave iz Uporedne anatomije životinja i čovjeka je da polaznike ovoga kursa upozna sa raznovrsnošću anatomske građe organizama životinja i čovjeka. Ostvarivanje zacrtanih zadataka omogućeno je komparativnim proučavanjem anatomske osobnosti od najprimitivnijih životinjskih organizama do najsloženijih kralješnjaka, odnosno proučavanjem sličnosti i razlika svakog proučavanog anatomske funkcionalnog sustava organa.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Realizacija zacrtanih zadataka i ciljeva ovog modula doprinijet će upoznavanju sličnosti i različitosti anatomske građe invertebrata i vertebrata, te uočavanje postepenog usložnjavanja organskih sustava procesima progresivne evolucije.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada				
		Kontakt				Samo- stalno
		P	V	K	Ukupno	
1	Uvod u uporednu anatomiju: Zoologija, biosistematika životinja i anatomija kao zoološke discipline. Podjela anatomije. Evolucionarna taksonomija i klasifikacija organskih sustava. Građa, razvoj i preobražaji; Organizacijski tip Chordata.	6	6	4	16	4
2	Uporedno anatomski pregled organskih sustava I dio: Kožni sustav organa: Uporedno anatomski pregled integumenta životinja po odabranim filumskim skupinama. Derivati kože - kožne žlijezde, rožni derivati i obojenost kože. Potporni (skeletni) sustav organa: Tipovi skeleta. Uporedno-anatomski pregled skeleta životinja po odabranim filumskim skupinama (unutrašnji skelet; spoljašnji skelet).	9	15	6	30	6
3	Uporedno-anatomski pregled organskih sustava II dio: Mišićni sustav organa: Diferenciranje mišićnih elemenata. Uporedno anatomski pregled muskulature invertebrata i vertebrata. Somatska (parijetalna) muskulatura. Visceralna muskulatura. Kožna muskulatura. Živčani sustav organa: Tipovi živčanog sustava. Uporedno-anatomski pregled živčanog sustava invertebrata i vertebrata. Centralni živčani sustav. Periferni živčani sustav. Spinalni živci. Moždani živci. Autonomni živčani sustav. Čulni sustav organa: Iritabilitet. Uporedno-anatomski pregled čulnih organa invertebrata i vertebrata. Taktilni, bočni, statički i slušni organi. Organi čula vida. Organi čula okusa i mirisa. Endokrini sustav organa: Hormonalna aktivnost kod različitih grupa invertebrata. Endokrini organi vertebrata.	15	9	7	31	10
4	Uporedno-anatomski pregled organskih sustava III dio: Tjelesna duplja i mezenterije: Uporedno-anatomski pregled celoma invertebrata i vertebrata. Probavni sustav organa: Organele za probavu. Diferenciranje probavnog sustava organa. Uporedno-anatomski pregled probavnog sustava invertebrata i vertebrata. Aneksne žlijezde. Respiratorni sustav organa. Uporedno-anatomski pregled organa za disanje invertebrata i vertebrata. Dopunski respiratorni organi kičmenjaka. Cirkulacijski sustav organa: Cirkulacijski mediji. Uporedno-anatomski pregled cirkulacije tjelesnih tekućina invertebrata i vertebrata. Krvni sustav kralješnjaka. Limfni sustav.	12	12	7	31	5
5	Uporedno-anatomski pregled organskih sustava IV dio: Urogenitalni sustav organa: Uporedno-anatomski pregled ekskretornih organa. Ekskretorni organi invertebrata. Urinarni sustav vertebrata. Organi za reprodukciju invertebrata. Usložnjavanje građe spolnog sustava. Spolne žlijezde, spolni odvodi i kopolatorni organi. Urogenitalna veza.	3	3	6	12	5
Ukupno		45	45	30	120	30

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

<i>Provjera znanja – kriteriji</i>			<i>Ocjenjivanje</i>		
Kriterij	Maksimalni broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojeni broj bodova	Ocjena	
				BiH	ECTS
Pohađanje nastave	5	4	< 55	5	F
Angažman u nastavi ¹	14	26	55 – 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 – 74,99	7	D
			75 – 84,99	8	C
			85 – 94,99	9	B
Pismeni završni ispit	45	25	95,00 – 100	10	A
Ukupno	100	55			

¹ Angažman u nastavi boduje se kroz rad sa studentima.

² Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

G. LITERATURA

Obavezna

1. Kalezić, M. (2001). Osnovi morfologije kičmenjaka. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd
2. Stanković, S. (1950). Usporedna anatomija kičmenjaka. Naučna knjiga, Beograd.
3. Lelo, S. (2011). Zoologija za studente poljoprivredno-prehrambenog fakulteta. Prirodno-matematički fakultet, Sarajevo.
4. Matoničkin, I., & Erben, R. (1994). Opća zoologija. Školska knjiga, Zagreb.

Dopunska

1. Ognev, S. I., & Fink, N. (1956). Zoologija kralješnjaka. Školska knjiga, Zagreb.
2. Storch, V., & Welsch, U. (1993). Kukenthals Leitfaden fur das Zoologische Praktikum. Gustav Fisher Verlag, Stuttgart, Jena.
3. Nikolić, V., Miličić, D., Petrov, B., & Radović, I. (2000). Vodič kroz zoologiju. Morfološko-anatomski praktikum sa radnom sveskom. Biološki fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd.

Šifra modula	BHM202	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

BIOHEMIJA
NASTAVNI PROGRAM

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički			
Odsjek	Biologija			
Smjer	Nastavnički, Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija			
Semestar	III			
Naziv modula	Biohemija			
Tip modula	Obavezni			
Broj kreditnih bodova	6			
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Konsultacije
	120	45	45	30
Samostalni rad (sati)	30			
Modul relevantan za module	Opća fiziologija životinja i čovjeka, Uporedna fiziologija životinja i čovjeka, Biomedicina			

B. CILJEVI MODULA

Glavni cilj realizacije ovog programa je upoznavanje hemijsko-biohemijskog sastava živih organizama, proučavanje osnovnih biohemijskih pojava i procesa koji se dešavaju u organizmu kao i proučavanje faktora koji regulišu navedene procese na molekularnom nivou. Posebna pažnja posvećena je sadržaju, strukturi i ulozi najznačajnijih jedinjenja kako u zdravom organizmu tako i u bolesnom kao i najznačajniji metabolički lanci i ciklusi koji koordiniraju sve životne procese.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Posebni zadaci ovog programa svoju težinu nalaze u proučavanju međudjelovanja faktora sredine i organizma od čije međuovisnosti ovise najsloženiji metabolički procesi unutar organizma kao i jedinstvene integracije svih fizioloških pojava i njihove uloge i veze sa drugim organskim sistemima, među kojima presudan uticaj u kontroli i regulaciji navedenih parametara imaju uticaji nervnog i endokrinog sistema.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Realizacijom navedenih ciljeva i zadataka ovog modula omogućuje se spoznaja i poimanje kompleksnih životnih procesa kao i značaj svih fizioloških i biohemijskih mehanizama koji upravljaju

organizmom. Pored općih principa, student će se upoznati sa pojedinim funkcijama na konkretnom primjeru koji sadrži najviše zajedničkih elemenata. To rezultira potrebom i neophodnosti detaljnog proučavanja biohemijskih procesa u cilju potpunijeg informiranja i o svim procesima koji se dešavaju u organizmu.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada					
		Kontakt					Samo– stalno
		P	V	S	K	Ukupno	
1	<i>Osnovni zadaci biohemije, mjesto i položaj u sistemu prirodnih i društvenih nauka:</i> podjela biohemije; elementarni sastav organizma; uloge vode u organizmu; promet mineralnih soli u organizmu.	3	6	-		9	2
2	<i>Opća biohemija:</i> Smješe - disperzni sistemi; vrste i tipovi rastvora; difuzija; osmoza i osmotski pritisak; izotonija; izo pH; acidoza i alkalozna; puferi; heterogene smješe; adsorpcija; koloidi; suspenzije i emulzije.	4	7	-	8	19	3
3	<i>Ugljikohidrati:</i> opće osobine ugljikohidrata; monosaharidi; podjela monosaharida; oligosaharidi; polisaharidi; derivati ugljikohidrata.	3	4	-	3	10	3
4	<i>Masti - lipidi:</i> opće osobine masti; proste masti; sapuni; uloga glicerida u organizmu; ceridi i voskovi; složene masti ili lipoidi.	3	4	-	3	10	3
5	<i>Proteini:</i> aminokiseline i peptidi; struktura proteina; klasifikacija proteina; prosti proteini; složeni proteini.	4	6	-	3	13	3
6	<i>Vitamini:</i> opće karakteristike vitamina; liposolubilni vitamini; hidrosolubilni vitamini.	3	2	-	2	7	2
7	<i>Enzimi:</i> struktura i hemijski sastav enzima; uvjeti enzimatskih reakcija; biosinteza enzima i njihova regulacija; klasifikacija enzima.	5	6	-	3	14	4
8	<i>Metabolizam:</i> katabolizam i anabolizam; metabolizam ugljikohidrata; metabolizam masti i biološke oksidacije; metabolizam bjelančevina i aminokiselina; hemoglobin i metabolizam porfirina; promet purina i pirimidina; metabolizam nukleotida; metabolizam koenzima; biohemija krvi; biohemija hormona; koncept ciljnog tkiva.	20	10	-	8	38	10
Ukupno		45	45		30	120	30

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

<i>Provjera znanja - kriteriji</i>			<i>Ocjenjivanje</i>		
Kriterij	Maksimalni broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojeni broj bodova	Ocjena	
				BiH	ECTS
Pohađanje nastave	5	4	< 55	5	F
Angažman u nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
			85 - 94,99	9	B
Pismeni završni ispit	45	25	95,00 - 100	10	A
Ukupno	100	55			

¹ Angažman u nastavi boduje se kroz rad sa studentima.

² Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

G. LITERATURA

Obavezna

1. Miholjčić, M. (1988). *Biohemija*. Svjetlost, Sarajevo.
2. Karlson, P. (1993). *Biokemija*. Školska knjiga, Zagreb.
3. Voet, D. & Voet, J (1995). *Biochemistry*. John Wiley & Sons, Inc., New York.
4. Hasković, E. & Suljević, D. (2011). *Praktikum iz biohemije*. Univerzitet u Sarajevu.

Dopunska

1. Strayer, L. (1991). *Biokemija*. Školska knjiga, Zagreb.
2. Kovačević, D. (2003). *Biohemija*. Savremena administracija, Beograd.

Šifra modula	OMI203	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

OPĆA MIKROBIOLOGIJA NASTAVNI PROGRAM

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički			
Odsjek	Biologija			
Smjer	Nastavnički, Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija			
Semestar	III			
Naziv modula	Opća mikrobiologija			
Tip modula	Obavezni			
Broj kreditnih bodova	6			
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Konsultacije
	120	45	45	30
Samostalan rad	30			
Modul relevantan za module	Predmeti smjera Mikrobiologija sa III i IV godine			

B. CILJEVI MODULA

Osnovni cilj modula je sagledavanje temeljnih načela mikrobiologije. Tokom nastave, studenti će se upoznati sa osnovama morfologije, taksonomije, genetike, ekologije i fiziologije mikroorganizama prokariota (*Bacteria* i *Archaea*) i acelularnih oblika.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Posebna je svrha modula razumijevanje odnosa između mikroorganizama i njihovog okoliša kao i uloge mikroorganizama u pretvorbi tvari i u svakodnevnom životu ljudi. Isto tako, posebna pažnja će se skrenuti na dostignuća i ogromne mogućnosti koje pruža savremeni razvoj mikrobiologije.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Teorijsko i praktično poznavanje osnovnih principa i metoda mikrobioloških istraživanja (aseptična tehnika, sterilizacija, mikroskopske, kulturelne, biohemijske, serološke i molekularno-genetičke metode).

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br	Nastavne teme i jedinice	Sati rada				
		Kontakt				Samo- stalno
		P	V	K	Ukupno	
1	Uvod . Osnovi mikrobiologije. Svijet mikroba - staničnjaci i bezstanični oblici. Značaj mikroorganizama.	3	6	2	11	2
2	Historijski razvitak mikrobiologije.	3	-	2	5	2
2	Biologija stanice prokariota. Organizacija stanice, morfologija, pokretljivost, stanične strukture. Razmnožavanje prokariota.	6	12	4	22	4
3	Makromolekule i molekularna genetika prokariota. Genom prokariota. Replikacija DNK. Tipovi RNK i njihova funkcija. Transkripcija i translacija. Kontrola ekspresije gena. Transfer genetičkog materijala. Plazmidi, insercijske sekvence i transpozoni. Genetičko inženjerstvo i biotehnologija.	6	-	4	10	4
4	Dinamika mikrobnog rasta u laboratorijskim uvjetima. Rast bakterija i kontrola rasta. Sinhroni rast i kontinuirane kulture. Odnos mikroorganizama prema nutrijentima, kisiku, temperaturi, vodi i pH vrijednosti.	3	15	2	20	2
5	Metabolizam i metabolički diverzitet prokariota. Ishrana i energetski metabolizam mikroorganizama; Fototrofi. Hemotrofi. Toksini prokariota.	6	6	4	16	4
6	Ekologija mikroorganizama. Mikroorganizmi u prirodi. Mikrobiologija voda. Mikrobiologija zraka. Mikrobiologija tla. Biogeochemijski ciklusi. Biodegradacija prirodnih polimera i ksenobiotika. Biodiverzitet mikroorganizama. Mikrobne interakcije.	6	6	4	16	4
7	Primijenjena mikrobiologija. Industrijska biotehnologija. Biotehnologija u poljoprivredi, zdravstvu i zaštiti okoliša.	3	-	2	5	2
8	Sistematika i evolucija prokariota. Klasifikacija prema Bergeyu. Molekularna filogenija Bacteria i Archaea; Kratak pregled i osobnosti Archaea i reprezentativnih skupina Bacteria.	3	3	-	6	4
9	Acelularni oblici. Morfologija i struktura virusa. Virusni proteini. Virusni genom. Razvojni ciklus virusa. Onkogeni virusi. Sateliti virusa, satelitne RNA, viroidi i prioni.	6	-	2	8	2
Ukupno		45	45	30	120	30

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Angažman u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama.

² Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

G. LITERATURA

Obavezna

Duraković S. (1996): Opća mikrobiologija. Prehrambeno-tehnološki inženjering, Zagreb.

Jerković -Mujkić A. (2008): Praktikum iz opće mikrobiologije. Prirodno-matematički fakultet, Sarajevo.

Jerković-Mujkić A. (2014): Biologija bakterija. Prirodno-matematički fakultet, Sarajevo.

Juretić N. (2001): Osnove biljne virologije. Zagreb.

Dopunska

Brock, T.D., Madigan, M. T., Martinko, J. M., Parker, J. (1994). Biology of microorganisms, Prentice Hall, New York. (i novija izdanja)

Šifra modula	OGE210	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

OPĆA GENETIKA
NASTAVNI PROGRAM

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički			
Odsjek	Biologija			
Smjer	Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija, Nastavnički			
Semestar	III			
Naziv modula	Opća genetika			
Tip modula	Obavezni			
Broj kreditnih bodova	6			
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Konsultacije
	120	45	45	30
Samostalni rad (sati)	30			
Modul relevantan za module	Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija, Nastavnički			

B. CILJEVI MODULA

Glavni cilj modula je spoznaja osnovnih genetičkih procesa i mehanizama odgovornih za nasljeđivanje i ekspresiju genetičke informacije koja kontrolira strukturu i funkciju bioloških sistema. Dobivena saznanja pored primjene u osnovnim naukama, također imaju svoju primjenu i u medicini, poljoprivredi i biotehnologiji.

Na osnovu toga, moguće je formiranje teorijskih i praktičnih osnova i za potpunije razumijevanje programa ostalih fundamentalnih i specijalnih modula.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Zadaci modula su sticanje fundamentalnih znanja iz genetike što podrazumijeva poznavanje hromosomske osnove nasljeđivanja, citogenetike, Mendelovih načela nasljeđivanja, vezanosti gena, ponašanja gena u populacijama i kvantitativnih osobina. Pored toga, omogućava shvatanje ekstranuklearnog nasljeđivanja, genetike razvoja i diferencijacije i ponašanje organizama. Poznavanje strukture molekule deoksiribonukleinske kiseline, kao nositelja genetičke informacije, i mehanizama njenog prijenosa omogućava razumijevanje bioloških procesa na molekularnom nivou.

Na osnovu ovih saznanja moguća je primjena genetike u medicini, poljoprivredi i biotehnologiji.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Realizacijom nastavnog programa ovog modula očekuje se razumijevanje genetičkih komponenti koje leže u osnovi svih bioloških procesa. Poznavanjem genetičke informacije koja upravlja strukturom i funkcijom organizama, kao i shvatanjem njene ekspresije, omogućava se razumijevanje i svih ostalih stručnih programa iz oblasti genetike, fiziologije, mikrobiologije i evolucije.

Stečena znanja iz ove oblasti istovremeno predstavljaju i osnovu za dalje profesionalno (postdiplomsko) opće i specijalno stručno i naučno usavršavanje.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada				
		Kontakt				Samostalno
		P	V	K	Ukupno	
1	Historijski razvoj i oblasti genetike. Geni, hromosomi i genomi.	3	3	2	8	2
2	Molekularna organizacija hromosoma. Struktura i funkcija prokariotskog genoma.	6	3	2	11	2
3	Hromosomske i genomske mutacije. Genetika kancera i drugih bolesti čovjeka. Čelijski ciklus i njegova regulacija.	3	6	2	11	2
4	Molekularna struktura DNK i RNK. Replikacija DNK. Struktura i funkcija gena.	3	3	2	8	4
5	Transkripcija gena i modifikacija RNK. Genetički kod.	3	3	4	10	2
6	Translacija mRNK. Proteini: produkti genske ekspresije. Regulacija ekspresije gena.	3	3	2	8	2
7	Genske mutacije i popravak DNK. Mutageni.	3	3	2	8	2
8	Interakcije alelnih gena i mendelovsko nasljeđivanje.	3	3	2	8	2
9	Dopune Mendela. Interakcije nealelnih gena. Poligeno nasljeđivanje.	6	6	2	14	4
10	Modeli nasljeđivanja. Mitohondrijalna DNK i ekstranuklearno nasljeđivanje. Genetička kontrola razvoja.	3	3	2	8	2
11	Vezani geni i mapiranje gena u eukariota. Genetički transfer i mapiranje u bakterija i bakteriofaga.	3	3	4	10	2
12	Molekularni mehanizmi rekombinacije. Transpozicija. Tehnologija rekombinantne DNK i njena primjena.	3	3	2	8	2
13	Molekularna evolucija i populacijska genetika.	3	3	2	8	2
Ukupno		45	45	30	120	30

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojeni broj bodova	Ocjena	
				BiH	ECTS
Pohađanje nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi	14	26	55 – 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ¹	36		65 – 74,99	7	D
			75 – 84,99	8	C
Pismeni završni ispit	45	25	85 – 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 – 100	10	A

¹Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

G. LITERATURA

Obavezna

1. Nefić H. (2008): Praktikum iz genetike. Cepas, Sarajevo.
2. Nefić H. (2014): Molekularna genetika. Prirodno-matematički fakultet, Sarajevo.
3. Cooper G. M., Hausman R. E. (2004): Stanica: Molekularni pristup. Medicinska naklada, Zagreb.

Dopunska

1. Watson J.D., Baker A.T., Bell P.S., Gann A., Levine M., Losick R. (2004): Molecular Biology of the Gene. Pearson Benjamin Cummings, San Francisco, CA.
2. Alberts B., Johnson A., Lewis J., Raff M., Roberts K., Walter P. (2008): Molecular Biology of the Cell. Garland Science/Taylor & Francis Group, New York.
3. Lewin B. (2004): Genes VIII. Pearson Prentice Hall International, Inc., New Jersey.
4. Brooker R.J. (2012): Concept of genetics. McGraw-Hill Science, New York.

Šifra modula	ENG205	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

ENGLESKI JEZIK
NASTAVNI PROGRAM

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički			
Odsjek	Biologija			
Smjer	svi			
Semestar	III			
Naziv modula	Engleski jezik			
Tip modula	Obavezni			
Broj kreditnih bodova	3			
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Konsultacije
	60	30	15	15
Samostalni rad (sati)	15			
Obavezno prethodno položeni moduli	-			
Modul relevantan za module	-			

B. CILJEVI MODULA

Ovaj kurs ima za cilj da uporednom analizom engleskog i bosanskog fonetskog sistema, morfologije i sintakse osposobi studente za samostalno učenje izgovora nepoznatih riječi i korištenje rječnika, savladavanje osnovne i srednje kompleksne strukture rečenice u engleskom jeziku na nivou B2 po

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Kroz kolegij studenti se upoznaju sa srednjim akademskim nivoom engleskog jezika te stiču sposobnost komuniciranja na engleskom jeziku i korištenja rječnika.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Od studenta se očekuje da može pokazati odlično znanje odnosno ovladati sa četiri osnovne vještine: govor, razumijevanje, čitanje i pisanje te korištenje rječnika.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada				
		Kontakt				Samo-stalno
		P	V	K	Ukupno	
1	Fonetika. Sadašnja vremena. Units 1-5 iz ES	2	1	1	4	2
2	Pitanja. Negacija i naglašavanje. Units 6-10 iz ES	2	1	1	5	2
3	Modalni glagoli. Prošla vremena. Units 11-15 iz ES I dio	2	1	1	3	2
4	Buduća vremena. <i>Have</i> . Units 1-5 iz ES	2	1	1	5	2
5	Q-tags. Neslaganje. Imenice. Units 6-10 iz ES	2	1	1	4	2
6	Množina, rod, padež imenica. Zamjenice. One. Units 11-15 ES II dio	2	1	1	5	2
7	Pridjevi. Prilozi.	2	1	1	3	2
8	Rekapitulacija/	2	1	1	3	-
9	Prijedložki glagoli. Rekcija glagola. Spajanje glagola u susjednim rečenicama. Units 1-5 iz ES	2	1	1	5	2
10	Pasiv. Kondicional. Units 6-10 iz ES	2	1	1	3	2
11	Skraćivanje zavisnih rečenica. Infinitiv, particip i gerund	2	1	1	4	2
12	Družba riječi. Brojevi. Koncesivne rečenice. Units 11-15 iz ES	2	1	1	4	2
13	Upravni i neupravni govor. Frazni i prepozicijski glagoli	2	1	1	5	2
14	O prevođenju i učenju prevođenjem	2	1	1	3	2
15	Rekapitulacija svih oblasti	2	1	1	4	2
	Ukupno	30	15	15	60	15

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojeni broj bodova	Ocjena	
				BiH	ECTS
Pohađanje nastave	5	4	< 55	5	F

Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 – 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 – 74,99	7	D
			75 – 84,99	8	C
Pismeni završni ispit	45	25	85 – 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 – 100	10	A

¹ Angažman u nastavi se boduje kroz rad studenata na predavanjima i vježbama.

²Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

G. LITERATURA

Obavezna

1. Environmental Science, Evans, Blum i Dooley, Express Publishing
2. Engleski 2, Kalman-Alkalaj, Svjetlost
3. Praktična engleska gramatika, M. Riđanović, Šahinpašić

Dodatna

1. Gramatika engleskog jezika kroz testove, Popović, Zavet, beograd
2. Standardni rječnik englesko-bosanski/bosansko-engleski

Šifra modula	INF204	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

INFORMATIKA
NASTAVNI PROGRAM

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički fakultet Univerziteta u Sarajevu				
Odsjek	Bilogija				
Smjer	Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija, Nastavnički				
Semestar	III				
Naziv modula	Informatika				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	3				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Seminari	Konsultacije
	60	30	30	–	5
Samostalni rad (sati)	10				
Modul relevantan za module					

B. CILJEVI MODULA

Ciljevi modula su upoznavanje sa osnovnim pojmovima i konceptima računarstva i informatike sa korisničkog aspekta, što uključuje upoznavanje sa osnovama komunikacije čovjek-računar i korištenja osnovnih računarskih aplikacija.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Kroz navedeni modul studenti će kroz samostalan rad na laboratorijskim vježbama biti posebno usmjereni na efikasno korištenje operativnog sistema, kao i računarskih aplikacija iz oblasti obrade teksta, tabelarnih proračuna, poslovne grafike i kreiranje web stranice

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Nakon završetka modula, studenti će biti u stanju da:

- Razumiju osnovne principe rada računara kao sredstva za obradu informacija;
- Razumiju osnovne pojmove savremenih informacionih tehnologija;
- Efikasno koriste alate iz MS Windows serije operativnih sistema;
- Efikasno koriste računar za potrebe obrade teksta;
- *Kreiraju efikasne inteligentne proračunske tablice uz pomoć programa MS Excel;*
- Kreiraju prezentacije uz pomoć programa MS PowerPoint;
- Razumiju osnovne koncepte računarske grafike i upotrebe grafičkih paketa.
- Kreira web stranicu

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada				
		Kontakt				Samo- stalno
		P	V	K	Ukupno	
1	P: Uvod u informacione tehnologije V: Upoznavanje sa laboratorijskim tehnikama	2	2		4	
2	P: Brojni sistemi i digitalna obrada podataka V: Korištenje MS Windows operativnog sistema i osnove komunikacije čovjek-računar	2	2		4	1
3	P: Hardverska struktura savremenih računara V: Korištenje MS Windows operativnog sistema (samostalan rad)	2	2		4	1
4	P: Softverska podrška savremenih računara	2	2	1	5	1
5	P: Uvod u aplikativni softver V: Korištenje MS Windows operativnog sistema (samostalan rad)	2	2	1	5	1
6	P: Osnovne računarske aplikacije V: Upoznavanje sa osnovnim računarskim aplikacijama	2	2		4	
7	P: Obrada teksta V: Uvod u obradu teksta	2	2	1	5	1
8	P: Tabelačni proračuni V: Napredna obrada teksta	2	2	1	5	-
9	P: Poslovna grafika V: Obrada teksta (samostalan rad)	2	2		4	1
10	P: Rješavanje problema uz pomoć računara V: Uvod u tabelarne proračune	2	2		4	1
11	P: Metodologija rješavanja problema V: Tabelačni proračuni	2	2		4	1
12	P: Pojam algoritma V: Poslovna grafika	2	2		4	1
13	P: Konstrukcija algoritma V: Tabelačni proračuni i poslovna grafika (samostalan rad)	2	2	1	5	
14	P: Put od algoritma do programa V: Prezantacioni paketi	2	2		4	1
15	P: HTML V: Rada sa HTML	2	2		4	
	Ukupno	30	30	5	65	10

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

<i>Provjera znanja - kriteriji</i>			<i>Ocjenjivanje</i>		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojeni broj bodova	Ocjena	
				BiH	ECTS
Pohađanje nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 – 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 – 74,99	7	D
			75 – 84,99	8	C
Pismeni završni ispit	45	25	85 – 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 – 100	10	A

¹ Angažman u nastavi se boduje kroz rad studenata na predavanjima i vježbama.

² Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

G. LITERATURA

Osnovna literatura:

1. S. Hotchingon: "Using Information Technology - A practical Introduction to Computers & Communications", McGraw-Hill Companies, New York, 2000.
2. Razni autori: Priručnici za "MS Windows", "MS Word", "MS Excel", "MS PowerPoint"
3. HTML skripta

Šifra modula	SCH 200, SHO 200	Fakultet	PMF
--------------	------------------	----------	-----

Modul

SISTEMATIKA HORDATA
NASTAVNI PROGRAM

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Nastavnički, Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija				
Semestar	IV				
Naziv modula	Sistematika hordata				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	6				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Konsultacije	Teren
	120	45	30	30	15
Samostalni rad (sati)	30				
Obavezni prethodno položeni moduli					
Modul relevantan za module	Uporedna anatomija životinja i čovjeka, Opća fiziologija životinja i čovjeka, Uporedna fiziologija životinja i čovjeka, Ekologija životinja sa zoogeografijom				

B. CILJEVI MODULA

G Glavni cilj modula “Sistematika hordata” je upoznavanje studenata sa biodiverzitetom ove izuzetno brojne i heterogene skupine životinja.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

U ostvarivanju glavnog cilja, zadaci su da studenti na praktičnim primjerima predstavnika pojedinih taksonomskih skupina ovladaju znanjima u vezi sa biološko-biosistematskim karakteristikama različitih taksonomskih grupa, počev od najjednostavnijih Chordata do Mammalia.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Kroz realizaciju postavljenih ciljeva i zadataka u ovom modulu, studenti će ovladati znanjima o raznovrsnosti hordata. Očekuje se razvoj svijesti o značaju proučavanja hordata uopće kao raznovrsne skupine životinja na planeti Zemlji. Pored ostalog, mnoge koristi i štete po čovjeka, biljke i životinje od ovih skupina postat će jasnije. Istovremeno će se stvoriti solidna osnova za izučavanje ostalih zooloških disciplina kao što su uporedna anatomija životinja, fiziologija životinja i čovjeka i ekologija životinja sa zoogeografijom.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada						Samo- stalno
		Kontakt					Ukup- no	
		P	V	S	K	T		
1	Tip: Chordata (Svitkovci) Opće karakteristike tipa chordata. Sistematska podjela chordata.	2	2				4	
2	Podtip: Hemichordata (Poluhordati) Opće karakteristike i položaj u sistemu živog svijeta.	2	2		2		4	
3	Podtip: Tunicata (Plastaši) Opće karakteristike, biosistematska podjela i položaj u sistemu.	2	2		2		4	1
4	Podtip: Cephalochordata (Bezlubanji) Opće karakteristike i tjelesna organizacija. Biosistematika i položaj u sistemu.	2	2		2		4	1
5	Podtip: Vertebrata (Kičmenjaci) Opće karakteristike i biosistematska podjela. <i>Klasa: Cyclostomata (Kolouste)</i> Opće odlike i biosistematska podjela. Porijeklo i evolucija.	2	2		2		4	1
6	Natklasa: Pisces (Ribe) Opće karakteristike i podjela riba. <i>Klasa: Chondrichthyes (hrskavičave ribe)</i> Opće odlike. Biosistematska podjela klase i morfološke i ekološke karakteristike. Porijeklo i evolucija.	4	2		4		10	1
7	Klasa: Osteichthyes (Košljoribe) Morfološke i ekološke karakteristike. Biosistematska podjela i biodiverzitet košljoriba. Košljoribe BiH. Nove metode u biosistematici riba. Porijeklo i evolucija. košljoriba.	8	5		4		17	2
8	Klasa: Amphibia (Vodozemci) Opće morfološke i ekološke karakteristike vodozemaca. Biosistematska podjela i diverzitet vodozemaca. Vodozemci BiH. Porijeklo i evolucija vodozemaca.	4	2		3		9	1
9	Klasa: Reptilia (Gmizavci) Opće karakteristike klase. Biosistematska podjela i diverzitet reptilia. Biodiverzitet gmizavaca BiH. Porijeklo i evolucija gmizavaca.	4	2		4		10	1
10	Klasa: Aves (Ptice) Opće karakteristike klase. Biosistematika i biodiverzitet ptica. Biodiverzitet ptica BiH. Porijeklo i evolucija ptica.	6	3		4		13	1

11	Klasa: Mammalia (Sisari) Opće karakteristike klase sisara. Biosistematska podjela i biodiverzitet sisara. Biodiverzitet sisara BiH. Porijeklo i evolucija sisara.	9	6	3	18	1	
Ukupno		45	30	30	15	120	30

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	(ECTS ocjena)
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Angažman u nastavi ¹	10	33	55 – 64,99	6	E
Testovi ²	20		65 – 74,99	7	D
Faunistička kolekcija ³	30		75 – 84,99	8	C
Pismeni završni ispit	35	18	85 – 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 - 100	10	A

¹ Angažman u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama.

² Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

³ obim sakupljenog materijala tokom terenske nastave i samostalnog sakupljanja i tehnička izvedba (**10 bodova**), poznavanje naziva i sistematske pripadnosti vrsta (**maksimalno 20 bodova**).

VRIJEME PROVJERE ZNANJA:

1. Test 1: 7. sedmica
2. Završna provjera: 16. sedmica

G. LITERATURA

Obavezna

- Pough, F. H., Janis, C. M., & Heiser, J. B., 2009. *Vertebrate Life*, 8th ed., Prentice Hall
- Lelo, S., 2010. *Herpetologija sa posebnim osvrtom na herpetofaunu Bosne i Hercegovine*. Prirodno-matematički fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo.
- Lelo, S., 2014. *Biosistematika vertebrata: Mamologija sa posebnim osvrtom na mamofaunu Bosne i Hercegovine*. Prirodno-matematički fakultet Univerziteta u Sarajevu, pp. 1-175.
- Lelo, S., 2015. *Praktikum za upoznavanje osnovnih taksa tetrapodnih kičmenjaka*. Prirodno-matematički fakultet Univerziteta u Sarajevu, pp. 1-98.
- Lelo, S., Kotrošan, D., & Kašić-Lelo, M., 2014. *Biosistematika vertebrata: Ornitologija sa posebnim osvrtom na ornitofaunu Bosne i Hercegovine*. Prirodno-matematički fakultet Univerziteta u Sarajevu, pp. 1-220.
- Sofradžija, A., 2009. *Slatkovodne ribe Bosne i Hercegovine*. Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo.

Dopunska

- Kalezić, M., & Tomović, Lj., 2007. *Hordati*. NNK Internacional, Beograd.
- Lelo, S., 2011. *Zoologija: za studente zootehnike Poljoprivredno-prehrambenog fakulteta*. Prirodno-matematički fakultet, Sarajevo.
- Vuković, T., 1977. *Ribe Bosne i Hercegovine: ključ za određivanje*. Svjetlost, Sarajevo.
- Sofradžija, A., 1999. *Lovna divljač*. Savez lovačkih organizacija Bosne i Hercegovine, Sarajevo.
- Škrijelj, R., 2002. *Populacije riba neretvanskih jezera*. Ihtiološka monografija. Prirodno-matematički fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo.

Šifra modula	MOL206	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

MOLEKULARNA BIOLOGIJA
NASTAVNI PROGRAM

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički			
Odsjek	Biologija			
Smjer	Nastavnički, Biokemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija			
Semestar	IV			
Naziv modula	Molekularna biologija			
Tip modula	Obavezni			
Broj kreditnih bodova	6			
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Konzultacije
	120	45	45	30
Samostalni rad (sati)	30			
Modul relevantan za module	Opća genetika, Biostatistika, Bioinformatika, Kultura stanica i tkiva, Genetičko inženjerstvo, Populacijska genetika, Genetički markeri, Biotehnologija, Genomika i Proteomika			

B. CILJEVI MODULA

Temeljni cilj modula je razumijevanje molekularnih mehanizama funkcioniranja različitih staničnih sustava, interakcija unutar stanice, interakcija informacijskih makromolekula u ekspresiji i regulaciji ekspresije gena te važnosti uloge molekularne biologije u svim aspektima temeljnih bioloških istraživanja.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Modul omogućava proširivanje spoznaja iz sljedećih oblasti: strukture i funkcije informacijskih makromolekula; regulacije ekspresije gena; strukture, funkcije i evolucije genoma; unutarstaničnih struktura; prijenosa signala u stanici; molekularnih mehanizama nastanka bolesti, te primjene molekularno-bioloških metoda u biotehnološkim, biomedicinskim i srodnim znanstvenim disciplinama.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Očekuje se razumijevanje molekularnih mehanizama životnih procesa i pojava, povezivanje do sada stečenih znanja iz oblasti citologije, biokemije i genetike te samostalna interpretacija međuovisnosti ovih mehanizama od molekularnog i staničnog nivoa do najvišeg stupnja integracije.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada				
		Kontakt				Samo- stalno
		P	V	K	Ukupno	
1	Uvod u molekularnu biologiju; odnos s drugim biološkim znanostima na molekularnoj razini.	2	3	0	5	2
2	Genetički materijal: Struktura, funkcija i replikacija informacijskih makromolekula; Centralna dogma molekularne biologije; Principi i molekularna osnova protoka genetičkih informacija;	3	3	3	9	2
3	Pakiranje DNA: Pakiranje DNA u bakterijama. Nivoi pakiranja DNA u hromatinu i eukariotskom kromozomu. Frakcije hromatina. Barovo tjelašce. DNA mitohondrija i plastida;	3	3	2	8	2
4	Replikacija, održavanje i preslagivanje genomske DNA: Homologna rekombinacija; Molekularni mehanizmi crossing-overa. Popravak DNA i mehanizmi genetičkih promjena; Sinteza DNA na telomerama; Replikacija DNA virusa;	3	3	2	8	3
5	Ekspresija gena: Genetički kod. Transkripcija kod prokariota. Transkripcijski faktori i transkripcija kod eukariota. RNA procesiranje; Splicing; Struktura i funkcije RNA. Translacija; Posttranslacijske modifikacije;	6	6	2	14	3
6	Regulacija ekspresije gena: Regulacija ekspresije kod prokariota; Regulacija ekspresije gena eukariota na različitim nivoima organizacije genoma i strukture kromatina. Metilacija citozina kao regulacijski mehanizam. Molekularna osnova i značaj epigenetičkih mehanizama (DNA metilacija, modifikacije histona, remodeliranje kromatina); Genomski utisak (genomic imprinting);	6	3	2	11	2
7	Struktura i funkcija genoma: genom acelularnih oblika; genom prokariota i eukariota. Ponavljajući sljedovi u genomu. Mobilni genetički elementi (transpozoni, insercijski sljedovi); Mehanizmi evolucije genoma;	6	0	4	10	2

8	Metode u molekularnoj biologiji: Izolacija nukleinskih kiselina, Elektroforeza u agaroznom gelu, Lančana reakcija polimerazom (PCR), Reverzna transkripcija (RT), natrij Dodecil sulfat elektroforeza (SDS-PAGE) i Western blot. Mapiranje genoma; Restriksijski enzimi; Restriksijske mape; Mikročipovi. Kloniranje gena: Vektori, genomske i cDNK biblioteke; Značaj i uloga molekularnih markera, Sekvenciranje genoma; Modelni organizmi u molekularnoj genetici;	7	21	8	36	6
9	Biološke membrane i međustanična komunikacija: Stanična komunikacija kod prokariota i eukariota. Sekundarni glasnici, bioenergetika stanice, transport kroz membrane;	6	0	3	9	4
10	Stanično signaliziranje: signalne molekule i njihovi receptori (male GTPaze, protein-kinaze); prijenos signala i citoskelet; Programirana smrt stanice i mehanizmi regulacije; Signaliziranje staničnog preživljavanja. Molekularni mehanizmi onkogeneze.	3	3	4	10	4
Ukupno		45	45	30	120	30

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

<i>Provjera znanja – kriteriji</i>			<i>Ocjenjivanje</i>		
Kriterij	Maksimalni broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojeni broj bodova	Ocjena	
				BiH	ECTS
Pohađanje nastave	5	4	< 55	5	F
Angažman u nastavi ¹	36	26	55 – 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²			65 – 74,99	7	D
			75 – 84,99	8	C
			85 – 94,99	9	B
Pismeni završni ispit	45	25	95,00 – 100	10	A
Ukupno	100	55			

¹ Angažman u nastavi boduje se kroz rad sa studentima.

² Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

G. LITERATURA

Obavezna

1. Cooper, G. M., & Hausmann, R. E. (2004). (urednik hrv. izd. Gordan Lauc), *Stanica – molekularni pristup*. Medicinska naklada, Zagreb.
2. Bajrović K., Jevrić-Čaušević A., & Hadžiselimović R. (2005). *Uvod u genetičko inženjerstvo i biotehnologiju*. Institut za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju, Sarajevo.

Dopunska

1. Brown, T. A. (1991). *Essential Molecular Biology*. Oxford University Press Inc, New York.
2. Lewin, B. (2004). *Genes VIII*. Pearson Prentice Hall International, Inc., New Jersey.
3. Matić, G. (1997). *Osnovi molekularne biologije*. Zavet, Beograd.
4. Turner, P. C., McLennan, A. G., Bates, A. D., & White, M. R. H. (1997). *Molecular Biology*. Bios Scientific Publishers, Oxford.
5. Nei, M., & Kumar, S. (2000). *Molecular Evolution and Phylogenetics*. Oxford University Press, Oxford, New York.
6. Tucić, N., & Cvetković, D. (2000). *Evoluciona biologija*. Narodna biblioteka Srbije, Beograd.

Šifra modula	SKO207	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

**SISTEMATIKA KORMOFITA
NASTAVNI PROGRAM**

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija Nastavnički				
Semestar	IV				
Naziv modula	Sistematika kormofita				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	6				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Terenska nastava	Konsultacije
	120	45	45	15	15
Samostalni rad (sati)	30				
Modul relevantan za module	Fiziologija biljaka, Ekologija biljaka, Biologija prirodnih resursa, Evolucija				

B. CILJEVI MODULA

Priloženi program omogućava sticanje znanja iz filogenetske sistematike viših biljaka (Bryophyta, Pteridophyta i Spermatophyta) kako teoretski tako i praktično. Također omogućava upoznavanje specifičnosti flore Bosne i Hercegovine.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Uvod: biodiverzitet, historija sistematike viših biljaka. Zadaci i metode filogenetske sistematike te pregled klasifikacijskih sistema. Vrsta i nastajanje vrste.

Porijeklo i sistematika odjeljaka: Bryophyta, Pteridophyta i Spermatophyta; razredi, redovi, porodice, s posebnim osvrtom na markantne vrste u domaćoj i svjetskoj flori. Endemične svojite u flori Bosne i Hercegovine.

Praktično upoznavanje svijeta viših biljaka obaviti će se u laboratoriju i na terenu.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

- Znanje o filogeniji i nomenklaturi viših biljaka (Cormobionta, kormofiti, stablašice) temeljenih na modernim principima filogenetske sistematike.

- Prepoznavanje većeg broja svojiti na različitim taksonomskim nivoima, a posebno onih koje imaju ekonomsku, medicinsku i civilizacijsku vrijednost ili pak spadaju u endemičnu floru Bosne i Hercegovine.
- Ovladavanje vještinom korištenja ključa za determinaciju papratnjača i sjemenjača.
- Izrada osobne herbarske zbirke kao rezultat rada u laboratoriju kao i terenske nastave i samostalnog rada na terenu te ovladavanje znanjem o sakupljenom herbarskom materijalu.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada					
		Kontakt					Samo-stalno
		P	V	Teren	K	Ukupno	
1	Uvod. Biodiverzitet. Historija sistematike kormofita. Zadaci i metode filogenetske sistematike. Klasifikacijski sistemi. Kodeks botaničke nomenklature. Porijeklo i postanak kormofita. Vrsta i proces specijacije.	3	0	0	0	3	2
2	Odjeljak: Bryophyta. Opće karakteristike. Filogenetski odnosi i podjela na razrede: Musci i Hepaticae. Redovi i porodice s markantnim predstavnicima na nivou vrste.	3	3		2	8	3
3	Odjeljak: Pteridophyta Opće karakteristike. Razredi: Psilophytatae, Lycopodiatae, Equisetatae, Filicatae. Predstavnici izumrlih i recentnih papratnjača s posebnim osvrtom na vrste u flori Bosne i Hercegovine.	6	9		2	17	5
4	Odjeljak: Spermatophyta Opće karakteristike. Porijeklo i sistematika. Pododjeljak: Coniferophytina. Razredi: Ginkgoatae, Pinatae. Pododjeljak: Cycadophytina. Razredi: Lyginopteridatae, Cycadatae, Bennettitatae, Gnetatae. Endemične svojite u flori Bosne i Hercegovine	6	6		2	14	3
5	Test 1.						

6	<p>Pododjeljak: Magnoliophytina. Opće karakteristike. Porijeklo i sistematika danas dominirajuće skupine viših biljaka. Razvojne linije i njihovi filogenetski odnosi. Razred Magnoliatae. Podrazredi: Magnoliidae. Redovi: Magnoliales, Piperales, Nymphaeales, Ranunculales, Papaverales. Podrazred: Hamamelidideae. Redovi: Hamamelidales, Fagales, Urticales, Juglandales. Podrazred: Rosidae. Redovi: Saxifragales, Rosales, Fabales, Geraniales, Euphorbiales, Araliales. Podrazred: Dileniidae. Redovi: Violales, Capparales, Salicales, Cucurbitales, Malvales, Ericales, Primulales. Podrazred: Caryophyllidae. Redovi: Caryophyllales, Polygonales. Markantne porodice, rodovi i vrste.</p>	15	18		3	36	8
7	<p>Podrazred: Asteridae. Nadredovi: Asteranae i Lamianae. Redovi: Geraniales, Dipsacales, Oleales, Polemoniales, Scrophulariales, Lamiales, Campanulales, Asterales. U okviru svakog reda bit će obrađene markantne porodice i vrste, a posebno endemične svojte u flori BiH.</p>	6	6		3	15	6
8	<p>Razred Liliatae. Podrazredi: Alismatidae, Liliidae, Arecidae. Markantne porodice i vrste s posebnim osvrtom na endemične svojte u flori BiH.</p>	6	3		3	12	3
	<p>Terenska nastava; upoznavanje flore na području planina oko Sarajeva i na horizontalnom profilu od Sarajeva do Neuma.</p>			15		15	
	<p>Završna provjera znanja</p>						
Ukupno		45	45	15	15	120	30

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

<i>Provjera znanja – kriteriji</i>			<i>Ocjenjivanje</i>		
Kriterij	Maksimalni broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojeni broj bodova	Ocjena	
				BiH	ECTS
Pohađanje nastave	5	4	< 55,00	5	F
Angažman u nastavi ¹	14	33	55,00 – 64,99	6	E
Testovi ²			65,00 – 74,99	7	D

	30		75,00 – 84,99	8	C
Herbarij ³	16				
Pismeni završni ispit	35	18	85,00 – 94,99	9	B
Ukupno	100	55	95,00 – 100,00	10	A

¹ Angažman u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama.

² Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog

³ obim sakupljenog materijala tokom terenske nastave i samostalnog sakupljanja i tehnička izvedba (**6 bodova**), poznavanje naziva i sistematske pripadnosti vrsta (**maksimalno 10 bodova**).

G. LITERATURA

Obavezna:

1. Domac, R. (1989). *Mala flora Hrvatske i susjednih područja*. Školska knjiga, Zagreb.
2. Magdefrau, K., Ehrendorfer, F. (1997). *Udžbenik botanike za visoke škole*. Školska knjiga, Zagreb.
3. Muratović, E., Šoljan, D. (2011). *Sistematika kormofita – Priručnik i praktikum sa radnom sveskom*. Prirodno-matematički fakultet, Sarajevo.
- 4.

Dopunska:

1. Bogunić F. (2013.: *Sistematika biljaka-priručnik sa teorijskim osnovama*. Šumarski fakultet Sarajevo.
2. Judd, W. S., Campbell, C. S., Kellogg, E. A., Stevens, P. F., Donoghue, M. J. (2002). *Plant Systematics. A Phylogenetic approach*. Sinauer Associates Inc., Publisher Sunderland, Massachusetts, USA.
3. Ferhatović, Dž., Mišić, Lj., Međedović, S. (2003):. *Sistematika otrovnih biljaka (Pteridophyta Spermatophyta)*. Univerzitet, Tuzla.
4. Lakušić, R. (1982). *Planinske biljke*. Svjetlost, Sarajevo
5. Mišić, Lj., Lakušić, R. (1990). *Livadske biljke*. Svjetlost, Sarajevo.
6. Nikolić, T. (1996). *Herbarijski priručnik*. Školska knjiga, Zagreb.
7. Nikolić T. (2013). *Sistematska botanika, raznolikost i evolucija biljnog svijeta*. Alfa .d.d Zagreb
8. Šarić, T. (1995/96). *Atlas korova*. R BiH ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta. Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo.
9. Šilić, Č. (1973). *Atlas drveća i grmlja*. Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo.
10. Šilić, Č. (1977). *Šumske zeljaste biljke*. Svjetlost, Sarajevo- Zavod za užbenike, Sarajevo- Školska knjiga, Zagreb – Vuk Karadžić, Beograd.
11. Šilić, Č. (2002). *Endemične i rijetke biljke Parka prirode Blidinje*. Matica hrvatska, ogranak Čitluk.
12. Šilić, Č. (2005). *Atlas dendroflora (drveće i grmlje) Bosne i Hercegovine*. Matica hrvatska Čitluk. Franjevačka kuća Masna Luka.
13. Šoljan, D., Muratović, E., Abadžić, S. (2009): *Biljke planina Bosne i Hercegovine*. TKD Šahinpašić, Fondoko, Sarajevo.
14. Šoljan, D., Muratović, E., Abadžić, S. (2014): *Orhideje planina oko Sarajeva*. Dobra knjiga d.o.o., Sarajevo.

Šifra modula	OFB208	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

OPĆA FIZIOLOGIJA BILJAKA
NASTAVNI PROGRAM

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički			
Odsjek	Biologija			
Smjer	Nastavnički, Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija			
Semestar	IV			
Naziv modula	Opća fiziologija biljaka			
Tip modula	Obavezni			
Broj kreditnih bodova	6			
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Konsultacije
	120	45	45	30
Samostalni rad (sati)	30			
Modul relevantan za module	Za sve predmete smjera Biohemija i fiziologija, III i IV godina			

B. CILJEVI MODULA

Opći ciljevi ovog modula su: upoznati studente sa predmetima, zadacima i metodama proučavanja biljne fiziologije te sa organizacijom i funkcijom biljke kao samoregulativnog sistema.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Specifični zadaci ovog modula su upoznavanje studenata sa slijedećim nastavnim jedinicama:

- biohemijski sastav biljaka, fizičko-hemijske osobenosti te procesi kao što su difuzija, osmoza, plazmoliza itd.
- značaj vode za život biljke, transport vode, transpiracija i sl.
- osnovne faze fotosinteze, elektronski transport i fotosintetička fosforilacija, Kalvinov ciklus i drugi alternativni putevi fiksacije CO₂
- značaj respiracije (disanja) kod biljaka, oksidativna fosforilacija, aerobno i anaerobno disanje te uticaj različitih faktora na disanje biljaka, alternativne puteve elektrona
- značaj mineralnih materija za biljku i njihova funkcija, metabolizam i funkcija N, S i P, biosinteza aminokiselina
- unutrašnji i vanjski faktori rasta i razvića, značaj biljnih regulatora rasta, produkciju sekundarnih metabolita biljaka, kultura biljnih stanica, regulatora rasta kao i uticaj vanjskih faktora (temperatura, vlažnost, svjetlost i fotoperiodizam) na rast biljaka u kulturi *in vitro*,

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Realizacija ciljeva i zadataka ovog modula doprinosi upoznavanju fizioloških procesa biljaka, što omogućava spoznaju prirode, njenu suštinu i ima značaj u očuvanju biološke različitosti biljnih populacija.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada					
		Kontakt					Samo-stalno
		P	V	S	K	Ukupno	
1	UVOD - predmet, zadaci i metode proučavanja fitofiziologije; organizacija i funkcija biljke, biohemijski sastav biljke; fizičko-hemijski sastav biljke.	3	6	-		9	5
2	VODA - osnovna svojstva vode i njena uloga; TRANSPORT I TRANSLOKACIJA VODE I RASTVORENIH MATERIJA.	5	6	-	6	17	5
3	FOTOSINTEZA- osnovne faze fotosinteze (od svjetlosti ovisna faza i karbonske reakcije fotosinteze); elektronski transport i fotosintetička fosforilacija; Kalvinov ciklus i drugi alternativni putevi fiksacije CO ₂ .	13	9	-	6	28	5
4	RESPIRACIJA - oksidativna fosforilacija; aerobno i anaerobno disanje; ciklus glioksalne kiseline. Alternativni putevi elektrona. METABOLIZAM MASTI.	9	12	-	6	27	5
5	MINERALNE MATERIJE I BILJKA - usvajanje mineralnih materija; funkcija pojedinih elemenata u biljci; metabolizam i funkcije azota; fiksacija i kruženje azota; sumpora i fosfora, biosinteza aminokiselina	6	6	-	6	18	5
6	RASTENJE I RAZVIĆE – kinetika rastenja; unutrašnji i vanjski faktori rastenja; fitohormoni i regulacija rastenja; kultura izolovanih biljnih ćelija i tkiva SEKUNDARNI METABOLITI BILJAKA	9	6	-	6	21	5
Ukupno		45	45		30	120	30

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit ³	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹ Aktivnost na nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama, a uključuje: samostalnu pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tokom vježbi, kolokvije kao i izradu projekta.

² Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

³ Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test.

G. LITERATURA

Obavezna

1. Nešković M, Konjević R, Čulafić Lj (2003): *Fiziologija biljaka*. NNK- Interanational, Beograd
2. Međedović S, Parić A, Pustahija F, Karalija E (2012): *Fiziologija biljaka, Laboratorijski priručnik*. Šumarski fakultet, Univerzitet u Sarajevu

Dopunska

1. Buchanan BB, Gruissem W, Russel RL (2000): *Biochemistry & molecular biology of plants*. American Society of Plant Physiologists. Maryland, U.S.A.
2. Dubravec KD, Regula I (1995): *Fiziologija bilja*. Školska knjiga, Zagreb.
3. Kastori R (1998): *Fiziologija biljaka*. Feljton, Novi Sad.
4. Sarić M, Stanković Ž, Krstić B (1989): *Fiziologija biljaka*. Naučna knjiga, Beograd.
Taiz L, Zaiger E (2002): *Plant physiology*. Third edition. Sinauer associations Inc.

Šifra modula	OFŽČ209	Fakultet	PMF
--------------	---------	----------	-----

Modul

OPĆA FIZIOLOGIJA ŽIVOTINJA I ČOVJEKA
NASTAVNI PROGRAM

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički			
Odsjek	Biologija			
Smjer	Nastavnički, Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija			
Semestar	IV			
Naziv modula	Opća fiziologija životinja i čovjeka			
Tip modula	Obavezni			
Broj kreditnih bodova	6			
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Konsultacije
	120	45	45	30
Samostalni rad (sati)	30			
Modul relevantan za module	Biohemija, Uporedna fiziologija životinja i čovjeka, Biomedicina			

B. CILJEVI MODULA

Upoznavanje studenata sa fiziološkim pojavama koje su zajedničke za većinu životinja i čovjeka. Ovim kursem student stiče znanja koja mu omogućavaju da shvati pojedine fiziološke procese, od onih na nivou ćelije do onih koji se odvijaju na nivou cijelog organizma. Pored općih principa, student će se sa pojedinim funkcijama upoznati na konkretnom primjeru koji sadrži najviše zajedničkih elemenata.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Posebni zadaci ovog programa svoju težinu nalaze u međudjelovanju faktora sredine i organizma od čije međuovisnosti ovise najsloženiji metabolički procesi unutar organizma kao i jedinstvena integracija svih fizioloških pojava i njihova ovisnost i veza sa drugim organskim sistemima, među kojima presudan uticaj u kontroli i regulaciji navedenih parametara imaju uticaji nervnog i endokrinog sistema.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Realizacijom navedenih ciljeva i zadataka ovog modula omogućuje se spoznaja i poimanje kompleksnih životnih procesa kao i značaj fizioloških i biohemijskih mehanizama koji upravljaju organizmom kao nosiocem svih procesa i pojava, koji djeluju unutar organizma kao cjeline i čijom se regulacijom i međuovisnošću njegovih podsistema održava njegova homeostaza. To rezultira potrebom i neophodnosti detaljnog proučavanja fizioloških procesa u cilju potpunijeg informisanja i savladavanjem znanja kako bi i studenti ovladali kompleksnošću i integralnošću procesa u organizmu.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada				
		Kontakt				Samo- stalno
		P	V	K	Ukupno	
1	<i>Uvod:</i> Upoznavanje sa predmetom, metodama i historijatom fiziologije.	1			1	
2	<i>Fiziologija ćelije:</i> Voda. Osobine vode. Voda kao rastvarač. Rastvori. Jonizacija vode. Biološki značaj pH. Puferski sistemi. Ćelijske organele i njihove funkcije. Ćelijska membrana. Organizacija membrane. Struktura i funkcija. Fizičke pojave u membranskoj propustljivost. Difuzija i osmoza. Donanova ravnoteža. Difuzija kroz jonske kanale. Aktivni transport. Membranska selektivnost. Endocitoza i egzocitoza. Veze među ćelijama. Električne pojave na membrani. Membranska provodljivost i kapacitativnost membrane. Elektrotonički potencijali. Elektrohemijski potencijali. Nernstova jednačina. Potencijal membrane u mirovanju. Uloga jonskih gradijenata i kanala. Uloga aktivnog transporta. Aktivni električni odgovori. Natrijumova hipoteza. Hodgkinsov ciklus. Promjene jonskog sastava i kretanje jona u toku akcionog potencijala.	3	2	2	7	2

3	<p><i>Ishrana i varenje:</i> Osnovne odlike ishrane životinja. Smisao varenja hrane. Prostorna i vremenska organizacija varenja hrane. Mehanički i enzimatski mehanizmi obrade hrane. Transport hrane u digestivnom traktu. Karakteristike enzima - specifičnost, optimalni uvjeti djelovanja. Osnovne osobine enzimatskih reakcija. Michaelis-Mentenova konstanta. Vrste enzima i njihova klasifikacija. Sinteza enzima i načini sekrecije glandularnih ćelija. Genetička kontrola sinteze enzima. Aktivacija enzima. Regulacija enzimске aktivnosti i mehanizam povratne sprege. Procesi resorpcije svarenih materija. Ekskrementi. Varenje u sisara.. Varenje u ustima. Varenje u jednodomnom želucu. Varenje u tankom crijevu. Pankreasni sokovi. Jetra i žuč. Resorpcija. Procesi u debelom crijevu, formiranje izmeta i defekacija. Regulacija procesa varenja.</p>	6	10	4	21	4
4	<p><i>Vitamini:</i> Mehanizam djelovanja. Vrste vitamina i njihove uloge.</p>	1	1		2	1
5	<p><i>Disanje:</i> Razmjena gasova između organizma i sredine. Rastvorljivost gasova. Transport gasova u rastvorenom obliku i vezanih za pigmente za disanje. Disanje u sisara. Razmjena gasova u plućima. Disanje u vodenoj sredini. Disanje u vazdušnoj sredini. Disajni pokreti i plućna ventilacija. Plućni volumeni i kapaciteti. Razmjena gasova u plućima i tkivima. Regulacija disanja. Kiseonik u ćelijskom disanju. Ugljen dioksid.</p>	6	6	4	16	3
6	<p><i>Tjelesne tečnosti:</i> Vrste tjelesnih tečnosti životinja. Sastav intracelularne i ekstracelularnih tjelesnih tečnosti sisara. Pojam homeostaze. Tjelesne tečnosti sisara. Krv i limfa. Uloga krvi. Sastav krvi. Plazma i serum. Pufferi krvi. Čelije tjelesnih tečnosti. Eritrociti: osobine, sastav, prijenos gasova. Leukociti: tipovi i funkcije. <i>Imuni sistem:</i> pojam antigena i antitela. Primarni i sekundarni imuni odgovor. Vrste antitijela. Hematopoetska tkiva i regulacija hematopoeze. Trombociti i koagulacija krvi. Krvne grupe i pojam histokompatibilnosti.</p>	4	4	4	12	2

7	<i>Cirkulacija tjelesnih tečnosti:</i> Tipovi sistema cirkulacije. Sistem cirkulacije u sisara. Kretanje krvi kroz arterije i vene. Srce. Fiziologija srčane kontrakcije. Regulacija rada srca. Krvni pritisak. Regulacija krvnog pritiska. Kapilarna mreža i razmjena materija. Limfotok.	4	2	3	9	3
8	<i>Metabolizam:</i> Energetski bilans organizma. Intermedijarni metabolizam ugljenih hidrata, masti i bjelancevina. Fiziološko vrednovanje hrane. Metabolizam vode i mineralnih materija.	3	2	2	7	3
9	<i>Ekskrecija:</i> Ekskrecija u sisara. Procesi u pojedinim dijelovima nefrona. Primarna i sekundarna mokraća. Regulacija ekskrecije.	5	4	2	11	3
10	<i>Endokrini sistem:</i> Hormoni i mehanizam njihovog djelovanja. Receptori hormona i glasnici. Endokrini sistem sisara. Sekrecija, transport i inaktivacija hormona. Endokrine žlijezde i djelovanje njihovih hormona.	3	2	2	7	3
11	<i>Fiziologija mišića:</i> Funkcionalne osobine mišićnog tkiva, glatka i poprečnoprugasta vlakna. Fiziologija kontrakcije.	4	7	3	14	3
12	<i>Fiziologija nervnog sistema:</i> Neuron. Električne pojave u nervnim ćelijama. Sinapsa i neurotransmiteri. Funkcija perifernog nervnog sistema. Receptori. Centralni nervni sistem: osobine i funkcije. Refleksi.	3	4	2	9	2
13	<i>Fiziologija čula:</i> Kožna, duboka i visceralna osetljivost. Vid. Sluh i ravnoteža. Miris i ukus.	2	1	2	5	1
Ukupno		45	45	30	120	30

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

<i>Provjera znanja - kriteriji</i>			<i>Ocjenjivanje</i>		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojeni broj bodova	Ocjena	
				BiH	ECTS
Pohađanje nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 – 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 – 74,99	7	D
			75 – 84,99	8	C
Pismeni završni ispit	45	25	85 – 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 – 100	10	A

¹ Angažman u nastavi buduće se kroz rad sa studentima.

² Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

G. LITERATURA

Obavezna

Guyton, A. (2000). *Fiziologija čovjeka*. Medicinska naklada, Zagreb

Stojić, V. (1996). *Veterinarska fiziologija*. Naučna knjiga, Beograd.

Mitrašinović-Brulić, M., & Škrijelj R., (2016). *Praktikum iz opće fiziologije životinja i čovjeka*, Prirodno-matematički fakulteta Univerziteta u Sarajevu.

Dopunska

Prosser, C. (2002). *Comparative Animal Physiology*. W.B. Saunders Company, Philadelphia and London.

TREĆA GODINA

SMJER BIOHEMIJA I FIZIOLOGIJA – GODINA III

R.br.	Naziv predmeta	Semestar	Broj kredita	Predavanja	Vježbe	Seminarski	Konsultacije	Teren	Samostalno
1	BIOANTROPOLOGIJA	V	6	45	45	15	15	-	30
2	BIOLOGIJA PRIRODNIH RESURSA		6	45	45	15	15	-	30
3	BIOHEMIJA BILJAKA		4	30	30	10	10	-	20
4	BIOHEMIJSKA ANALITIKA		5	45	30	12,5	12,5	-	25
5	DINAMIČKA BIOHEMIJA		5	45	30	12,5	12,5	-	25
6	IZBORNI PREDMET I		2	30	-	5	5	-	10
7	IZBORNI PREDMET II		2						
	UKUPNO			30					
1	FIZIOLOGIJA RIBA	VI	4	30	30	10	10		20
2	FIZIOLOGIJA ANIMALNE ĆELIJE		6	45	45	15	15	-	30
3	ETOLOGIJA (A)		6	45	45	15	8	7	30
4	KULTURA BILJNIH ĆELIJA I TKIVA		5	45	30	12,5	12,5		25
5	UPOREDNA FIZIOLOGIJA ŽIVOTINJA		5	45	30	12,5	12,5		25
6	IZBORNI PREDMET I		2	30	-	5	5	-	10
7	IZBORNI PREDMET II		2						
	UKUPNO			30					

Šifra modula	BAN301	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

BIOANTROPOLOGIJA
NASTAVNI PROGRAM (I CIKLUS)

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Nastavnički, Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija				
Semestar	V				
Naziv modula	Bioantropologija				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	6				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Seminari	Konsultacije
	120	45	45	15	15
Samostalni rad (sati)	30				
Obavezni prethodno položeni moduli	Histologija i embriologija životinja i čovjeka, Sistematika hordata, Uporedna anatomija životinja i čovjeka, Opća genetika				
Modul relevantan za module	Genetika, Evolucija, Biomedicina				

B. CILJEVI MODULA

Sržna intencija realizacije priloženog programa je proučavanje *temporalne* i *spacijalne* promjenljivosti pripadnika vrste *Homo sapiens* i njenih najbližih fosilnih i recentnih srodnika. Sticanje neophodnih znanja iz ove oblasti ostvaruje se kauzalnim razmatranjem međusobnih relacija i osobnosti najznačajnijih faktora i etapa procesa hominizacije te suštine individualne i grupno-populacijske promjenljivosti fosilnog i recentnog čovjeka.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Vertikalnu ovoga programa čine odnosi između *manifestacija*, *tipova*, *faktora*, i *nivoa* biodiverziteta ljudske vrste, odnosno njene promjenljivosti u prostoru (*varijacije*) i vremenu (*varijabilnosti*) i holistička uloga kulture kao njene ključne adaptacije na specifično mjesto u općoj ekonomiji prirode. Posebni zadaci su usmjereni ka spoznaji prirode i sveopćeg antropološkog značenja međuindividualnih i međugrupnih bioloških razlika u recentnom čovječanstvu, uključujući i analizu osnovnih mjera genetičke heterogenosti humanih populacija.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Realizacija ciljeva i zadataka ovog modula doprinosi razvoju svijesti o neophodnosti holističkog pristupa proučavanja ljudske vrste kao biološkog i društvenog bića. To omogućava spoznaju prirode, suštine i značenja bioloških sličnosti i razlika među ljudskim individuama i populacijama i otvara suvremene poglede na neutemeljenost postojećih oblika diskriminacije proistekle iz nenaučnih i tendencioznih tumačenja konsekvenci biološke i socio-kulturološke različitosti.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada					
		Kontakt					Samo-stalno
		P	V	S	K	Ukupno	
1	<i>Relacije antropologije u sistemu prirodnih i društvenih nauka: Čovjek kao misaono i kulturno biće; Bioantropologija i socioantropologija; Podjela bioantropologije prema problemu proučavanja</i>	3	–	2	1	9	5
2	<i>Proces antropogeneze: Antropogeneza u opšteprirodnom evolucionom sistemu. Faktori antropogeneze: Antropogeneza i opšti faktori organske evolucije Osobeni činioci procesa antropogeneze; Faze i etape procesa hominizacije. Neka futurološka pitanja biologije čovjeka</i>	14	15	4	5	42	5
3	<i>Biodiverzitet recentnog čovjeka: Priroda i izvori promjenljivosti; Genetička i negenetička promjenljivost; Tipovi promjenljivosti: Kvalitativna promjenljivost i antropometrija; Nivoi promjenljivosti: Individualna promjenljivost i ontogeneza; Individualna konstitucija i osnovi biotipologije čovjeka</i>	10	17	3	3	36	5
4	<i>Grupna i filogenetska promjenljivost recentnog čovjeka: Genetička struktura ljudskih populacija; Ljudske “rase” i rasni problemi – klasični i savremeni koncept “rase”; Bioantropološki i društveni argumenti protiv rasizma i drugih oblika diskriminacije</i>	9	5	2	3	16	5
5	<i>Demografska bioantropologija: Demografski metodi; Problemi procjene adaptivne vrijednosti savremenih ljudskih populacija; Biološki aspekti strukture stanovništva</i>	4	–	2	1	5	5
6	<i>Primjenjena antropologija: Uvod u molekularnu antropologiju; Uvod u forenzičnu antropologiju</i>	5	8	2	2	19	5
Ukupno		45	45	15	15	120	30

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

<i>Provjera znanja – kriteriji</i>			<i>Ocjenjivanje</i>		
Kriterij	Maksimalni broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojeni broj bodova	Ocjena	
				BiH	ECTS
Pohađanje nastave	5	4	< 55,00	5	F
Angažman u nastavi ¹	14	26	55,00 – 64,99	6	E
Testovi ²	36		65,00 – 74,99	7	D
			75,00 – 84,99	8	C
Pismeni završni ispit	45	25	85,00 – 94,99	9	B
Ukupno	100	55	95,00 – 100,00	10	A

¹ Aktivnost u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama i predavanjima. Aktivnost studenata na predavanjima se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje angažman studenta na predavanjima (aktivnost) kao i realizaciju seminarskog rada. Aktivnost studenta na vježbama se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje: pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tokom vježbi, kao i izradu projekta.

² Ukupno jedan test tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

³ Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test.

G. LITERATURA

Obavezna

Hadžiselimović R. (2005): Bioantropologija – Biodiverzitet recentnog čovjeka. Institut za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju, Sarajevo.

Hadžiselimović R., Lelo S., Šljuka S. (2011): Bioantropološki praktikum. Autorizirana skripta, Odsjek za biologiju Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo.

Marjanović D., Primorac D (2013): Forenzična genetika: teorija i aplikacija. Naučna i stručna knjiga „Lelo“, Sarajevo

Dopunska

Boaz N. T., Almquist A. J. (1999): Essentials of Biological Anthropology. Prentice Hall, New Jersey.

Kottak C. (2008): Anthropology: The Exploration of Human Diversity, **McGraw-Hill Humanities, New York**

Hadžiselimović R. (1988): Uvod u teoriju antropogeneze. Svjetlost, Sarajevo.

Mader S. S. (2000): Human Biology. McGraw–Hill, New York.

Šifra modula	BRE302	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

BIOLOGIJA PRIRODNIH RESURSA
NASTAVNI PROGRAM (I CIKLUS)

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Nastavnički, Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija				
Semestar	V				
Naziv modula	Biologija prirodnih resursa				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	6				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Seminari	Konsultacije
	120	45	45	15	15
Samostalni rad (sati)	30				

B. CILJEVI MODULA

Sticanje znanja o biologiji resursno važnih vrsta gljiva, nižih i viših biljaka i životinja, a posebno onih koje su od važnosti za Bosnu i Hercegovinu. Korištenje, unapređenje i zaštita bioresursa.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Biologija jestivih i otrovnih vrsta gljiva i resursni potencijali. Alge kao resursi. Jestive, vitaminozne, ljekovite, medonosne i dekorativne više biljke. Također, biologija vrsta iz svijeta beskičmenjaka i kičmenjaka porijeklom iz različitih tipova ekosistema. Resursni potencijali i njihovo utvrđivanje upotrebom različitih metoda. Korištenje, unapređenje i zaštita bioresursa.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Studenti će steći znanja o biologiji brojnih vrsta gljiva, nižih i viših biljaka, beskičmenjaka i kičmenjaka koje su resursno važne, posebno za Bosnu i Hercegovinu. Osposobit će se putem praktičnog rada da mogu procijeniti resursne potencijale na nivou populacija i životnih zajednica. Također će moći praktično djelovati u smislu upotrebe i unapređenja kao i zaštite resursnih potencijala bioresursa.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada					
		Kontakt					Samo- stalno
		P	V	S	K	Ukup no	
1.	Pojam, podjela, metode istraživanja i potrebna znanja za korištenje i unapređenje resursa.	1	1		1	3	1
2.	Gljive kao resursi: Otrovne i jestive vrste. Fiziološko-hemijske karakteristike i ekološke karakteristike gljiva. Sakupljanje i konzerviranje gljiva. Resursni potencijali u BiH.	4	2	1	1	8	2
3.	Alge kao resursi: Fiziološko-hemijske karakteristike resursno važnih algi koje se koriste u svrhu: ishrane, liječenja, hemijske i kozmetičke industrije.	2	2	1	1	6	2
4.	Kormofiti kao resursi: Utvrđivanje kvantitativnih vrijednosti resursa na nivou populacija i biljnih zajednica. Metoda vaganja i metoda fitocenoloških snimaka. Utvrđivanje kvantitativnih vrijednosti resursa na nivou ekosistema. Utvrđivanje fitomase u sekundarnim i tercijarnim ekosistemima. snimaka.	4	4		1	9	2
5.	Biologija samoniklih jestivih biljaka i njihov resursni potencijal.	3	2	1	1	7	2
7.	Biologija ljekovitih biljaka i njihov resursni potencijal.	3	2	2	1	8	2
8.	Biologija medonosnih biljaka i resursni potencijal	2	2	2	1	7	2
9.	Biologija dekorativnih biljaka. Upotreba endemičnih biljaka u hortikulturne svrhe.	3	2		1	6	2
10.	Podjela, značaj i zaštita animalnih prirodnih	1	1		1	3	
11.	Biologija i mjere zaštite ekonomsko najznačajnijih prirodnih resursa beskičmenjaka: puževi, školjke, morski glavonošci, rakovi, insekti i gliste. Uzgoj puževa, školjki i rakova, pčelinji proizvodi.	4	3	2	1	10	2
12.	Biologija i mjere zaštite ekonomsko najznačajnijih prirodnih resursa kičmenjaka. Biologija i mjere zaštite ekonomsko najznačajnijih slatkovodnih i morskih riba BiH.	4	4	2	2	12	2
13.	Klasifikacija slatkih voda i riblji produktivitet.	1	3	1		5	1
14.	Ribarstveno iskorištavanje otvorenih voda te osnove uzgoja vodenih organizama.	1	4		1	6	2
15.	Biologija i mjere zaštite ekonomsko najznačajnijih prirodnih resursa vodozemaca.	2	2	1	1	6	2
16.	Biologija i mjere zaštite ekonomsko najznačajnijih prirodnih resursa gmizavaca.	2	3			5	2
17.	Biologija i mjere zaštite ekonomsko najznačajnijih		4				

18.	Biologija i mjere zaštite ekonomsko najznačajnijih prirodnih resursa sisara. Metode utvrđivanja brojnosti divljači, bonitet lovišta, uzgajanje divljači, lovni objekti i lovni turizam.	5	4	2	1	12	2
Ukupno		45	45	15	15	120	30

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit ³	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Aktivnost u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama i predavanjima. Aktivnost studenata na predavanjima se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje angažman studenta na predavanjima (aktivnost) kao i realizaciju seminarskog rada. Aktivnost studenta na vježbama se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje: pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tokom vježbi, kao i izradu projekta.

² Ukupno jedan test tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

³ Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test.

G. LITERATURA

1. Komponenta: Gljive i biljke

O s n o v n a:

- Focht, I. (1990): Ključ za gljive. Naprijed, Zagreb.
- Grlić, Lj. (1986): Enciklopedija samoniklog jestivog bilja. August Cesarec, Zagreb.
- Šoljan, D. (2000): Kormofiti kao biološki resursi. Univerzitetska knjiga. Sarajevo.

D o p u n s k a:

- Willfort R. (1989): Ljekovito bilje i njegova upotreba, Izdavačka radna organizacija Mladost, Zagreb.
- Šilić Č. (1990): Endemične biljke. Svjetlost, Zavod za užbenike i nastavna sredstva, Sarajevo; Zavod za užbenike i nastavna sredstva,, Beograd.
- Šilić Č. (2000): List of species (Pteridophyta and Spermatophyta) for the "Red Book" of Bosnia and Herzegovina. Wissenschaftliche mitteilungen des Bosnisch-Hercegowinischen landesmuseums, 7:316.
- Ferhatović Dž., Mišić Lj., Međedović S. (2003): Sistematika otrovnih biljaka (Pteridophyta & Spermatophyta). Univerzitet u Tuzli. Tuzla.
- Lakušić R. (2004): Ljekovite biljke Nacionalnog parka Sutjeska. Nacionalni park Sutjeska.

- Šoljan D., Muratović E., Abadžić S. (2009): Biljke planina Bosne i Hercegovine. TKD Šahinpašić i Fondeko Sarajevo.

Komponenta: Životinje

Osnovna:

- Bojčić, C. et al. (1982). *Slatkovodno ribarstvo*. Jumea, Zagreb.
- Grubišić, A. (1982). *Ribe, rakovi i školjke Jadrana*. Naprijed, Liburnija, Zagreb, Rijeka.
- Lagler, K. F., Bardach, J. E., Miller, R. R., Pasino, M. (1977). *Ichthyology*. John Willey & Sons, New York.
- Sofradžija, A. (1999). *Lovna divljač*. Savez lovačkih organizacija BiH, Sarajevo.
- Vuković, T. (1977). *Ribe Bosne i Hercegovine*. Svjetlost, Sarajevo.
- Korjenić, E. (2011). *Animalni prirodni resursi-teorijske osnove vježbi sa radnom sveskom*. Prirodno-matematički fakultet Sarajevo. CORONS d.o.o. Sarajevo.

Dopunska:

- Lelek, A. (1987). *Threatened freshwater fishes of Europe*. European Committee for the Conservation of Natural Resources & AULA-Ferlag, Strassbourg & Wieband.
- Vuković, T., & Ivanović, B. (1971). *Slatkovodne ribe Jugoslavije*. Zemaljski muzej BiH, Sarajevo.

Šifra modula	BPL311	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

BIOHEMIJA BILJAKA
NASTAVNI PROGRAM (I CIKLUS)

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Biohemija i fiziologija				
Semestar	V				
Naziv modula	BIOHEMIJA BILJAKA				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	4				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Seminari	Konsultacije
	80	30	30	10	10
Samostalni rad (sati)	20				

B. CILJEVI PREDMETA

Opšti ciljevi ovog predmeta su upoznati studente sa predmetima, zadacima i metodama proučavanja biohemije biljaka, hemijsko-biohemijskog sastava biljaka te biohemijskih procesa biljaka koji se odigravaju tokom njenog rasta i razvoja.

C. SPECIFIČNI ZADACI PREDMETA

Specifični zadaci ovog predmeta su upoznavanje i razumijevanje hemijskih i biohemijskih biljnih komponentata: metaboliti, polisaharidi, proteini, itd., razumijevanje biljnih biohemijsko-fizioloških procesa na ćelijskim nivou: respiracije, fotosinteze, molekularne genetike i biosinteze.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Realizacija ciljeva i zadataka ovog modula doprinosi upoznavanju biomolekula i njihove uloge u metabolizmu te vezu sa biohemijskim procesima i biološkim strukturama.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada					Samo– Stalno
		Kontakt					
		P	V	S	K	Ukupn o	
1	UVOD. Živi svijet. Biomolekule. Biohemijski procesi. Biljna ćelija: Substrukture i subfunkcije.	2	2	-		4	
2	VODA I BILJKA. Molekularna struktura vode. Nekovalentne veze. Termalna svojstva vode. Voda kao rastvarač. Ionizacija vode.	2	2	-	-	4	1

3	ENERGIJA. Oksidaciono-redukcijske reakcije. ATP. PEPTIDI I PROTEINI. Amino kiseline. Peptidi. Proteini. ENZIMI. Svojstva i klasifikacija enzima. Kataliza. Regulacija enzima.	6	6	2	2	16	5
4	KARBOHIDRATI. Mono-, di- i oligosaharidi. Polisaharidi. METABOLIZAM KARBOHIDRATA. Glikoliza. Glukoneogeneza. LIPIDI I MEMBRANE. Metabolizam lipida. PIGMENTI. FITOHORMONI.	9	9	4	4	26	4
5	AEROBNI METABOLIZAM. TCA ciklus. Transport elektrona. Oksidativna fosforilacija. FOTOSINTEZA. Svjetlosne reakcije. Reakcije neovisne od svjetlosti. Regulacija fotosinteze. OKSIDATIVNI STRES.	9	9	2	2	22	5
6	METABOLIZAM AZOTA. Fiksacija. Biosinteza aminokiselina. Katabolizam aminokiselina. METABOLIZAM SUMPORA I FOSFORA. Biosinteza aminokiselina.	2	2	2	2	8	5
Ukupno		30	30	10	10	80	20

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja – kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 – 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit ³	45	25	85 – 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Aktivnost u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama i predavanjima. Aktivnost studenata na predavanjima se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje angažman studenta na predavanjima (aktivnost) kao i realizaciju seminarskog rada. Aktivnost studenta na vježbama se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje: pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tokom vježbi, kao i izradu projekta.

² Ukupno jedan test tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

³ Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test.

G. LITERATURA

Heldt, H. W. (2005). *Plant Biochemistry*, treće izdanje. Burlington, USA: Elsevier Academic Press.

McKee, T., McKee, J. R. (1999). *Biochemistry An introduction*. USA: WCB/McGraw-Hill.

- Buchanan, B. B., Gruissem, W. & Jones, R. L. (2000). *Biochemistry and molecular biology of plants*. Maryland: American Society of Plant Physiologists.
- Nešković, M., Konjević, R. & Čulafić, Lj. (2003). *Fiziologija biljaka*. Beograd: NNK-International.
- Pevalek-Kozlina, B. (2003). *Fiziologija bilja*. Zagreb: Profil.
- Kastori, R. (1998). *Fiziologija biljaka*. Verzal, Novi Sad.
- Dubravec, K. D. & Regula, I. (1995). *Fiziologija bilja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Međedović, S., Parić, A., Pustahija, F. & Karalija, E. (2012). *Fiziologija biljaka, Laboratorijski priručnik*. Sarajevo: Šumarski fakultet, Univerzitet u Sarajevu
- Taiz, L. & Zeiger, E. (2002). *Plant physiology*. Sunderland: Sinauer Associates.

Šifra modula	BIA310	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

BIOHEMIJSKA ANALITIKA
NASTAVNI PROGRAM (I CIKLUS)

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Biohemija i fiziologija				
Semestar	V				
Naziv modula	BIOHEMIJSKA ANALITIKA				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	5				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Seminari	Konsultacije
	100	45	30	12,5	12,5
Samostalni rad (sati)	25				

B. CILJEVI MODULA

Glavni cilj realizacije ovog programa je upoznavanje savremenih analitičkih tehnika i metoda koje se koriste u analitičkim laboratorijima. Posebna pažnja posvećena je praktičnoj primjeni klasične i savremene aparature u dijagnostičke svrhe.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Posebni zadaci ovog programa su u praktičnoj primjeni aparata koji se koriste u kliničkim dijagnostičkim i istraživačkim laboratorijima. Studenti će se upoznati sa njihovim tehničkim karakteristikama i načinom njihove primjene u biohemijske i hematološke dijagnostičko-istraživačke svrhe. Poseban akcenat dat je na analizi najvažnijih biohemijskih supstanci u humanom serumu.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Pored općih principa karakterističnih za nastavnu oblast, student će se sa pojedinim funkcijama upoznati na konkretnim primjerima i tako dobiti informacije o ulozi pojedinih biohemijskih konstituenata, posebno kada je riječ o kliničkim poremećajima.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Rad na fakultetu-Kontakt					Samo Stalno
		P	V	S	K	Ukupno	
1	<i>Uvod u biohemijsku analitiku i historijski pregled.</i>	3	2			5	1

2	Organizacija rada u laboratoriju: Biohemičar. Osnovne laboratorijske operacije. Organizacija rada u laboratoriju (Rizik, opasnost, štetnost i napor). Analitička kontrola. Kontrolni kalibratori. Komercijalni testovi. Referentne vrijednosti i razine odluka. Biološka bezbjednost u laboratoriju.	5	2		1	8	2
3	Priprema pacijenata i uzorkovanje bioloških materijala: Priprema pacijenata. Uzimanje krvi. Igle i epruvete. Saradnički laboratorij. Transport bioloških materijala. Mikrobiološke analize i uzorkovanje (hemokultura, urinokultura).	4	1		1	6	3
4	Krv kao biološki materijal: Uzimanje krvi-način i metode. Uzimanje arterijske, venske i kapilarne krvi. Allenov test. Gatrijev test.	3	2		1	6	2
5	Laboratorijske analize krvi: Antikoagulansi i koagulacija krvi. Osobine, sastav i izdvajanje krvnog seruma i plazme. Fizičke osobine krvi: količina krvi, viskoznost, boja, osmotski pritisak, sedimentacija. Analize pune krvi: hematološki parametri, hematološki brojači i protočna citometrija.	5	2	2,5	1	10,5	3
6	Hemostaza i metode ispitivanja: Laboratorijski postupci u hemostazi. Koagulacijski testovi. Testovi u primarnoj hemostazi. Vrijeme krvarenja i koagulacije. Agrometrijski testovi za ispitivanje funkcije trombocita	3	2		1	6	3
7	Ostali biološki materijali: Tečnosti tjelesnih šupljina. Feces. Sputum. Sinovijalna tečnost. Ejakulat. Amnion. Likvor. Urin. Znoj. Analitika digestivnih sokova.	7	6	7	2,5	22,5	3
8	Brzi dijagnostički testovi. Analitičke metode i tehnike: Spektrometrijske i spektroskopijske metode. NMR. UV-Vis. Ultrasonografija. Imunoheмиjske metode. Automatizacijske tehnike.	3	2		1	6	1
9	Analitika proteina: Funkcije proteina. Taložne reakcije i elektroforeza. Ukupni proteini. Albumini i globulini. CRP. RF. Hemoglobin i analitika. HBA1c.	3	2	3	1	9	1
10	Analitika ugljikohidrata: Funkcije ugljikohidrata. Transport glukoze i GLUT nosači. Osobnosti glikolite i ciklus pentozofosfata. Insulinska signalizacija. Metode i analize glukoze.	3	4		1	8	2

11	Analitika lipida: Funkcije lipida. Lipoproteini (HD, LDL, VLDL, IDL). Elektroforeza lipoproteina. Poremećaji lipoproteina. Holesterol i Down regulacija. Metode i analize ukupnih lipida i pojedinih frakcija.	3	2		1	6	2
12	Analitika minerala: Fiziološke uloge, značaj i dijagnostika N, K, Ca, Fe.	3	3		1	7	2
Ukupno		45	30	12,5	12,5	100	25

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit ³	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Aktivnost u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama i predavanjima. Aktivnost studenata na predavanjima se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje angažman studenta na predavanjima (aktivnost) kao i realizaciju seminarskog rada. Aktivnost studenta na vježbama se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje: pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tokom vježbi, kao i izradu projekta.

² Ukupno jedan test tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

³ Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test.

G. LITERATURA

Obavezna

Suljević, D., Mahmutović, L. & Mehinović, L. (2015). *Biohemijska analitika I*. Sarajevo: Prirodno-matematički fakultet Sarajevo.

Suljević, D. & Hasković, E. (2014). *Biohemijska analitika – praktikum*. Sarajevo: Prirodno-matematički fakultet Sarajevo.

Dopunska

Suljević, D. & Mehinović, L. (2014). *Fiziologija homeostaze*. Sarajevo: Prirodno-matematički fakultet Sarajevo.

Šifra modula	DBH309	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

DINAMIČKA BIOHEMIJA
NASTAVNI PROGRAM (I CIKLUS)

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Biohemija i fiziologija				
Semestar	V				
Naziv modula	DINAMIČKA BIOHEMIJA				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	5				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Seminari	Konsultacije
	100	45	30	12,5	12,5
Samostalni rad (sati)	25				

B. CILJEVI MODULA

Proučavanje biohemijskih procesa u organizmu uključenih u složene metaboličke puteve kao i regulacija metaboličkih lanaca na molekularnom nivou.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Upoznavanje studenata sa teoretskim osnovama i mehanizmima enzimatskih reakcija, kontrolom metaboličkih procesa na nivou ćelije, metabolizmom osnovnih organskih materija (lipida, aminokiselina i ugljikohidrata) te razumijevanje koncepta ciljnog tkiva.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Ovladavanje teorijskim principima biohemijsko-fizioloških procesa u organizmu i savladavanje osnovnih postupaka laboratorijske prakse, kao i razumijevanje regulatornih mehanizama na molekularnom nivou.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada					
		Kontakt					Samo- stalno
		P	V	S	K	Ukupno	
1	<i>Uvod: Enzimi</i> (uvod, hemjska priroda enzima, specifičnost, klasifikacija enzima). <i>Priroda katalitičkih procesa</i> (reakcija enzim - supstrat, Aktivacija supstrata, Koenzimi i aktivatori, mehanizam djelovanja enzima, izoenzimi, inhibitori enzimatskih reakcija, intracelularna raspodjela enzima, isplavlivanje enzima, topohemija enzima).	6	7	2	2	17	1
2	<i>Biološka energetika:</i> Pojam slobodne energije. Anabolički i katabolički procesi u biosistemima. Reverzibilnost bioloških reakcija. Energetika anaboličkih reakcija. Osobine i uloga ATP-a. <i>Opće osobine pojedinih klasa enzima. Enzimopatije.</i> <i>Biološke oksidacije</i> (enzimi i koenzimi uključeni u oksido-reduktivne procese, respiratorni lanac, uloga respiratornog lanca u hvatanju energije, mehanizam oksidativne fosforilacije).	8	3	2	2	15	2
3	<i>Metabolizam: Uvod.</i> Bazalni metabolizam. Mjerenje energetske potrebe. Elementi prehrane, preporuke dnevno potrebnih količina; <i>Metabolizam ugljikohidrata:</i> (Intermedijarni metabolizam ugljikohidrata. Glikoliza. Oksidacija piruvata do acetyl CoA. Nastajanje i razlaganje glikogena. Glikogeneta. Glikogenoliza. Pentozo-fosfatni put. Glukoneogeneza. Drugi metabolički putevi glukoze. Metabolizam fruktoze, metabolizam galaktoze); <i>Metabolizam lipida:</i> (Oksidacija triglicerola. Biosinteza lipida. Metabolizam nezasićenih i esencijalnih masnih kiselina. Metabolizam masnog tkiva i mobilizacija masti. Metabolizam lipoproteina krvne plazme. Uloga jetre u metabolizmu lipida. Ketoza. Metabolizam holesterola).	12	5	4	4	25	5

4	<i>Regulacija metabolizma ugljikohidrata i masti:</i> Opći principi regulacije metaboličkih puteva. Regulacija metabolizma ugljikohidrata. Regulacija metabolizma ugljikohidrata na enzimskom i ćelijskom nivou. Regulacija sinteze masnih kiselina. Lipogeneza. Regulacija ketogeneze.	3	5	1	1	10	4
5	<i>Katabolizam i anabolizam aminokiselina:</i> (Uloga i sudbina bjelančevina i aminokiseline. Dezaminacija. Specifični metabolizam pojedinih aminokiselina. Priroda konačnih produkata koji sadrže azot. Sinteza konačnih produkata: karbamid, mokraćna kiselina. Esencijalne i neesencijalne aminokiseline. Konverzija aminokiselina u specijalizirane produkte. Metabolizam kreatina i kreatinina. <i>Metabolizam derivata purina:</i> (Nukleoproteini. Nukleinske kiseline. Probava nukleoproteina. Stvaranje azotnih baza. Razgradnja i sinteza nukleozida i nukleotida. Uloga nukleotida i nukleozida. Metabolizam purinskih baza. Metabolizam mokraćne kiseline).	10	3	2	2	17	5
6	<i>Hemija i funkcija hormona:</i> (Hipofiza: adenohipofiza, hormoni adenohipofize, srednji režanj hipofize, stražnji režanj hipofize. Tireoidea. Paratireoidne žlijezde. Pankreas: inzulin, glukagon. Hormoni nadbubrežnih žlijezda. Spolni hormoni. Gastrointestinalni hormoni).	3	2	1	1	7	5
7	<i>Metabolizam vode i minerala:</i> (metabolizam vode, metabolizam minerala: kalcij, kalij, natrij, fosfor, magnezij, Na-K pumpa, hlor, sumpor, oligoelementi).	3	5	0,5	0,5	9	3
Ukupno		45	30	12,5	12,5	100	25

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja – kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit ³	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Aktivnost u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama i predavanjima. Aktivnost studenata na predavanjima se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje angažman studenta na predavanjima

(aktivnost) kao i realizaciju seminarskog rada. Aktivnost studenta na vježbama se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje: pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tokom vježbi, kao i izradu projekta.

^{2.} Ukupno jedan test tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

^{3.} Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test.

G. LITERATURA

Obavezna

Miholjčić, M. (1988). *Biohemija*. Sarajevo: Svjetlost.

Karlson, P. (1993). *Biokemija*. Zagreb: Školska knjiga.

Hasković, E. & Suljević D. (2011). *Praktikum iz biohemije*. Sarajevo: Prirodno-matematički fakultet Sarajevo.

Dopunska

Strayer, L. (1991). *Biokemija*. Zagreb: Školska knjiga.

Šifra modula	FRI333	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

FIZIOLOGIJA RIBA
NASTAVNI PROGRAM (I CIKLUS)

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Biohemija i fiziologija				
Semestar	VI				
Naziv modula	FIZIOLOGIJA RIBA				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	4				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Seminari	Konsultacije
	80	30	30	10	10
Samostalni rad (sati)	20				

B. CILJEVI MODULA

Glavni ciljevi realizacije ovog programa su upoznavanje studenata sa osnovnim značajkama fiziologije riba unutar koje se proučavaju svi sistemi.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Posebni zadaci ovog programa svoju težinu nalaze u praktičnoj primjeni i izvođenju laboratorijskih analiza hematoloških parametara, primjenom odgovarajućih hematoloških tehnika za bojenje i pravljenje krvnih rastvora.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Realizacijom navedenih ciljeva i zadataka ovog modula omogućuje se dalja primjena ovih analiza u istraživačke svrhe kao i proučavanje fizioloških odnosno hematoloških parametara a što omogućuje jasniju spoznaju i uvid u osnovne značajke fiziologije riba.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Rad na fakultetu-Kontakt					Samo stalno
		P	V	S	K	Ukupno	
1	<i>Fizičko-hemijske osobine vode</i> : Eutrofikacija. Zagađivači vode (prirodni i antropogeni izvori). Faktori trofičnosti vode.	3	4		1	8	2
2	<i>Glavni oblici tijela slatkovodnih i morskih vrsta riba</i> .	2	1		1	4	1
3	<i>Sistemi organa kod riba</i> : Cirkulatorni sistem. Digestivni sistem. Endokrini sistem. Sistem za reprodukciju. Mišićni sistem. Respiratorni sistem (disanje kod riba, građa škrge).	6	4	2	2	14	4

4	Nervni sistem: Senzorni sistem riba. Fotorecepcija. Hemorecepcija. Elektrorecepcija. Osjetilo vida. Osjetilo mirisa.	4	2	2	1	9	2
5	Hematopoeza kod riba: Identifikacija krvnih stanica. Tehnike bojenja. Funkcija bubrega u hematopoezi.	3	13	2	1	19	4
6	Fiziološke adaptacije kod riba: Morfološko-anatomske strukture i bihevioralno ponašanje. Osmoregulacija morskih i slatkovodnih vrsta. Pigmentacija kod riba. Riblji mjehur i rete mirabile. Funkcija bočne linije. Termoregulacija i termorecepcija. Hipoksija.	7	2	3	2	14	3
7	Uticaj parazita na ponašanje riba. Infektivne bolesti koje se prenose vodom.	2		1	1	4	2
8	Eksperimentalne tehnike: eksperimentalne tehnike u laboratorijskim uslovima. Eksperimentalne tehnike na terenu.	3	4		1	8	2
Ukupno		30	30	10	10	80	20

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit ³	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Aktivnost u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama i predavanjima. Aktivnost studenata na predavanjima se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje angažman studenta na predavanjima (aktivnost) kao i realizaciju seminarskog rada. Aktivnost studenta na vježbama se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje: pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tokom vježbi, kao i izradu projekta.

² Ukupno jedan test tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

³ Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test.

G. LITERATURA

Obavezna

Wood, C. M., Farrell, A. P. & Brauner, C. J. (2011). *Fish Physiology: Homeostasis and Toxicology of Essential Metals*. Massachusetts: Academic Press.

Dopunska

Evans, D. H., Currie, S. & Claiborne, J. B. (2005). *The Physiology of Fishes Third Edition*. Florida: CRC Press.

Šifra modula	FAC332	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

FIZIOLOGIJA ANIMALNE ĆELIJE NASTAVNI PROGRAM (I CIKLUS)

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Biohemija i fiziologija				
Semestar	VI				
Naziv modula	FIZIOLOGIJA ANIMALNE ĆELIJE				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	6				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Seminari	Konsultacije
	120	45	45	15	15
Samostalni rad (sati)	30				

B. CILJEVI MODULA

U toku nastave student treba vladati savremenijim spoznajama iz fiziologije ćelije. Ovaj tip spoznaja trebao bi pomoći studentima da prošire razumijevanje načina funkcionisanja ćelije i njenih subcelularnih odeljaka.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Specifični zadaci modula su da studenti steknu saznanja o mehanizmima koji obezbjeđuju funkcije osnovnih tipova ćelija u organizmu životinja, kao i način funkcionisanja i komunikacije između pojedinih tipova ćelija, te proširivanje znanja o matičnim ćelijama.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Znanja stečena u okviru ovog kursa treba da omoguće studentima da razumiju subcelularne i celularne mehanizme koji obezbjeđuju homeostazu ćelije. Studenti treba da znaju osnovne principe u međućelijskoj komunikaciji koja se ostvaruje preko hemijskih signala. Apsolviranje i osnovnih karakteristika intracelularnih signalnih puteva i načine formiranja mreže za detekciju, transdukciju, transmisiju, propagaciju i amplifikaciju informacija u cilju ostvarivanja adekvatnog biološkog odgovora ćelije.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada					
		Kontakt					Samo– Stalno
		P	V	S	K	Ukupno	
1	Uvod. Transport materija na nivou ćelijske membrane: Membranski proteini; Oblici transporta; Proteinski kanali; Proteinski nosači; Proteinske pumpe; Procesi apsorpcije, adsorbicije, reapsorbicije i sekrecije u organizmu; Hodkin-Huxleyev model.	2	1,5	1	1	5,5	1
2	Bioelektrične pojave na membrani: Membranski, akcioni potencijal i receptorski potencijal; Nernstova jednačina; Efekti naizmjenične i jednosmjerne struje na tkiva; Bioelektrične pojave u srcu.	2	1,5	1	1	5,5	2
3	Fiziološki mehanizmi pojedinačnih ćelija: Fiziološke uloge epitelnih ćelija (potporni, žljezdani i osjetni); Fiziološke uloge ćelija vezivnog tkiva, krvi i RES-a; Fiziološke uloge ćelija nervnog sistema; Fiziološke uloge ćelija mišićnog sistema.	10	12	2	3	27	7
4	Ćelijska komunikacija: Ćelijska sinhronizacija i interakcije; Kontaktna inhibicija; Autokrina, parakrina i endokrina regulacija.	5	3	3	3	14	3
5	Fiziologija citoskeleta: Aktin, miozin i ćelijsko kretanje; Uloge intermedijernih vlakana; Uloge mikrotubula; Mikrotubularni motori i kretanja.	5	7	2	1	15	3
6	Signalni putevi: Tipovi receptora; Sekundarni glasnici; Transkripcioni faktori; Važni signalni putevi; Vezikularni transport; Depozicija materija u ćeliji; Ćelijsko preživljavanje.	3	2	1	0,5	6,5	1,5
7	Kinetika ćelija: Fiziološke značajke ćelija sa cilijama; Fiziološke značajke ćelija sa mikrovilima; Fiziološke značajke kretanja ćelija (hemotaksija).	3	2	1	0,5	6,5	1,5
8	Ćelijski razvoj: Osobine embrionalnih ćelija; Održavanje pluripotentnog stanja; Diferencijacija ćelija; Dediferencijacija ćelija; Mehanizmi reparacije ćelija i tkiva.	5	6	2	1	14	4
9	Ćelijski odgovori na stres: Molekularni mehanizmi odgovora na stres (šaperoni); Adaptacije ćelija na stresna stanja; Citoliza.	5	3	1	2	11	3

10	Ćelijski memorijski moduli: Memorijske ćelije (B i T memorijske ćelije); Generalni mehanizmi pohranjivanja informacije u ćeliji; Mehanizmi pohranjivanja podataka u nervnim ćelijama.	5	7	1	2	15	4
Ukupno		45	45	15	15	120	30

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit ³	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹. Aktivnost u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama i predavanjima. Aktivnost studenata na predavanjima boduje se sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje angažman studenta na predavanjima (aktivnost) kao i realizaciju seminarskog rada. Aktivnost studenta na vježbama boduje se sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje: pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tijekom vježbi, kao i izradu projekta.

². Ukupno jedan test tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

³. Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test.

G. LITERATURA

Obavezna

Suljević, D. & Mehinović, L. (2014). Fiziologija homeostaze. Sarajevo: Prirodno-matematički fakultet Univerziteta u Sarajevu.

Sperelakis, N. (2001). *Cell Physiology Source Book: A Molecular Approach*. Massachusetts: Academic Press.

Aidley, D. J. (2001). *The Physiology of Excitable cells*. London: Cambridge University Press.

Andrić, S. i Kostić, T. (2007). *Mehanizmi ćelijske komunikacije*. Wien:WUS Austria.

Bolander, F. F. (2004). *Molecular Endocrinology*. Massachusetts: Elsevier Academic Press.

Dopunska:

Hancock, J.T. (2005). *Cell Signaling*. London: Oxford University Press.

Gomperts, B. D., Kramer, I. M. & Tatham, P. E. R. (2005). *Signal Transduction*. Massachusetts: Elsevier Academic Press.

Šifra modula	ETO307	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

ETOLOGIJA (A)
NASTAVNI PROGRAM (I CIKLUS)

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički					
Odsjek	Biologija					
Smjer	Nastavnički, Biohemija i fiziologija, Ekologija, Genetika, Mikrobiologija					
Semestar	VI					
Naziv modula	ETOLOGIJA					
Tip modula	Obavezni					
Broj kreditnih bodova	6					
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Seminari	Konsultacije	Teren
	120	45	45	15	8	7*
Samostalni rad (sati)	30					

* Terenska nastava izvodit će se za sve smjerove u VIII semestru, uz terensku nastavu iz ekološke grupe kolegija

B. CILJEVI MODULA

Modul omogućava razumijevanja biologije i psihologije ponašanja: uzroka, obrazaca te različitih bihevioranih mehanizama. Polazi se od fiziološko-anatomske osnove receptorskog, živčano-endokrinog i efektorskog sustava – od najjednostavnijih do najsloženijih oblika te razmatra individualno i društveno ponašanje sa osvrtom na temelje razvoja društava i interspecijsko udruživanje. Takav pristup omogućava da se fenomenologija ponašanja argumentirano objasni kauzalnim povezivanjem sa njegovom biološkom suštinom.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Posebni zadaci su usmjereni ka spoznaji prirode i ovisnosti individualnog, grupnog i društvenog ponašanja, te shvaćanja uslovljenosti ponašanja životinja i ljudi u skladu sa njihovim genetičko-fiziološkim profilom te odnosom prema vlastitom integritetu u različitim situacijama.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Realizacija ciljeva i zadataka ovog modula doprinosi novim spoznajama o kompleksnosti interakcija genetičkih, fizioloških i ekoloških faktora u različitim oblicima ponašanja životinja i ljudi. To rezultira i spoznajom opće individualne i grupne međuovisnosti ponašanja u prirodnim i antropogenim ekosustavima.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada							Samo-stalno
		Kontakt						Ukupno	
		P	V	S	K	T			
1	<i>Etologija – nauka o ponašanju</i> : Biologija i psihologija ponašanja – položaj etologije u sistemu bioloških nauka. Razvoj i područja biologije ponašanja životinja i ljudi.	3	6	2	1	0	12	2	
2	<i>Obrasci ponašanja</i> : Ponašanje jednostaničnih organizama. Ponašanje i refleksi. Upravljanje ponašanjem; <i>Bihevioralni mehanizmi</i> : Spolni dimorfizam, Mimikrija, Kamuflaža	3	6	3	1	1	14	5	
3	<i>Genetika ponašanja</i> : Genetička osnova različitih ponašanja; Evolucijski stabilne strategije ponašanja; Polimorfizam i jedinice selekcije; Molekularne metode. Značaj epigenetičkih modifikacija patologiji ponašanja	3	-	-	2	0	5	5	
4	<i>Fiziološko–anatomske osnove ponašanja</i> : Prijem i obrada informacija i upravljanje ponašanjem. Morfološke strukture: rete mirabile, grlene vreće; <i>Fiziološke prilagodbe</i> : Torpiditet, Hibernacija, Light hibernacija, Estivacija, Adaptivna heterotermija, Kleptotermija, Gigantotermija	12	3	2	1	1	19	5	
5	<i>Individualno ponašanje</i> : Instinktivno ponašanje i njegovi obrasci. Uloga i značaj ključne draži i signalnog komuniciranja. Vremenska i hijerarhijska organizacija instinktivnog ponašanja. Razvoj – genetika, ontogeneza i filogeneza ponašanja. Ritmovi ponašanja, orijentacija u prostoru i migracije. Pinealna žlijeza i cirkularni ritam Učenje i naučeno ponašanje. Viši oblici učenja i razumno ponašanje	12	12	2	1	2	29	5	
6	<i>Međindividualno ponašanje</i> : Komuniciranje i kooperacija, Eholokacija, Agonističko i agresivno ponašanje – priroda i obrasci. Teritorijalnost. Seksualno ponašanje, Roditeljsko ponašanje.	6	12	6	0	3	27	4	
7	<i>Društveno ponašanje</i> : Društvene zajednice – otvorena i zatvorena društva. Ljudska društva i sociobiologija. Razvoj veza i odnosa u društvima i socijalizacija. Kultura – tradicija i “kultura” životinja. Interspecijsko udruživanje.	6	6	-	2	0	14	4	
Ukupno		45	45	15	8	7	120	30	

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja – kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 – 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit ³	45	25	85 – 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Aktivnost u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama i predavanjima. Aktivnost studenata na predavanjima boduje se sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje angažman studenta na predavanjima (aktivnost) kao i realizaciju seminarskog rada. Aktivnost studenta na vježbama boduje se sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje: pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tijekom vježbi, kao i izradu projekta.

² Ukupno jedan test tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

³ Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test.

G. LITERATURA

Drickamer, L. C., Vessey, S. H. & Meikle, D. (1996). *Animal Behavior – Mechanisms, Ecology, Evolution*. New York: McGraw-Hill.

Hadžiselimović, R. & Maslić, E. (1999). *Osnovi etologije – Biologija ponašanja životinja i ljudi*. Sarajevo: Sarajevo Publishing.

Immelman, K. & Beer C. (1989). *A Dictionary of Ethology*. London: Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.

Ploger, J. B. & Yasukawa, K. (2003). *Exploring Animal Behavior in Laboratory and Field - An Hypothesis - Testing Approach to the Development, Causation, Function and Evolution of Animal Behavior*. New York: Academic Press.

Reznikova, Z. (2008). *Experimental paradigms for studying cognition and communication in ants* (Hymenoptera: Formicidae). Vienna: Myrmecological News, 11-201/214.

1	Uvod. Historijski pregled razvoja kulture <i>in vitro</i> . Primjena kulture <i>in vitro</i> .	3	2	-		5	
2	Laboratorij, laboratorijska oprema, podloge. Neorganski i organski dodaci. Agar. pH vrijednost hranjivih podloga.	3	4	-	-	7	5
3	Utjecaj fizičko-hemijskih faktora na rast biljaka u kulturi <i>in vitro</i> . Podloge. Regulatori rasta biljaka. Temperatura. Vlažnost. Svjetlost.	9	6	-	-	15	5
4	Tipovi kulture <i>in vitro</i> . Mikropropagacija. Propagacija iz aksilarnih pupova ili izdanaka.	10	6	4	4	24	5
5	Adventivna regeneracija. Direktna i indirektna organogeneza. Kultura meristema.	10	6	3,5	3,5	23	5
6	Somatska embriogeneza. Varijacije u kulturi <i>in vitro</i> . Čuvanje biljnog genofonda kulturom <i>in vitro</i> . Genetička transformacija biljaka i genetičko inženjerstvo. Proizvodnja bioloških tvari kulturom <i>in vitro</i> .	10	6	5	5	26	5
Ukupno		45	30	12,5	12,5	100	25

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit ³	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹: Aktivnost u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama i predavanjima. Aktivnost studenata na predavanjima se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje angažman studenta na predavanjima (aktivnost) kao i realizaciju seminarskog rada. Aktivnost studenta na vježbama se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje: pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tokom vježbi, kao i izradu projekta.

²: Ukupno jedan test tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

³: Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test.

G. LITERATURA

Obavezna

Parić, A., Pustahija, F., & Karalija, E. (2011). *Propagacija biljaka kulturom in vitro*. Sarajevo: Prirodno-matematički fakultet.

Pustahija, F., Parić, A., Karalija, E., & Čakar, J. (2013). *Propagacija biljaka kulturom in vitro, Laboratorijski praktikum*. Sarajevo: Šumarski fakultet, Univerzitet u Sarajevu.

Dopunska

Jelaska, S. (1994). *Kultura biljnih stanica i tkiva*. Zagreb: Školska knjiga.

- Mededović, S., & Ferhatović, Dž. (2003). *Klonska proizvodnja sadnica drveća i grmlja*. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu.
- Vinterhalter, D., & Vinterhalter, B. (1996). *Kultura in vitro i mikropropagacija biljaka*. Beograd: Axial P.O.
- Bajrović, K., Jevrić-Čaušević, A., & Hadžiselimović, R. (2005). *Uvod u genetičko inženjerstvo i biotehnologiju*. Sarajevo: Institut za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju.
- Kapur Pojskić, L. (2014). *Uvod u genetičko inženjerstvo i biotehnologiju*, drugo izdanje. Sarajevo: Institut za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju, Univerzitet u Sarajevu.

Šifra modula	UFŽ313	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

UPOREDNA FIZIOLOGIJA ŽIVOTINJA
NASTAVNI PROGRAM (I CIKLUS)

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Biohemija i fiziologija				
Semestar	VI				
Naziv modula	UPOREDNA FIZIOLOGIJA ŽIVOTINJA				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	5				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Seminari	Konsultacije
	100	45	30	12,5	12,5
Samostalni rad (sati)	25				

B. CILJEVI MODULA

Predmet obuhvata komparativni prikaz funkcionalnih sistema protozoa i metazoa. Posebno su naglašeni konvergentni i divergentni evolutivni pravci u razvoju pojedinih funkcionalnih sistema. Ističe jedinstvo evolutivnog razvoja vrste, a organizam proučava kao otvoren samoregulatorni sistem. U uporednom pregledu funkcionalnih sistema primijenjena su dva kriterija – taksonomski i ekološki. Otuda su izlaganja organizovana i prema životnoj sredini. Date su opće i posebne fiziološke karakteristike organizama koji nastanjuju vodenu sredinu (marini i slatkovodni), a potom kopnenih organizama. Pregled pojedinih funkcionalnih sistema slijedi dosljedno ovaj pristup.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Posebni zadaci ovog programa svoju težinu nalaze u međudjelovanju faktora sredine i organizma od čije međuovisnosti ovise najsloženiji metabolički procesi unutar organizma, kao i jedinstvena integracija svih fizioloških pojava i njihova ovisnost i veza sa drugim organskim sistemima, među kojima presudan uticaj u kontroli i regulaciji navedenih parametara imaju uticaji nervnog i endokrinog sistema.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Realizacijom navedenih ciljeva i zadataka ovog modula omogućuje se spoznaja i poimanje kompleksnih životnih procesa kao i značaj fizioloških i biohemijskih mehanizama koji upravljaju organizmom kao nosiocem svih procesa i pojava, koji djeluju unutar organizma kao cjeline i čijom se regulacijom i međuzavisnošću njegovih podsistema održava njegova homeostaza. To rezultira potrebom i neophodnosti detaljnog proučavanja fizioloških procesa u cilju potpunijeg informisanja i savladavanjem znanja kako bi i studenti ovladali kompleksnošću i integralnošću procesa u organizmu.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada					
		Kontakt					Samo- stalno
		P	V	S	K	Ukupno	
1	<i>Uvod:</i> Upoznavanje sa predmetom, metodama i historijatom fiziologije.	1	1			2	1
2	<i>Ishrana i varenje:</i> Osnovne odlike ishrane životinja. Smisao varenja hrane. Prostorna i vremenska organizacija varenja hrane. Mehanički i enzimatski mehanizmi obrade hrane. Transport hrane u digestivnom traktu. Karakteristike enzima - specifičnost, optimalni uvjeti djelovanja. Osnovne osobine enzimatskih reakcija. Michaelis-Mentenova konstanta. Vrste enzima i njihova klasifikacija. Sinteza enzima i načini sekrecije glandularnih ćelija. Genetička kontrola sinteze enzima. Aktivacija enzima. Regulacija enzimske aktivnosti i mehanizam povratne sprege. Procesi resorpcije svarenih materija. Ekskrementi. Varenje u sisara. Varenje u ustima. Varenje u jednkomornom želucu. Varenje u tankom crijevu. Pankreasni sokovi. Jetra i žuč. Resorpcija. Procesi u debelom crijevu, formiranje izmeta i defekacija. Regulacija procesa varenja.	3	2	1	1	7	3
3	<i>Vitamini:</i> Mehanizam djelovanja. Vrste vitamina i njihove uloge.	2				2	2
4	<i>Disanje:</i> Razmjena gasova između organizma i sredine. Rastvorljivost gasova. Transport gasova u rastvorenom obliku i vezanih za pigmente za disanje. Disanje u sisara. Razmjena gasova u plućima. Disanje u vodenoj sredini. Disanje u vazdušnoj sredini. Disajni pokreti i plućna ventilacija. Plućni volumeni i kapaciteti. Razmjena gasova u plućima i tkivima. Regulacija disanja. Kiseonik u ćelijskom disanju. Ugljen dioksid.	5	2	3	1	11	4

5	<i>Tjelesne tečnosti:</i> Vrste tjelesnih tečnosti životinja. Sastav intracelularne i ekstracelularnih tjelesnih tečnosti sisara. Pojam homeostaze. Tjelesne tečnosti sisara. Krv i limfa. Uloga krvi. Sastav krvi. Plazma i serum. Puferi krvi. Čelije tjelesnih tečnosti. Eritrociti: osobine, sastav, prijenos gasova. Leukociti: tipovi i funkcije. Imuni sistem: pojam antigena i antitijela. Primarni i sekundarni imuni odgovor. Vrste antitijela. Hematopoetska tkiva i regulacija hematopoeze. Trombociti i koagulacija krvi. Krvne grupe i pojam histokompatibilnosti.	13	14	4	2	33	4
6	<i>Cirkulacija tjelesnih tečnosti:</i> Tipovi sistema cirkulacije. Sistem cirkulacije u sisara. Kretanje krvi kroz arterije i vene. Srce. Fiziologija srčane kontrakcije. Regulacija rada srca. Krvni pritisak. Regulacija krvnog pritiska. Kapilarna mreža i razmjena materija. Limfotok.	3	2	2	2	9	2
7	<i>Metabolizam:</i> Energetski bilans organizma. Intermedijarni metabolizam ugljenih hidrata, masti i bjelancevina. Fiziološko vrednovanje hrane. Metabolizam vode i mineralnih materija.	3	1	0	1	5	1
8	<i>Ekskrecija:</i> Ekskrecija u sisara. Proces u pojedinim dijelovima nefrona. Primarna i sekundarna mokraća. Regulacija ekskrecije.	5	2	0	1	8	1
9	<i>Endokrini sistem:</i> Hormoni i mehanizam njihovog djelovanja. Receptori hormona i glasnici. Endokrini sistem sisara. Sekrecija, transport i inaktivacija hormona. Endokrine žlijezde i djelovanje njihovih hormona.	3	1	1	2	7	2
10	<i>Fiziologija nervnog sistema:</i> Neuron. Električne pojave u nervnim ćelijama. Sinapsa i neurotransmiteri. Funkcija perifernog nervnog sistema. Receptori. Centralni nervni sistem: osobine i funkcije. Refleksi.	5	4	1	2	12	4
11	<i>Fiziologija čula:</i> Kožna, duboka i visceralna osetljivost. Vid. Sluh i ravnoteža. Miris i ukus.	2	1	0,5	0,5	4	1
Ukupno		45	30	12,5	12,5	100	25

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja – kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 – 74,99	7	D

			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit ³	45	25	85 – 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Aktivnost u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama i predavanjima. Aktivnost studenata na predavanjima se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje angažman studenta na predavanjima (aktivnost) kao i realizaciju seminarskog rada. Aktivnost studenta na vježbama se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje: pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tokom vježbi, kao i izradu projekta.

² Ukupno jedan test tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

³ Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test

G. LITERATURA

Obavezna

Hasković, E. (2013). *Komparativna fiziologija I*. Sarajevo: Sarajevo publishing.

Guyton, A. (2000). *Fiziologija čovjeka*. Zagreb: Medicinska naklada.

Prosser, C. (2002). *Comparative Animal Physiology*. London: W.B. Saunders Company.

Hasković, E. & Ivanc, A. (2007). *Praktikum Uporedne fiziologije životinja i čovjeka*.

Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu.

Dopunska

Stefanović, S. (1989). *Hematologija*. Beograd-Zagreb: Medicinska knjiga.

Kibble, J. & Halsey, C. R. (2013). *Medicinska fiziologija*. Novi Sad: Data Status.

Hamamdžić, M. & Hodžić, A. (2010). *Fiziologija probave u domaćih životinja*. Sarajevo:

Bemust.

Suljević D., & Mehinović, L. (2014). *Fiziologija homeostaze*. Prirodno-matematički fakultet

Sarajevo.

ČETVRTA GODINA

SMJER BIOHEMIJA I FIZIOLOGIJA – GODINA IV

R.br.	Naziv predmeta	Semestar	Broj kredita	Predavanja	Vježbe	Seminarski	Konsultacije	Teren	Samostalno
1	BIOMEDICINA	VII	6	45	45	15	15	-	30
2	EKOLOGIJA (B)		5	45	30	-	12,5	12,5	25
3	ENZIMOLOGIJA		5	45	30	12,5	12,5	-	25
4	IMUNOLOGIJA		5	45	30	12,5	12,5	-	25
5	MOLEKULARNE METODE U BIOLOGIJI		5	45	30	12,5	12,5	-	25
6	REGULACIJA RAZVIĆA BILJAKA		4	30	30	10	10	-	20
	UKUPNO			30					
1	FIZIOLOŠKE ADAPTACIJE	VIII	4	30	30	10	10	-	20
2	KOMPARATIVNA HEMATOLOGIJA		4	30	30	10	10	-	20
3	NUTROLOGIJA		4	30	30	10	10	-	20
4	OPĆA I MOLEKULARNA EVOLUCIJA		5	45	30	8	7	10	25
5	REGULATORNI MEHANIZMI ŽIVOTINJA		5	45	30	12,5	12,5	-	25
6	BIOSTATISTIKA (B)		4	30	30	10	10		20
8	ZAVRŠNI RAD PRVOG CIKLUSA		4/2*						
	UKUPNO		30						

*Završni rad prvog ciklusa student može realizirati na dva načina:

1. Završni rad prvog ciklusa nosit će četiri ECTS ako uključuje i eksperimentalno istraživanje.
2. Završni rad prvog ciklusa nosit će dva ECTS ako je realiziran u vidu teoretskog (seminarskog) rada, te je student u tom slučaju dužan izabrati još jedan izborni predmet u osmom semestru (koji nosi dva kredita) kako bi ostvario potrebnih 30 ECTS.

Šifra modula	BIM408	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

BIOMEDICINA
NASTAVNI PROGRAM (I CIKLUS)

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Biohemija i fiziologija				
Semestar	VII				
Naziv modula	BIOMEDICINA				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	6				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Seminari	Konsultacije
	120	45	45	15	15
Samostalni rad (sati)	30				
Ukupno sati	150				

B. CILJEVI MODULA

U toku nastave studenti bi trebali ovladati najnovijim teorijskim i praktičnim znanjima iz osnovnih oblasti biomedicine kao što su: molekularna dogma, edukacija i bioetika, homeostaza, genomska proteinska biomedicina, odabrana područjia istraživačke biomedicine, biosignalima i biomaterijalima.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Praktična primjena pojedinih dostignuća iz biologije (u izvodljivom obimu), a koja su primjenjiva u humanoj i animalnoj medicini, poljoprivredi, biotehnologiji, farmaciji i ekologiji.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Usvajanje fundamentalnih i aplikativnih znanja iz biomedicine, a što će biti iskazano kroz sve oblike provjere date u silabusu ovog predmeta.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Rad na fakultetu - Kontakt					Samo- stalno
		P	V	S	K	Ukupno	
1.	I/ Uvod 1. Celularn-tjelesna organizacija 2. Molekularna dogma života 3. Edukacija i bioetika	3	3	1	1	8	1
2.	II/ Genomsko proteinska biomedicina 4. Proteinski inženjering 5. Monoklonalna antitijela 6. Sredstva za analizu genoma 7. Produkcija vakcina - DNK vakcine 8. Gensko proteinska terapija 9. Antisens tehnologija 10. Metabolički inženjering 11. Čelijski inženjering. Stem ćelije -Banka krvi iz pupčane vrpce 12. Tkivni inženjering. Implementacija tkivnog inženjeringstva. Budući pravci: funkcionalni tkivni inženjering 13. Dizajniranje porodice 14. DNK u forenzici 15. Transgenske biljke 16. Transgenske životinje 17. Hrana i kancer, stres i kancer 18. Mehanizmi djelovanja otrova 19. Autoimune bolesti 20. Neurodegenerativne bolesti 21. Pandemijske bolesti 22. Nanotehnologija	21	21	8	8	58	15
	III/ Odabrana područja biomedicine: 23. Biologija kancera 24. Čelijska i razvojna biologija 25. Čelijski signali 26. Genetika 27. Imunologija 28. Molekularna biologija 29. Neurobiologija 30. Višedimenzionalna medicina: mrežasto razmišljanje. 31. Biološki sat	12	12	4	4	32	7

4.	III / Biosignali 32. Biofizička osnova biosignala 33. Karakteristike biosignala 34. Biološki signali 35. Bioelektrični fenomeni. Talasi, frekvencije 36. Priroda bioloških informacija 47. Bioinformativna tehnologija 38. Interakcija svjetlosti i biološkog tkiva 39. Hromoterapija	7	7	2	2	18	5
5.	IV / Biomaterijali 40. Od protetike do regeneracije	2	2			4	2
Ukupno		45	45	15	15	120	30

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja – kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit ³	45	25	85 - 94,99	9	B
Ukupno	100	55	95 -100	10	A

¹Aktivnost u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama i predavanjima. Aktivnost studenata na predavanjima se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje angažman studenta na predavanjima (aktivnost) kao i realizaciju seminarskog rada. Aktivnost studenta na vježbama se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje: pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tokom vježbi, kao i izradu projekta.

² Ukupno jedan test tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela

³ Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test.

G. LITERATURA

Obavezna

Domach, M. (2009). *Introduction to Biomedical Engineering*. Prentice Hall.

Bronzino, J. D. (2006). *Biomedical Engineering Fundamentals*. Taylor & Francis Group, LLC.

Enderle, J. D., Susan, M., Blanchard, J., & Bronzino, D. (2005). *Introduction to biomedical engineering*. Amsterdam: Elsevier Inc.

Saltzman, W. M. (2009). *Biomedical Engineering*. Cambridge: Cambridge University Pres.

Šifra modula	EKO422	Fakultet	
--------------	--------	----------	--

Modul

EKOLOGIJA (B)

NASTAVNI PROGRAM

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Biohemija i fiziologija i Genetika				
Semestar	VII				
Naziv modula	EKOLOGIJA-B				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	5				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Teren	Konsultacije
	100	45	30	12,5	12,5
Samostalni rad (sati)	25				

B. CILJEVI MODULA

Osnovni cilj programa modula Ekologija je sticanje znanja o osnovnim ekološkim faktorima i njihovom kompleksnom djelovanju, osnovnim ekološkim zakonima u svim sferama života, spoznaja pojma ekologija, te sticanje znanja o temeljnim postulatima ekologije kao znanosti i usvajanje znanja o temeljnim ustrojstvima procesa kruženja materije i prometa energije kao osnove za shvatanje oblika ekoloških integracija.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Specifični zadatak modula Ekologija je produbljivanje interesa za raznolikost biološke organizacije na lokalnom i globalnom nivou, te interesa o biogeografiji Dinarida, i strukturi i dinamici ekosistema na planeti Zemlji. Ovom cilju su podređeni svi vidovi praktične i teoretske nastave.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Realizacija ciljeva i zadataka ovog modula rezultira osnovnim znanjima o ekološkim faktorima i njihovoj distribuciji u sferama života, te zakonitostima produkcije biomase, što predstavlja bazu za razumjevanje prostorne i vremenske distribucije svih nivoa ekoloških integracija a posebno ekosistema.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada					
		Kontakt					Samo-stalno
		P	V	T	K	Ukupno	
1	<i>Osnovni pojmovi:</i> Definicija, cilj, predmet ekologije. Konceptija ekoloških modela. Nivoi ekološke integracije. Osnovne ekološke jedinice.	3	3	2		8	2
2	<i>Ekološki faktori:</i> Ekološke faktori-definicija i podjela. Značaj i djelovanje ekoloških faktora. Pojam ekološke valence. Adaptacija, ekološka niša i životna forma. Osnovni ekološki zakoni. Zakon razvoja, rasta i produkcije kod biljaka. Zakon minimuma. Mitscherlich-ov zakon o djelovanju vegetacijskih faktora. Značaj kompleksnog djelovanja ekoloških faktora. <i>Sfere života:</i> Litosfera-definicija stijene i podjela. Pedosfera-tipovi zemljišta. Atmosfera. Hidrosfera.	5	3	2	2	12	5
3	<i>Promet materije i energije:</i> Kruženje materije. Biogeohemijski ciklusi. Osnove produkcije i dekompozicije organske materije. Zakonitosti produkcije biomase. Primarna i sekundarna produkcija.	5	3	2	2	12	5
4	<i>Oblici ekološke integracije:</i> Populacija-pojam i konceptija. Biocenoza-pojam i konceptija., prostorna i vremenska organizacija. Fitocenoza. Ekosistem-pojam i konceptija. Dinamika ekosistema. Horologija.	8	8	2	2	20	5
5	<i>Planeta Zemlja kao ekosustav:</i> Koncept integrativnosti ekologije. Ekološke osnove prirodne selekcije. Razvoj živog svijeta kroz geološke periode. Distribucija života na Zemlji. Globalna distribucija ekoloških uslova na planeti Zemlji. <i>Resursi:</i> Energija resursa. Obnovljivi i neobnovljivi resursi. Korištenje i upotreba resursa. Upravljanje resursima. Trajno održivi razvoj.	8	8	2	4	22	5
6	<i>Biodiverzitet: Pojam. Nivoi biodiverziteta. Strategije biodiverziteta. Ciljevi i mjere. Biomonitoring i Konzervacija: Definicija pojmova. Bioindikacija-razvoj indikatora. Konzervacija in situ i ex situ. Internacionalne inicijative u konzervaciji. Zaštićena područja.</i>	16	5	2,5	2,5	26	3

Ukupno	45	30	12,5	12,5	100	25
---------------	-----------	-----------	-------------	-------------	------------	-----------

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit ³	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹. Aktivnost u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama i predavanjima. Aktivnost studenata na predavanjima se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje angažman studenta na predavanjima (aktivnost) kao i realizaciju seminarskog rada. Aktivnost studenta na vježbama se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje: pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tokom vježbi, kao i izradu projekta.

². Ukupno jedan test tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno od praktičnog.

³. Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test.

G. LITERATURA:

- Škrijelj, R., Đug, S. (2009): Uvod u ekologiju životinja. Sarajevo: Prirodno-matematički fakultet.
- Đug, S., Škrijelj, R. (2009): Biogeografija. Sarajevo: Prirodno-matematički fakultet.
- Stanković, S. (1969): Ekologija životinja. Zavod za izdavanje udžbenika, Beograd
- Janković, M.M. (1990). Fitogeografija. Naučna knjiga Beograd.
- Lakušić, R. (1983). Ekologija biljaka. I dio. Svjetlost, Sarajevo.
- Begon, M., Harper, J.L., & Townsend, C.R. (1996). Ecology – individuals, populations and communities. Blackwell Science Ltd.
- Odum, E. (1971). Fundamentals Ecology. 3d edition. Philadelphia: Saunders.

Šifra modula	ENZ409	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

ENZIMOLOGIJA NASTAVNI PROGRAM (I CIKLUS)

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Biohemija i fiziologija				
Semestar	VII				
Naziv modula	ENZIMOLOGIJA				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	5				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Seminari	Konsultacije
	100	45	30	12,5	12,5
Samostalni rad (sati)	25				

B. CILJEVI MODULA

Upoznavanje studenata sa osnovnim principima enzimatske reakcije u živim sistemima, kao i kontrolom biokemijskih reakcija pod djelovanjem specifičnih enzima.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Posebna pažnja posvećena je određenim klasama enzima, najznačajnijim enzimima koji se koriste u dijagnostičke svrhe.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Primjena teoretski osnova enzimске reakcije i dijagnostički najvažnijih enzima u praktične svrhe i njihova dalja eksperimentalna i laboratorijska istraživanja.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada					
		Kontakt					Samostal ni rad
		P	V	S	K	Ukupno	
1	<i>Enzimi:</i> Uvod. Karakteristike i značaj enzima kao biokatalizatora. Struktura enzima. Koenzimi (kofermenti). Aktivni centar enzima. Organizacija enzima u ćeliji. Primarna, sekundarna, tercijerna i kvaternarna struktura proteinskih enzima. Protein-coding geni i sinteza proteinskih enzima. Autokatalitička RNA.	8	6	3	1	18	1
2	<i>Klasifikacija enzima:</i> Tipovi klasifikacije enzima. Oksidoreduktaze. Transferaze. Hidrolaze. Liaze. Izomeraze. Ligaze (sintetaze). Intracelularna lokalizacija enzima. Lizozomi.	15	13	5	4	37	4
3	Enzimi u kliničkoj medicini. Organ specifični enzimi i izoenzimi. Organ nespecifični enzimi. Enzimi značajni u dijagnostici infarkta miokarda, oboljenja jetre, pankreasa, prostate, želuca. Tumorski enzimi. Enzimi i autoimuna oboljenja Restrikcijnski enzimi. Dijagnostički testovi bazirani na korištenju enzima: ELISA, LCR, TMA, NASBA, PCR, RFLP, PCR-RFLP	12	12	4	2	30	3
4	Enzimi u metabolizmu DNA i RNA. Replikaze, polimeraze, topoizomeraze, t-RNA sintetaze. Enzimi HIV-a- Integraza, Reverzna transkriptaza, Proteaza. Ribozimi.	10	14	3	3	30	3
Ukupno		45	30	12,5	12,5	100	25

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit ³	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Aktivnost u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama i predavanjima. Aktivnost studenata na predavanjima se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje angažman studenta na predavanjima (aktivnost) kao i realizaciju seminarskog rada. Aktivnost studenta na vježbama se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje: pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tokom vježbi, kao i izradu projekta.

² Ukupno jedan test tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela

³ Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test.

G. LITERATURA

Obavezna

Koraćević, D., & Bjelaković, G. (2003). *Biohemija*. Savremena administracija a.d, Beograd.

Miholjčić, M. (1985). *Enzimologija*. Svjetlost, Sarajevo

Subašić, Đ. (2006). *Molekularna biologija – Primjena u medicini i transgenetici*. KCU, Sarajevo.

Dopunska

Cornish-Bowden, A. (1979). *Fundamentals of Enzyme Kinetics*. London: Butterworth.

Dawes, E. (1980). *Quantitative Problems in Biochemistry*, sixth edition. London: Longman Group Ltd.

Enzyme Nomenclature. Recommendations, 1992 of the Nomenclature Committee of the International Union of Biochemistry and Molecular Biology. London: Academic Press Inc.

Fersht, A. (1985). *Enzyme Structure and Mechanism*. New York: Freeman and Comp.

Karlson, P. (1993). *Biokemija*. Preveli: P. Mildner i B. Mildner. Prijevod (VIII. izdanje) prema XIII. preuređenom izdanju iz 1998. Zagreb: Školska knjiga.

Stryer, L. (1995). *Biochemistry*, fourth edition, Freeman and Com., New York.

Šifra modula	IMU328	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

IMUNOLOGIJA
NASTAVNI PROGRAM (I CIKLUS)

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Biohemija i fiziologija				
Semestar	VII				
Naziv modula	IMUNOLOGIJA				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	5				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Seminari	Konsultacije
	100	45	30	12,5	12,5
Samostalni rad (sati)	25				

B. CILJEVI MODULA

Upoznavanje studenata sa specifičnom sposobnošću viših organizama, a posebno čovjeka u prepoznavanju antigena, te sa sveukupnošću fizioloških procesa odbrane i zaštite organizma od antigena.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Savladavanje osnova imunološke patofiziologije. Razgraničenje adaptibilnog od patološkog u imunskim odgovorima.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Ovladavanje teorijskim principima imunologije i savladavanje osnovnih postupaka imunološke prakse.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada					Samo-stalno
		Kontakt					
		P	V	S	K	Ukupno	
1	<i>Uvod:</i> Definicija i zadaci imunologije. Mjesto imunologije u sistemu bioloških i drugih naučnih disciplina. Imunost i imunitet	2	2			4	

2	<p>Imunitet – atitijela: Osnova specifičnosti. Antitijela (stvaranje antitijela u plazma stanici, primarni i sekundarni odgovor, prirodna antitijela), specifičnost antitijela. Klase antitijela. Mehanizam djelovanja antitijela (spojno mjesto antitijela). Vežanje antigena sa antitijelom (hidrofobne, vodikove veze, Van- der Waalove sile). Antigeni. Imunoglobulini; Struktura imunoglobulina (teški i laki lanci). Teorije o sintezi antitijela (selektivna teorija, model klonske selekcije, genetska teorija o varijabilnosti antitijela). Sinteza imunoglobulina i sistem komplemenata i njihova aktivacija. Varijacije u građi imunoglobulina. Klase imunoglobulina (G,A, M, D, E). Sinteza humoralnih antitijela. Ontogeneza i filogeneza imunološke reakcije.</p>	15	6	2	2	25	6
3	<p>Preosjetljivost: Tipovi preosjetljivosti. Anafilaktička preosjetljivost (anafilaksija - sistemska i atopijska). Citotoksična preosjetljivost (izoimune i autoimune reakcije, reakcije na antitijela). Preosjetljivost uzrokovana kompleksima (višak antitijela, serumska bolest). Preosjetljivost kasnog tipa. Stimulatorna preosjetljivost. Preosjetljivost uzrokovana stanicama</p>	8	6	3	3	20	6
4	<p>Imunost na infekciju: Normalni imunitet; urođena i stečena imunost (specifična i nespecifična). Humoralna i ćelijska imunost (fagocitoza, degranulacija i lučenje sadržaja granula u fagosom, respiratorna eksplozija). Imunost na virusne i parazitske infekcije. Pasivna i aktivna imunizacija (profilaksa i vakcinacija). Imunodeficijencije (deficijencija B i T stanice, prastanice).</p>	9	6	3	3	21	6
5	<p>Transplantacija i imunološko odbacivanje: Vrste transplantacije i transplantacijski antigeni (tipizacija tkiva). Mehanizmi odbacivanja (reakcije transplantata protiv primaoca, uloga humoralnih antitijela, usklađivanje tkiva). Imunosupresija (imunološka tolerantnost i facilitacija). Alotransplantacija.</p>	7	6	2,5	2,5	18	4

6	Autoimunost: Autoimune bolesti i autoantitijela. Autoimuna reakcija i patogeni mehanizmi. Alergijske bolesti (urtikarija, peludna groznica, anafilaksija).	4	4	2	2	12	3
Ukupno		45	30	12,5	12,5	100	25

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja – kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 – 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit ³	45	25	85 – 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Aktivnost u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama i predavanjima. Aktivnost studenata na predavanjima se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje angažman studenta na predavanjima (aktivnost) kao i realizaciju seminarskog rada. Aktivnost studenta na vježbama se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje: pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tokom vježbi, kao i izradu projekta.

² Ukupno jedan test tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela

³ Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test.

G. LITERATURA

Abbas, A. K., & Lichtman, A. H. (2006-07). *Osnovna imunologija. Drugo obnovljeno izdanje.* Beograd: Data status.

Šifra modula	MMB434	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

MOLEKULARNE METODE U BIOLOGIJI
NASTAVNI PROGRAM (I CIKLUS)

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Biohemija i fiziologija				
Semestar	VII				
Naziv modula	MOLEKULARNE METODE U BIOLOGIJI				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	5				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Seminari	Konsultacije
	100	45	30	12,5	12,5
Samostalni rad (sati)	25				
Ukupno sati	125				

B. CILJEVI MODULA

U toku nastave student treba da ovlada znanjima o najsavremenijim tehnikama iz oblasti molekularno-biohemijske dijagnostike.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Praktična primjena pojedinih saznanja iz eksperimentalne biohemije, u izvodljivom obimu, a koja su primjenjiva u naučnoistraživačke i aplikativne svrhe u humanoj i animalnoj medicini, poljoprivredi, biotehnologiji, farmaciji i ekologiji.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Usvojeno znanje iz eksperimentalne biohemije iskazano kroz sve oblike provjere date u silabusu ovog predmeta

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Rad na fakultetu – Kontakt					Samostalno
		P	V	S	K	Ukupno	
1.	Ekstrakcije nukleinskih kiselina	3	3	0,5	0,5	7	1
2.	RFLP metode	2	3	0,5	0,5	6	1
3.	Dizajniranje DNK proba i prajmere	2	3	0,5	0,5	6	1
4.	PCR metode	5	3	0,5	0,5	9	1
5.	Elektroforeze	5	3	0,5	0,5	9	1
6.	Sekvenciranje nikleinskih kiselina	3	3	0,5	0,5	7	1
7.	FISH	2	3	0,5	0,5	6	1
8.	DNA/RNA/Proteinski čipovi	3	3	0,5	0,5	7	1
9.	Flowcitometry	3	3	1	1	8	1
10.	Ekstrakcija proteina	2	3	0,5	0,5	6	2

11.	Sekvenciranje proteina	3		1	1	5	2
12.	Masena spektrometrija	2		1	1	4	2
13.	Protein-protein interakcije	2		1	1	4	2
14.	Posttranslacijske modifikacije	2		1	1	4	2
15.	HPLC	2		1	1	4	2
16.	Elektronska mikroskopija	2		1	1	4	2
17.	NMR	2		1	1	4	2
	Ukupno	45	30	12,5	12,5	100	25

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja – kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 – 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit ³	45	25	85 – 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Aktivnost u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama i predavanjima. Aktivnost studenata na predavanjima se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje angažman studenta na predavanjima (aktivnost) kao i realizaciju seminarskog rada. Aktivnost studenta na vježbama se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje: pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tokom vježbi, kao i izradu projekta.

² Ukupno jedan test tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela

³ Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test.

G. LITERATURA

Obavezna

Jhon, M. W., & Ralph, R. (2008). *Molecular Biometodes*. New York: Humana Press.

Subašić, Đ., Eminović, I., Kurtović-Kozarić, A., & Salimović-Bešić, I. (2012). *Molekularna biologija - primjena u medicini i transgenetici (drugo izdanje)*. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu.

Dopunska

Koraćević, D., & Bjelaković, G. (2003). *Biohemija*. Beograd: Savremena administracija.

Robert, K. (1994). *Protein purification, 3rd ed.* New York: Springer-Verlag.

Pingoud, C. U., Hoggett, J., & Jeltsch, A. (2002). *Biochemical methods, a concise guide for students and researchers*. Weinheim : Wiley-VCH, Verlag GmbH.

Vujčić, Z. (2002). *Eksperimentalna biohemija – praktikum*. Beograd: Rantec.

Jesenovec, N. (1990). *Izabrani postupci analiza u kliničko-biokemijskim laboratorijima*. Zagreb: Društvo medicinskih biokemičara Jugoslavije.

Šifra modula	RRB410	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

REGULACIJA RAZVIĆA BILJAKA
NASTAVNI PROGRAM (I CIKLUS)

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Biohemija i fiziologija				
Semestar	VII				
Naziv modula	REGULACIJA RAZVIĆA BILJAKA				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	4				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Seminari	Konsultacije
	80	30	30	10	10
Samostalni rad (sati)	20				

B. CILJEVI PREDMETA

Opšti ciljevi ovog predmeta su upoznavanje sa osnovnim konceptom razvića biljaka, a uključuje sticanje znanja iz regulacije ćelijskog ciklusa, razvića biljke od embrija do adultnog stadija, te razvojne mehanizme opstanka.

C. SPECIFIČNI ZADACI PREDMETA

Specifični zadaci ovog predmeta uključuju regulaciju ćelijskog ciklusa biljaka na molekularnom nivou i transdukcije signala, te diferencijacije biljnih organa. Specifične razvojne odgovore stimulirane uksinima, sredinskim faktorima, te pokrete biljaka, kao i razvojne odbrambene mehanizme na sredinski stres

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Realizacija ciljeva i zadataka ovog modula doprinosi upoznavanju ključnih procesa razvića biljaka, te rasvjetljavanju odbrambenih mehanizama na sredinski stres.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada					
		Kontakt					Samo– stalno
		P	V	S	K	Ukupno	
1	Regulacija ćelijskog ciklusa. Ćelijski ciklus i kontrolne tačke. Biljni ciklini i CDK. Ubikvitin ovisna proteoliza. CDK fosforilacija. Kontrola ćelijskog ciklusa pri razvoju listova. Endoreduplikacija i razvoj trihoma. Ćelijski ciklus pri razvoju ploda i endosperma. Hormonalana regulacija ćelijskog ciklusa. Ćelijski ciklus pri sredinskom stresu.	4	4	-	1	9	2
2	Transdukcija signala kod biljaka. Mehanizmi transdukcije, transdukcija hormonskih signala. Regulacija C i N metaboličkih puteva. SA signaliziranje. Cirkadijalni ritmovi i signali pri simbiotskim interakcijama	4	2	2	2	10	2
3	Razvoj od klijanca do adultne biljke. Klijanje i rast klijanaca. Rast i diferencijacija izdanaka, lista i korijena. Reprodukcijska, floralni meristemi, formiranje floralnih organa, mikro i makrosporogeneza, polentučak interakcije. Formiranje sjemena i ploda, razvoj endosperma, embriogeneza, rast i razvoj ploda, dormancija pupova i sjemena. Alternativne razvojne strategije, somatska i polenska embriogeneza, formiranje kalusa, oboljenje korijena	6	6	2	1	15	4
4	Auksini i biljni razvoj. Uloga auksina u ćelijskom ciklusu. Auksinska regulacija razvoja embrija. Auksin u regulaciji razvoja vrha izdanka. Uloga u ravoju reproduktivnih organa. Evolucija auksinskog signaliziranja.	2	4		1	7	4
5	Sredinski regulisan biljni razvoj Biljni razvoj regulisan svjetlošću. Fotoreceptori. Transdukcija svjetlosnog signala. Fiziološki odgovor. Fotomorfogeneza. Biljni razvoj regulisan temperaturom. Percepcija temperature. Biljna aklimatizacija i adaptacija na niske i visoke temperature. Vernalizacija. Interakcija svjetlosti i temperature. Temperatura i cirkadijalni ritmovi. Temperatura i biljni imunitet. Temperatura i klimatske promjene.	6	6	2	2	16	2

6	Pokreti biljaka Tropizmi i nastije. Cirkadijalni ritmovi.	2	4	2	1	9	4
7	Odbrambeni mehanizmi biljaka. Regulacija razvoja u svrhu izbjegavanja toksičnosti metala. Biljni imunitet. Biljne obmane.	6	4	2	2	14	2
Ukupno		30	30	10	10	80	20

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit ³	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Aktivnost u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama i predavanjima. Aktivnost studenata na predavanjima se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje angažman studenta na predavanjima (aktivnost) kao i realizaciju seminarskog rada. Aktivnost studenta na vježbama se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje: pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tokom vježbi, kao i izradu projekta.

²Ukupno jedan test tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela

³Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test.

G. LITERATURA

- Zažimalová, E., Petrášek, J., & Benková, E. (2014). *Auxins And Its Role in Plant Development*. Vienna, Austria: Springer-Verlag.
- Inzé, D. (editor) (2007). *Cell Cycle Control and Plant Development*. Oxford, UK: Blackwell Publishing Ltd.
- Raghavan, V. (2000). *Developmental Biology of Flowering Plants*. New York, USA: Springer Science+Business Media.
- Timmerman, M. (editor) (2010). *Plant Development*. Oxford, UK: Elsevier.
- Keara, A.F., & Wigge, P.A. (editors) (2014). *Temperature and Plant Development*. Oxford, UK : Wiley & Sons, Inc.
- Olsen, O. (editor) (2007). *Endosperm. Developmental and Molecular Biology*. Berlin, Heidelberg, Germany: Springer-Verlag.
- Wada, M., Shimazaki, K., & Iino, M. (editors) (2000). *Light Sensing in Plants*. Heidelberg, Germany: Springer-Verlag Berlin.
- Whitelam, G. C., & Halliday, K. J. (editors) (2007). *Light and Plant Development*. Oxford, UK: Blackwell Publishing Ltd.
- Fritig, B., & Legrand, M. (editors) (1993). *Mechanisms of Plant Defense Responses*. Dordrecht, Netherlands: Springer Science+Business Media.
- Walters, D. R. (2011). *Plant Defense. Warding off Attack by Pathogens, Herbivores, and Parasitic Plants*. Oxford, UK: Blackwell Publishing Ltd.

Šifra modula	FAD435	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

FIZIOLOŠKE ADAPTACIJE
NASTAVNI PROGRAM (I CIKLUS)

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Biohemija i fiziologija				
Semestar	VIII				
Naziv modula	FIZIOLOŠKE ADAPTACIJE				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	4				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Seminari	Konsultacije
	80	30	30	10	10
Samostalni rad (sati)	20				

B. CILJEVI MODULA

Upoznavanje studenata sa osnovnim principima i vezama između fizioloških procesa i abiotičkih i biotičkih faktora sredine.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Proširivanje interesa za značaj procesa i pojava na svim nivoima komponenti okoline.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Realizacijom ciljeva ovog modula rezultirat će znanjima o principima i postojanju ekoloških veza na svakom funkcionalnom nivou, posebno uticaj ekoloških faktora na funkcionalno i fiziološko stanje organizma.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada					Samo-stalno
		Kontakt					
		P	V	S	K	Ukupno	
1	<p>Uvod u modul i predmet. Uticaj različitih faktora (abiotskih i biotskih) okoline na biljke. Fotosinteza. Odnos fotosinteze prema svjetlosti: Fiziološke, biohemijske i anatomske adaptacije. Regulacija procesa. Efekat nutrijenata na fotosintezu. Efekat temperature: visokih i niskih temperatura na proces. Uticaj zagađenja zraka. Disanje. Plavljenje, hipoksija i anoksija zemljišta. Inhibicija aerobne respiracije. Fermentacija. Izbjegavanje hipoksije formiranjem aerenhima. Uticaj ostalih faktora okoline na proces disanja. Adaptacije i regulacija procesa. Odnos biljaka prema vodi. Dostupnost vode. Salinitet i temperatura kao faktor suše. Adaptacije na sušu. Izbjegavanje i tolerancija suše. Mineralni nutrijenti. Zemljište i teški metali. Odnos biljaka, adaptacije. Upotreba biljaka za čišćenje zemljišta i voda. Fitoremedijacija. Efekat radijacije i temperature. Adaptacije. Odnos niske temperature i slobodnih radikala i zaštita. Heat-Shock Proteins. Smrzavanje i tolerancija. Rast i razviće. Uticaj različitih faktora spoljašnje sredine. Odnos unutrašnjih i spoljašnjih faktora rasta. Adaptacije. Otpornost biljaka i adaptacije. Uticaj biotskih faktora, simbiotske asocijacije. Alelopatije i odbrana od herbivora. Efekat patogena (mikroorganizama). Interakcije među biljkama.</p>	15	15	5	5	40	10

2	<p>Koncept nastanka adaptacija. Tipovi fizioloških adaptacija (aklimacije, aklimatizacije i adaptacije u užem smislu riječi).</p> <p>Adaptivna vrijednost (fertilitet i vijabilitet). Procjene adaptivne vrijednosti i koeficijenta selekcije. Kompetitivna selekcija. Seksualna selekcija zavisna od učestalosti.</p> <p>Biološki ritmovi (cirkadijani, infradijani i ultradijani, endogeni i egzogeni);</p> <p>Adaptivna heterotermija (torpiditet, hibernacija i estivacija). Frekvencija rada srca i disanja kod životinja u periodu hibernacije.</p> <p>Termoregulacija (poikilotermni i homeotermni organizmi). Osmoregulacija.</p> <p>Stres kao adaptacioni mehanizam; Adaptacija za kompeticiju sperme. Odnos prirodne selekcije i adaptacija. Otrovne životinje.</p> <p>Osnovna fiziološka obilježja i adaptiranost čovjeka i životinjskog svijeta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - okeana, tekućica, tropskih kišnih šuma, savana, umjerenih travnatih oblasti ili prerija, polarnih područja, tundri, pustinja i planina 	15	15	5	5	40	10
Ukupno		30	30	10	10	80	20

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS Ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit ³	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

^{1.} Aktivnost u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama i predavanjima. Aktivnost studenata na predavanjima se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje angažman studenta na predavanjima (aktivnost) kao i realizaciju seminarskog rada. Aktivnost studenta na vježbama se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje: pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tokom vježbi, kao i izradu projekta.

^{2.} Ukupno jedan test tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela

^{3.} Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test.

G. LITERATURA

Obavezna

- Guyton, A. (2000). *Fiziologija čovjeka*. Zagreb: Medicinska naklada.
- Lambers, H., Chapin F. S., & Pons T.L. (2008). *Plant Physiological Ecology, second Edition*. New York: Springer Science+Business Media, LLC.
- Keyse, S. M. (2004). *Stress response-Method and Protocols*. New York: Humana Press, Inc Totowa.
- Pavlović, V. (1983). *Biološka ritmika*. Sarajevo: Svjetlost.
- Schmidt-Nielsen, K. (1997). *Animal Physiology: Adaptation and Environment Hardcover*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vukadinovic, V. (1999). *Ekofiziologija*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet.

Dopunska

- Valpuesta, V. (2002). *Fruit and vegetable biotechnology*. Woodhead Publishing Ltd. (odabrana poglavlja)
- Ercegović, A. (1949). *Život u moru*. Zagreb: JAZU.
- Pérès, J. M., & Gamulin, B. (1973). *Biološka oceanografija*. Zagreb: Školska knjiga.
- Mujić, V. M. (2001/02). *Homeostaza i tjelesne tečnosti*. Beograd: Elit. Medica.
- Herbert deVris, A. (1976). *Fiziologija fizičkih napora u sportu i fizičkom vaspitanju*. Beograd: Republička zajednica fizičke kulture SR Srbije Beograd.

Šifra modula	KHE413	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

KOMPARATIVNA HEMATOLOGIJA
NASTAVNI PROGRAM (I CIKLUS)

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Biohemija i fiziologija				
Semestar	VIII				
Naziv modula	KOMPARATIVNA HEMATOLOGIJA				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	4				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Seminari	Konsultacije
	80	30	30	10	10
Samostalni rad (sati)	20				

B. CILJEVI MODULA

Modul predmeta ima za cilj educiranje studenata dodiplomskog studija sa svim što je relevantno u okviru komparativnoj hematologiji životinja, funkcionalne promjene hematoloških parametara, građe i funkcije hematopoetskih organa i karakteristike krvnih elemenata.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Posebni zadaci ovog programa svoju težinu nalaze u metodama hematoloških proučavanja, proučavanje funkcija krvnih ćelija najrazličitijih životinja, kao i pregledu evolutivnog razvoja pigmenata za disanje i funkcionalne adaptacije.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Realizacijom navedenih ciljeva i zadataka ovog modula omogućuje se spoznaja i poimanje kompleksnih životnih procesa kao i značaj hematopoetskih mehanizama u adaptabilnoj sposobnosti životinjskih organizama na različite uslove sredine. Također, studenti će steći uvida u mehanizme održavanja nekih od najbitnijih homeostatskih mehanizama u organizmu životinja i čovjeka.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada					Samo- stalno
		Kontakt					
		P	V	S	K	Ukupno	
1	Uvod: Upoznavanje sa predmetom, metodama i historijom hematologije. Hematopoetski organi. Razvoj i sazrijevanje krvnih elemenata.	2	2			4	2
2	Tjelesne tečnosti: Vrste tjelesnih tečnosti životinja. Funkcija tjelesnih tečnosti. Tjelesne tečnosti beskičmenjaka. Hemijski sastav hemolimfe. Pigmenti za disanje beskičmenjaka. Tjelesne tečnosti kičmenjaka. Pigmenti za disanje kičmenjaka. Struktura i funkcija hemoglobina. Pojam homeostaze.	7	4	1	1	13	3
3	Krv i limfa: Uloga krvi. Sastav krvi. Plazma i serum. Puferi krvi. Hematokrit. Sedimentacija krvi. Čelije tjelesnih tečnosti. Eritrociti: osobine, sastav, prenos gasova. Leukociti: tipovi i funkcije. Diferencijalna krvna slika. Trombociti: osobine i funkcije. Krvne grupe. Koagulacija krvi. Faktori koagulacije.	7	4	2	2	15	3
4	Razvoj krvnih ćelija riba: Hematopoetski organi riba, Uloga bubrega u hematopoezi. Hematopoeza crvene loze. Hematopoeza bijele loze. Vrste i tipovi ćelija u perifernoj krvi riba.	2	4	2	2	10	2
5	Krvni elementi vodozemaca: Hematopoeza krvnih elemenata (crvena i bijela loza). Čelije periferne krvi.	2	3	1	1	7	2
6	Krvni elementi gmizavaca: Hematopoeza krvnih elemenata (crvena i bijela loza). Čelije periferne krvi.	2	3	1	1	7	2
7	Krvni elementi ptica: Hematopoeza krvnih elemenata (crvena i bijela loza). Čelije periferne krvi.	2	3	1	1	7	3
8	Hematopoeza sisara: Koštana srž (sastav i funkcija). Hematopoeza u embrionalnom razviću. Matične stanice (UMS, PMS). Retikuloendotelne stanice. Diferencijacija i sazrijevanje krvnih stanica. Faktori koji regulišu hematopoezu. Eritropoeza. Granulopoeza (limfopoeza, ćelije monocitne loze). Diferencijacija limfocita (T i B limfociti, plazma stanice). Trombocitopoeza.	6	7	2	2	17	3
Ukupno		30	30	10	10	80	20

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja – kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 – 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit ³	45	25	85 – 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹.Aktivnost u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama i predavanjima. Aktivnost studenata na predavanjima se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje angažman studenta na predavanjima (aktivnost) kao i realizaciju seminarskog rada. Aktivnost studenta na vježbama se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje: pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tokom vježbi, kao i izradu projekta.

². Ukupno jedan test tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela

³. Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test.

G. LITERATURA

Obavezna

Guyton, A. (2000). *Fiziologija čovjeka*. Zagreb: Medicinska naklada.

Prosser, C. (2002). *Comparative Animal Physiology*. London: W.B. Saunders Company.

Stefanović, S. (1989). *Hematologija*. Beograd-Zagreb: Medicinska knjiga.

Hasković E., & Ivanc A. (2007). *Praktikum Uporedne fiziologije životinja i čovjeka*. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu.

Šifra modula	NUT414	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

NUTROLOGIJA
NASTAVNI PROGRAM (I CIKLUS)

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Biohemija i fiziologija				
Semestar	VIII				
Naziv modula	NUTROLOGIJA				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	4				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Seminari	Konsultacije
	80	30	30	10	10
Samostalni rad (sati)	20				

B. CILJEVI MODULA

Cilj ovog modula je dati savremeni uvid u kvalitet ishrane objedinjujući različite probleme prehrane s obzirom na dob, spol i bolesti kod kojih je prehrana važan faktor. Posebno je naglašen molekularni aspekt nutritivnosti, energetski metabolizam na ćelijskom nivou, energetski metabolizam u tijelu kao cjelini.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Posebni zadaci ovog programa svoju težinu nalaze u međudjelovanju nutricionih faktora i gensko-biohemijske osnove organizma od čijeg međudjelovanja ovise najsloženiji metabolički procesi unutar organizma. Kako hrana utiče na integraciju (i obrnuto) svih fizioloških procesa, tj. na njihovu kontrolu i regulaciju? Modul ističe uticaj ishrane na opšti zdravstveni status.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Značajno produbljivanje primjene fundamentalnih i aplikativnih znanja iz nauke o ishrani iskazano kroz sve oblike provjere date u silabusu ovog predmeta.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada					
		Kontakt					Samostalno
		P	V	S	K	Ukupno	
1	Nauka o ishrani, varenje i apsorpcija hrane	3	1	1	1	6	1
2	Sastav i osnovne karakteristike životnih namirnica	6	5	1	1	13	2
3	Potrebe čovjeka za hranom	3	6	1	1	11	1
4	Hrana i zdravlje	4	3	1	1	9	2
5	Biljke u prehrani	2	2	1	1	6	2
6	Namirnice, pića i prehrambeni dodaci	2	3	1	1	7	1
7	Ljekovita svojstva nekih biljaka	3	2	1	1	7	1

8	Preporučene dijete u promociji zdravlja	2	3	1	1	7	2
9	Bolesti nepravilne ishrane i druga stresna stanja i bolesti izobilja	3	3	1	1	8	2
10	Trovanje hranom	2	2	1	1	6	1
Ukupno		30	30	10	10	80	20

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit ³	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Aktivnost u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama i predavanjima. Aktivnost studenata na predavanjima se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje angažman studenta na predavanjima (aktivnost) kao i realizaciju seminarskog rada. Aktivnost studenta na vježbama se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje: pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tokom vježbi, kao i izradu projekta.

² Ukupno jedan test tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela

³ Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test.

G. LITERATURA

Obavezna

Gibney J., Macdonald A., & Roche M. (2003). *Nutrition and Metabolism*. London: Blackwell Science.

Lavon J., & Dunne M. (1996). *Sve o zdravoj prehrani*. Zagreb: Mate, d.o.o.

Korjenić, E. (2011). *Nutrologija. Autorizovana skripta*. Sarajevo: Odsjek za biologiju, Prirodno - matematički Fakultet Univerziteta u Sarajevu.

Korjenić, E. (2012). *Animalni proizvodi u humanoj ishrani*. Sarajevo: Odsjek za biologiju, Prirodno - matematički Fakultet Univerziteta u Sarajevu.

Dopunska

Nikolić, M. i sar. (1998). *Higijena i medicinska ekologija*. Beograd: Medicinska knjiga/ Medicinske komunikacije.

Dunne, L. (2001). *Nutrition Almanac, fifth Edition*. New York: McGraw-Hill.

Grujić, R. (1999). *Kontrola kvaliteta i bezbjednost namirnica. Monografija*. Banja Luka: Tehnološki fakultet Univerziteta u Banjoj Luci.

Kolarski, M. D. (1995). *Osnovi ishrane*. Beograd: Naučna knjiga.

Šifra modula	OME427	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

OPĆA I MOLEKULARNA EVOLUCIJA
NASTAVNI PROGRAM

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički					
Odsjek	Biologija					
Smjer	Genetika, Mikrobiologija, Biohemija i fiziologija					
Semestar	VIII					
Naziv modula	Opća i molekularna evolucija					
Tip modula	Obavezni					
Broj kreditnih bodova	5					
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Seminari	Konsultacije	Teren
	100	45	30	8	7	10
Samostalni rad (sati)	25					
Obavezni prethodno položeni moduli	Molekularna biologija, Opća genetika, Genetički diverzitet, Etologija, Ekologija, Bioinformatika					
Modul relevantan za module	Smjer Genetika i Mikrobiologija					

B. CILJEVI MODULA

<p>Osnovni ciljevi realizacije ovog modula su spoznaje o:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ razvoju i sukcesivnoj uslovljenosti ideja o evoluciji i jedinstvu živog svijeta; ▪ evidencijama evolucije žive supstance tokom minulih geoloških epoha; ▪ faktorima, pravcima i brzini evolucijskih procesa; ▪ važećim teorijama o procesima evolucije, specijaciji i trans-specijskoj evoluciji; ▪ teorijama o postanku života na Zemlji i procesima biogeneze; ▪ molekularno-biološkim i molekularno-genetičkim osnovima divergencije i transformacije živog svijeta i ▪ molekularno-biološkim i populacijsko-genetičkim metodima rekonstrukcije filogenetskih procesa
--

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

<p>Specifični zadaci ovog modula se manifestiraju u potrebi sticanja znanja o sveukupnom jedinstvu žive supstance u univerzalnoj raznolikosti životnih formi i procesa. Priloženi sadržaj razvija i svijest o također univerzalnoj međusobnoj povezanosti živih bića sa njihovom biotičkom i abiotičkom sredinom, odnosno jedinstvu i interaktivnoj povezanosti materije i energija na Zemlji.</p>
--

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

<p>Očekuje se uspostava kauzalnih i logičnih veza između promjenljivosti životnih formi, kreatora genetičke diversifikacije i posljedica evolucijskih procesa, uključujući i uvjete nastanka prvih oblika žive supstance, trajanja i izumiranja organskih skupina.</p>
--

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	Sati rada						Samo stalno
		Kontakt						
		P	V	S	K	T	Ukupno	
1	<i>Osnovne koncepcije organske evolucije i evolucione biologije i razvoj evolucijskih ideja:</i> Definicija evolucije; Evolucija u sistemu prirodnih nauka; Historijski prijedlog evolucionih ideja; Sintetička teorija evolucije; Brzina evolucije; Smjer evolucije	3	2	1	-	-	6	2
2	<i>Geološko-geografske spoznaje, evolucija živih bića i objektivnost evolucionog procesa:</i> Geohronologija (fosili i metode datiranja); Geološka periodizacija u razvoju planete Zemlje (prekambrij, kambrij, paleozoik, mezozoik, Kenozoik); Dokazi evolucije (paleontološki dokazi evolucije; anatomsko-morfološki dokazi evolucije; biohemijski dokazi evolucije)	3	6	0	1	-	10	2
3	<i>Odnosi i interakcije organizama i životne sredine:</i> Definisanje života; Osnovna načela poimanja termina organizam; Osnovna načela poimanja termina životna sredina; Interakcije organizama i životne sredine; Oblici odnosa organizma i sredine; Evolucionarni značaj odnosa organizam – životna sredina	3	-	1	1	3	8	2
4	<i>Faktori organske evolucije:</i> Biodiverzitet i opća načela promjenljivosti (izvori i održavanje intrapopulacione promjenljivosti, klasifikacija oblika i izvora promjenljivosti, mjerenje varijacija i variranja populacionih struktura), Mutacije i migracije kao evolucionarni factor (tipovi mutacija, evolucija genoma); Genetička ravnoteža i njeno narušavanje u populacijama; Načela prirodne selekcije (faktori prirodne selekcije, adaptacije i primjeri njihovih manifestacija, genetička osnova prirodne selekcije, tipovi prirodne selekcije, nivoi selekcije, seksualna selekcija); Genetičko-automatski procesi (genetički drift)	6	6	1	1	3	17	3
5	<i>Teorija specijacije:</i> Evolucionarna biosistematika, taksonomija i načela objektivnosti u poimanjima vrste (populacija i populacioni sistemi, pojam vrste, osnovni principi u taksonomiji, postojeći pravci u taksonomiji, koncepcija diskontinuiteta u evolucionoj sistematici, niže taksonomske kategorije, više taksonomske kategorije); Opća načela teorije specijacije i oblici specijacije (alopatrična, parapatrična i simpatrična specijacija)	6	2	1	1	4	14	4

6	<i>Teorija biogeneze: Osobine živog; Teorije o nastanku života; Prebiotički uslovi na planeti zemlji; Hemijska evolucija</i>	3	2	1	1	-	7	2
7	<i>Molekularne osnove evolucije: Definicija molekularne evolucije; Položaj molekularne evolucije u sistemu (bioloških) znanosti i aplikativne mogućnosti spoznaja iz domena molekularne evolucije; Nasljedni materijal (načela biološkog nasljeđivanja, genom i ekspresija gena – genotip – fenotip, regulacija genske ekspresije, interakcija genotipa i uslova u kojima se razvija njegov fenotipski izraz, geni u populaciji)</i>	9	8	1	-	-	18	4
8	<i>Evolutivne izmjene DNK sekvenci: Organizacija genoma i paradoks karbonske vrijednosti (ponovljeni nizovi DNK i mobilni genetički elementi, nastanak novih gena, paradoks C vrijednosti); Utvrđivanje nukleotidnih i aminokiselinskih supstitucija; Procjena evolutivnih odnosa; Osnovne metode za procjenu evolutivnih pravaca; Modeli bazirani na nukleotidnim supstitucijama</i>	9	2	1	1	-	13	4
9	<i>Molekularna filogenija: Filogenija – definicija i značaj; Filogenetske rekonstrukcije i molekularna filogenija; Metode i tačnost molekularne filogenije; Molekularni sat, duplikacija gena i transpozicija (uvođenje i primjena pojma molekularni sat, značaj duplikacija i transpozicija za teoriju molekularnog sata, predviđanje vremena divergencije taksona, „lokalni“ molekularni sat)</i>	3	2	1	1	-	7	2
Ukupno		45	30	8	7	10	100	25

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	(ECTS ocjena)
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Angažman u nastavi ¹	10	29	55 – 64,99	6	E
Testovi ²	30		65 – 74,99	7	D
Seminarski rad ³	15		75 – 84,99	8	C
Pismeni završni ispit	40	22	85 – 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 - 100	10	A

¹ Angažman u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama te učešća u diskusijama na predavanjima.

² Ukupno jedan test tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela

³ Seminarski rad je pisana cjelina posvećena dijelu nastavnog programa, a zadatak studenta je: (1) sastaviti originalni tekst (obrađen u word-u i dostavljen ispis uvezan spiralom), (2) tekst obrađen u power point-u (prezentacija se dostavlja na CD-u koji je pričvršćen na stražnoj korici) i usmeno izlaganje studenta.

VRIJEME PROVJERE ZNANJA:

3. Test 1: 10. sedmica
4. Završna provjera: 16. sedmica

G. LITERATURA

Obavezna

- Futuyma, D.J., 2013. *Evolution*. Third edition. Sinauer Associates, INC. Publisher Sunderland.
- Li, W. H., 1997. *Molecular evolution*. Sinauer Associates, Inc.
- Tucić, N., 2003. *Evoluciona biologija*. 2. Izdanje. NNK International, Beograd.
- Lelo, S., 2013. *Osnovi organske evolucije*. Naučna i stručna knjiga „Lelo“ d.o.o. Sarajevo, Sarajevo.
- Lelo, S., & Lukić Bilela, L., (Eds.) 2012. *Priručnik iz evolucije*. Prirodno-matematički fakultet Univerziteta u Sarajevu, pp. 1-165.

Dopunska

- Berberović, Lj., & Hadžiselimović, R., 1977. *Rječnik nauke o evoluciji*. IGKRO “Svjetlost”, OOUR Zavod za udžbenike, Sarajevo.
- Hadžiselimović, R., & Lelo, S., 1998-2005. *Bioantropološki praktikum*. Autorizirana skripta, I-VII izdanje, Odsjek za biologiju Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta u Sarajevu
- Hillis, D. M., & Moritz, C., 1990. *Molecular systematics*. Sinauer Associates Inc., Sunderland, Massachusetts.
- Nei, M., & Kumar, S., 2000. *Molecular Evolution and Phylogenetics*. Oxford University Press, New York.
- Smith, J. M., & Szathmary, E., 2001. *The major transitions in evolution*. Oxford Univ. Press.

1	<i>Uvod u regulatorne mehanizme životinja: Kompleksnost regulatornih sustava na unutarstaničnom i izvanstaničnom nivou Nadzorni sustavi: živčani, endokrini i imunološki sustav. Regulacija homeostaze: negativna i pozitivna povratna sprega.</i>	2				2	
2	<i>Regulacija staničnog ciklusa: molekularni mehanizmi kontrole staničnog ciklusa; Uloga ciklina i CDK. Izvanstanična kontrola staničnog ciklusa i apoptoze;</i>	6	4	2	1	13	3
3	<i>Regulacija ekspresije gena kod prokariota i eukariota: Transkripcijski mehanizmi u regulaciji ekspresije gena: transkripcijski faktori, TBP, kofaktori (CRSP, Med i Arc, Taf II)</i>	5	4	2	2	13	3
4	<i>RNA interferencija – posttranskripcijsko utišavanje gena (siRNA, miRNA).</i>	3	2	1	1	7	2
5	<i>Regulacija ekspresije gena kod prokariota i eukariota: Genska kontrola staničnog metabolizma: regulacija enzimske aktivnosti kroz kontrolu sinteze proteina/enzima (indukcija i represija) Epigenetičke modifikacije i histonski kod.</i>	6	4	1.5	1.5	13	3
6	<i>Determinacija i diferencijacija embrionalnih stanica.</i>	5	4	1,5	2	12,5	2
7	<i>Međustanična komunikacija i prilagodba: Posttranslacijske modifikacije u regulaciji staničnih procesa. Prijenos signala u stanici (signalna transdukcija): Modulacija slobodnim radikalima. Onkogeneza i stanična transformacija; Starenje i njegova genetska kontrola.</i>	6	4	1,5	1	12,5	3
8	<i>Regulatorni mehanizmi unutarstaničnog membranskog transporta: SNARE proteini / kompleksi; Mehanizmi membranske fuzije.</i>	3	2	1	1	7	3
9	<i>Osnove homeostaze acido-baznog stanja: Izohidrija, acidoza i alkalozia.</i>	3	2	1	1,5	7,5	3
10	<i>Regulatorni mehanizmi osnovnih životnih procesa: Glad i sitost, žeđ, reprodukcija, starenje. Termoregulacija: Endotermni i ektotermni organizmi. Regulatorni mehanizmi u kontroli reprodukcije: Psiho-neuro-endokrino-imunološke interakcije; hormoni, neuropeptidi, citokini, feromoni.</i>	6	4	1	1,5	12,5	3
Ukupno		45	30	12,5	12,5	100	25

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit ³	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Aktivnost u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama i predavanjima. Aktivnost studenata na predavanjima boduje se sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje angažman studenta na predavanjima (aktivnost) kao i realizaciju seminarskog rada. Aktivnost studenta na vježbama boduje se sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje: pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tijekom vježbi, kao i izradu projekta.

² Ukupno jedan test tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela

³ Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test.

G. LITERATURA

Obavezna

Alberts, B., Johnson, A., Lewis, J., Raff, M., Roberts, K., & Watson, J. D. (2002). *Molecular Biology of the Cell*. New York: Garland Publishing.

Guyton, A. (2000). *Fiziologija čovjeka*. Zagreb: Medicinska naklada.

Mujović, V. M. (2001). *Homeostaza i tjelesne tečnosti*. Beograd: Integrativna fiziologija, ELIT-MEDICA.

Prosser, C. (2002). *Comparative Animal Physiology*. Philadelphia and London: W.B. Saunders Company.

Šifra modula	BST321	Fakultet	PMF
--------------	--------	----------	-----

Modul

BIOSTATISTIKA (B)
NASTAVNI PROGRAM (I CIKLUS)

A. OPĆI PODACI

Fakultet	Prirodno-matematički				
Odsjek	Biologija				
Smjer	Biohemija i fiziologija				
Semestar	I				
Naziv modula	BIOSTATISTIKA (B)				
Tip modula	Obavezni				
Broj kreditnih bodova	4				
Kontakt sati	Ukupno	Predavanja	Vježbe	Seminari	Konsultacije
	80	30	30	10	10
Samostalni rad (sati)	20				

B. CILJEVI MODULA

Cilj modula je usvajanje znanja o biostatističkim metodama i njihovoj primjeni u genetici, budući da savremena genetika podrazumijeva poznavanje biostatističkih metoda esencijalnih u populacijsko genetičkim, bioantropološkim, molekularno-genetičkim i biomedicinskim oblastima.

C. SPECIFIČNI ZADACI MODULA

Realizacija modula podrazumijeva upoznavanje sa standardnim statističkim metodama, te njihovu biološku primjenu i neposredni aplikativni značaj u u populacijsko genetičkim, bioantropološkim, molekularno-genetičkim i biomedicinskim oblastima.

D. OČEKIVANI REZULTATI NASTAVNOG PROCESA

Očekivan rezultat realizacije nastavnog procesa ovog modula je sticanje adekvatnog znanja o biostatistici, njene praktične primjene u oblasti genetike u okviru bioloških, biomedicinskih, te potencijalne primjene u okviru poljoprivrednih i šumarskih nauka.

E. SADRŽAJ NASTAVNOG PROCESA

Br.	Nastavne teme i jedinice	P	V	S	K	Ukupno	Samo-stalno
1	<i>Osnovni koncept biostatistike; Deskriptivna statistika; Distribucija frekvencija u grupnom uzorku; Osnovni koncept i distribucije vjerovatnoće; Slučajni uzorci i njihova distribucija</i>						
2	<i>Mjere centralne tendencije i mjere varijabilnosti</i>	5	5	1	1	12	3
3	<i>Testiranje hipoteze; Dizajniranje studije; Strategija testiranja jednakosti aritmetičkih sredina; Neparametska statistika; Strategija testiranja razlika proporcija</i>	5	5	1	1	12	3
4	<i>Osnovi i primjena analize regresije; Osnovi i primjena analiza varijance</i>	5	5	2	2	14	3
5	<i>Značaj primjene analize relativnog rizika; Testovi analize preživljavanja</i>	5	5	2	2	14	3
6	<i>Principi interpretacije rezultata biostatističkih metoda; Aplikativni značaj biostatistike</i>	5	5	2	2	14	4
7	<i>Osnovni koncept biostatistike; Deskriptivna statistika; Distribucija frekvencija u grupnom uzorku; Osnovni koncept i distribucije vjerovatnoće; Slučajni uzorci i njihova distribucija</i>	5	5	2	2	14	4
Ukupno		30	30	10	10	80	20

F. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja - kriteriji			Ocjenjivanje		
Kriterij	Maksimalan broj bodova	Bodovi za prolaz	Osvojen broj bodova	Ocjena (BiH)	ECTS ocjena
Urednost pohađanja nastave	5	4	< 55	5	F
Aktivnost na nastavi ¹	14	26	55 - 64,99	6	E
Testovi tokom kursa ²	36		65 - 74,99	7	D
			75 - 84,99	8	C
Pismeni završni ispit ³	45	25	85 - 94,99	9	B
U k u p n o	100	55	95 -100	10	A

¹Aktivnost u nastavi se boduje kroz rad studenata na vježbama i predavanjima. Aktivnost studenata na predavanjima se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje angažman studenta na predavanjima (aktivnost) kao i realizaciju seminarskog rada. Aktivnost studenta na vježbama se boduje sa maksimalnih 7 bodova, a uključuje: pripremljenost studenta za izvođenje vježbi, aktivnost tokom vježbi, kao i izradu projekta.

² Ukupno **jedan test** tokom semestra koji će biti realiziran kao cjelina ili će se zadaci u testu koji obuhvataju gradivo teoretskog dijela polagati neovisno odpraktičnog.

³ Završni ispit je pismeni, po potrebi može se održati i dodatni usmeni ispit za studente koji su položili završni test.

G. LITERATURA

Dytham C. (2003): *Choosing and Using Statistics: A Biologist's guide*. Blackwell Science, Blackwell Publishing, Oxford.

Norman G., Striner D. (2000): *Biostatistics: The Bare Essentials*. B.C. Decker Inc., Hamilton.

Petz B. (2002): *Osnovne statističke metode za nematematičare*. Naklada Slap, Zagreb.